

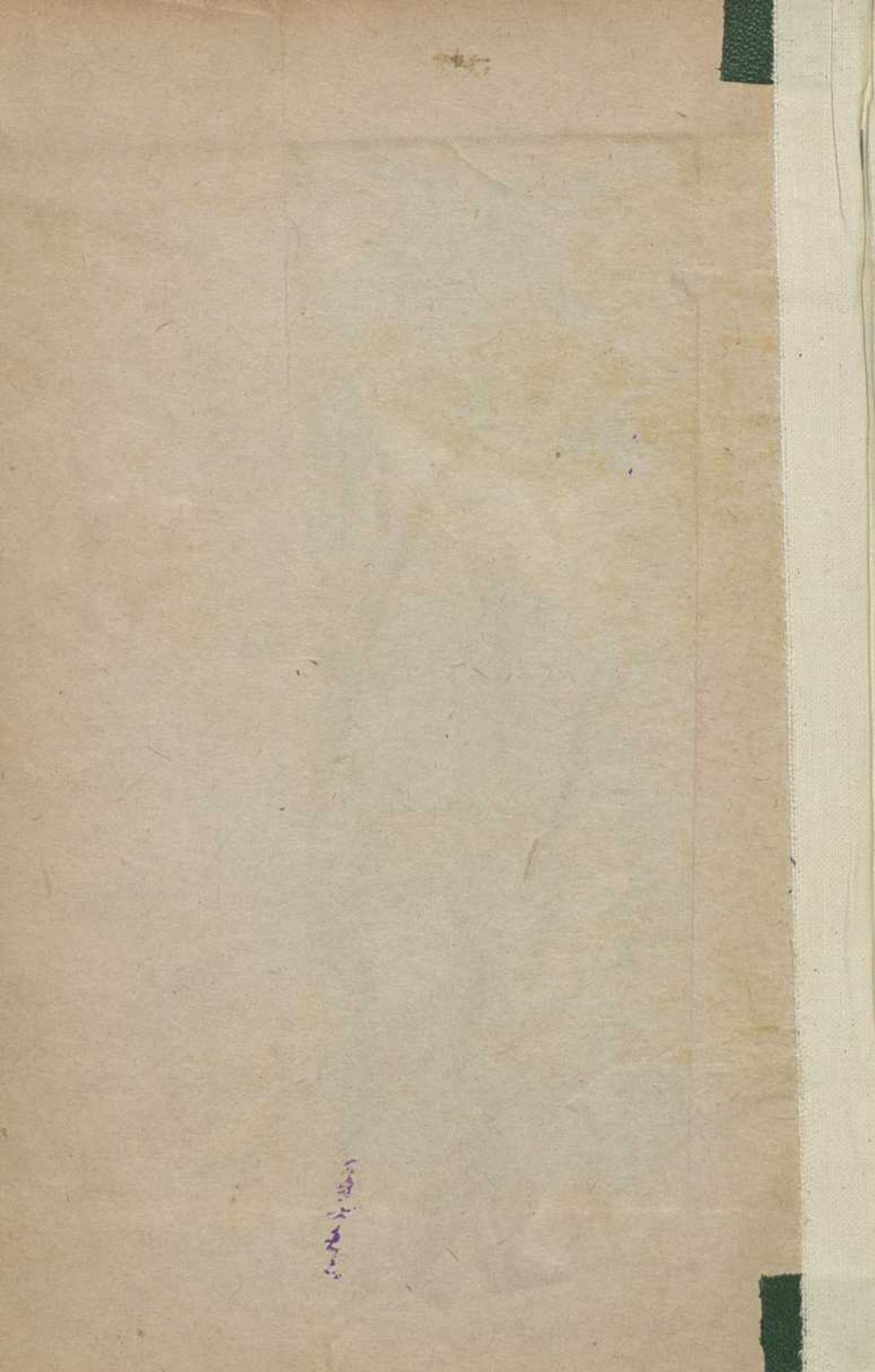
Бз 3986

ЯНКА КУПАЛА

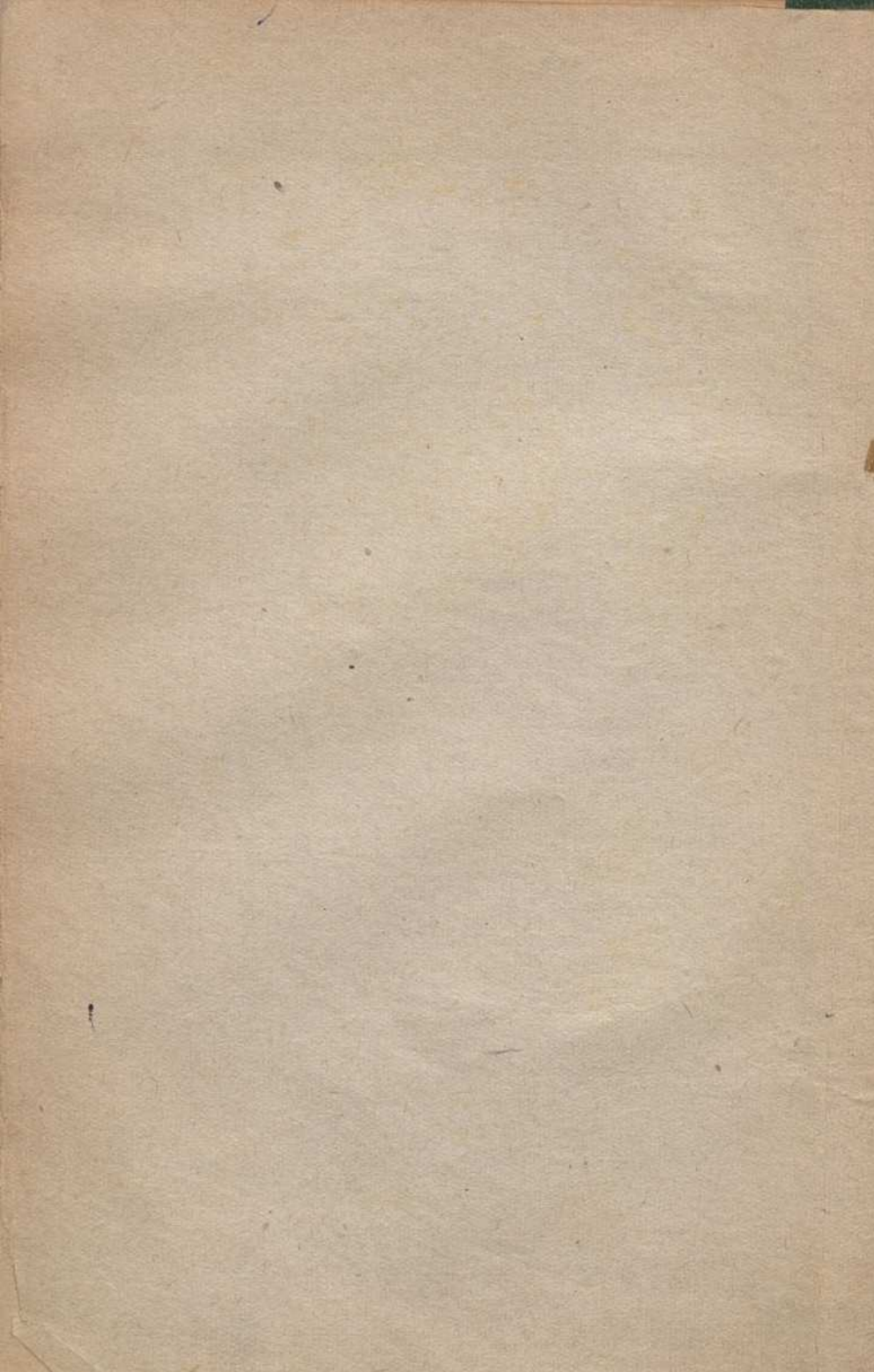
ЗБОР
ТВОРАЎ

Т. VI

ДРЖАВНАЕ ВУЧ. БІБЛІА
БЕЛАРУС
М. СК-19

31

Бэ 3986 ✓

ЯНКА КУПАЛА

ЗБОР ТВОРАЎ

ТОМ ШОСТЫ

Мінск 1953 г. Б. 43986

Б 14044

Бел. едзр.
1994 г.

Дзяржаўнае выдавецтва Беларусі
М Е Н С К

1937

Редактар П. Галавач
Тэхредактар К. Пуроўскі
Корэктар В. Зубко
Здана ў друкарню 3-ІІ—32 г.
Падпісана да друку 25-ІІІ—32 г.

25. 11. 2009

Заказ № 281.

2.000 экз.

Уп. Галоўлітбелу № 65.

Друкарня імя Сталіна.

I

МАЯ ДОЛЯ

Мая доля, дык вось доля,
Каб ты лопнула была!
Каб у чыстае дзе поле
Ад мяне ты уцякла!

Чаму-ж доля, ты цяжкая,
Тут мне шчасьця не даеш?
Чаму-ж, горкая такая,
Сьмерць мне лепей не пашлеш?

Гэтак цягам мяне мучыш,
Як душу у пекле чорт;
Гэтак сэрца маё сушыш,
Што аж сам я ссох, як хорт!

Не даеш ты мне спакою
Ані ўночы, ані ўдзень,—
Усё ходзіш ты за мною,
Як нябожчыка той цень,

Куды толькі ні парвуся,
Каб-хоць троха лепей жыць,
Дык калі не аглянуса,
Мая доля тут бяжыць.

І усё мне скруціць, змуціць,
Як хто дзе калом ваду.
І душу маю засмуціць,
І нашме злую бяду.

І жыцьцё ня міла сталае,
Згінуць хочацца зусім.
І як бы хто сэрца зране,—
Нейкі боль чуваць у ім.

і так хочацца зваліцца
У глыбокі дзе ручэй,
Каб ня бачыць—утапіцца—
Ані сонца, ні людзей.

Дык вось доля, мая доля.
Каб ты лопнула была!
Каб у чыстае дзе поле
Ад мяне ты уцякла!

1904 г., 15 ліпеня.

МАЛАДАЯ БЕЛАРУСЬ

Гэй ты, гэі, Беларусь, маладая старонка,
Што гібела сталецьці ў бяспуцьці, ў пацёмках,—
Гэй, скажы, скуль цяперашня слава твая?
Гэй, ты, гэі, Беларусь маладая мая!

.

Не з вясёласьці яснай, ня з ясных палацаў,
А з канаючай крыўды ў пахіленай хатцы.
Вызываная праўдай, таптанай, жывой,
Я ўзышла, расьцьвіла непагаслай зарой.

Дарма хэўры чужынцаў мяне застаўляюць
Пакланяцца ім, прадаюць і купляюць.
І апекай сваёй зьневажаюць мяне,—
З сваім людам ня дамся ў сваёй старане.

Ні насьмешак, ні постраху ворагаў сільных.
Ня пужаюся й песень панурых, магільных,—
Сьвету цэламу лжывыя вочы пратру,
Што ўладарка я тут, не ўмярла і ня ўмру.

Гартавана сьлязьмі і крывёю народу,
Разаб'юцца цяпер аб мяне ўсе нягоды,
І дзе ўпадак быў мой, стане думна сын мой,
Повен волі і славы, нязломнай ступой.

Я сьвятла іскры ў думках бяздольных засею,
Аднаўлю сэрцы іхныя гартам, надзеяй,
Пакажу ім жыцьця іх праўдзіву зару,
На развалінах нову ўсябытнасьць ствару.

І ад краю да краю, ўсё далей і далей,
Моц мая разальцецца нязможанай хваляй,
Песьняры аба мне будуць песьні складаць,
Народ будзе іх пець і мяне праслаўляць.

Грамадзянская згода, супольнасьць загосьце,
Аж усьцешацца прадзедаў цені і косьці,
Слоў унука ня зглушыць ніякі прымус,
Што ён роднай зямлі верны сын, беларус.

.

Гэй, ты, гэі, Беларусь маладая старонка!
Уставай-жа, ўставай з паніжэньня, з пацёмкаў,
Хай-жа будзе нязможана ўлада твая!
Гэй, ты, гэі, Беларусь маладая мая!

Вільня, 12-I—1909 г.

ШТО ТЫ СЫПІШ?..

Што ты сыпіш, што ты сыпіш,
Беларускі мужык?
Глянь! Усталі усе,
Як сьвет божы вялік!

Толькі ты, брат, адзін,
Як забіты, ляжыш
І на долю сваю
Не ўстаеш, не глядзіш.

Няўжо мала яшчэ
Катавалі цябе?
Няўжо мала яшчэ
Сьлёз і гора табе?

А пасьледненькі грош
З цябе лупіць казна,
Хоць у хаце дзецям
Хлеба солі няма.

Хоць заклаў ты кажух
Абы чыніш заплаціць,
Хоць у лапцях ты з лык
Мусіш вечна хадзіць...

Хоць кароўку сваю
За падаткі прадаў,
Хоць апошні ўмалот
Магазыньнік забраў.

Ты астатні свой дух
І свае жылы рвеш,
Як калоду пудоў
Са сто ў места вязеш.

А у печцы тваёй,
Хоць мароз, хоць зіма,
Агонь тры дні ня быў,
Дроў паленца няма!

А к вясельлю рубель
Часам трэба калі,
Дык хоць з торбай ідзі,
Каб капейку далі!

А ня грошы-ж твае
Там у банку ляжаць?
Не за грошы-ж твае
Цар ідзе ваяваць?

Не за грошы-ж твае
Цэркаў гэта стаіць?
Не за грошы-ж твае
Яна срэбрам блішчыць?

Не за грошы-ж твае
Цар палац свой зрабіў?
Не за грошы-ж твае
Ён чыноў насадзіў?

Не за грошы-ж твае
Караблі на вадзе?
Не за грошы-ж твае
І чыгунка ідзе?

Ня твой сын на вайне
Без галоўкі ляжыць?
Ня сіротка твая
Пад варотмі стаіць?

Дык прасьніся ужо,
Беларускі мужык!
Глянь! Усе устаюць,
Як сьвет божа вялік!

Глянь! Усходзіць ужо
Зорка праўды сьвятой!
І няволю-бяду
Сваёй зьніме рукой!

Толькі ты мусіш, брат,
Уставаць, памагаць,
І за долю сваю
Ваяваць, ваяваць!

Калі стрэльбу ў цябе
Адабралі тваю,
Ты з застрэшку вазьмі
Касу востру сваю!

І ідзі, і крычы
Прагавітым людзям,
Няхай хлеба даюць
Табе, жонцы, дзецям!

Няхай зьнімуць з цябе
Чыніш, падаткі, налог,
Бо бясплатна для нас
Даў зямлю гэту бог!

Што табе трудна жыць,
Дзецям хлеба няма,
Што ня топлена печ,
Хоць мароз, хоць зіма!

І ідзі, і крычы,
Што пог вочы заліў,
І ідзі, і крычы,
Што з табой цар зрабіў!

Няхай бача ўвесь сьвет
Цяжку долю тваю,
Няхай бача ўвесь сьвет
Злое гора тваё!

Дык прасьніся хутчэй,
Беларускі мужык!
Глян! Усталі усе,
Як сьвет божы вялік!

1906 г.

Т А М ?

Там кроў льецца, там за волю
Барцы на вісельні ідуць,
А вы, вы мучаны найболей,
Сьпіце, хоць вас даўно там ждучь.

Скажэце мне, а за каго яны
Пайшлі на сьмерць, пайшлі вайной?
Хто ёсць на сьвеце так дастойны,
Што трэ' ахвяры аж такой?

Га, з вас ніхто таго й ня знае,
Што йдуць за тых на бітваў жар,
Хто труд свой потам аблівае,
Над кім стаіць з нагайкай цар.

Што йдуць за тых на катні здзек,
Хто сваёй працай горкай, цяжкай
Сьвет корміць,—сам галодны век,
Адзеты лапцямі, сярмяжкай.

Што йдуць, каб бедным і галодным
Дзянькі сыцейшы зацьвілі,
Зрабіць нявольніка свабодным,
Даць безьзямельнаму зямлі.

Дык вось, на сьмерць ісьці іх змусіў
Найнешчасліўшы чалавек.
А вы, адродкі Белай Русі,
Сьпіце, як быццам кат засека!

До' спаць! Паўстаньце грамадою
І йдзеце ім там памагаць,
Паўстаньце крэпасцю такою,
Каб вораг вас ня мог зламаць.

Паўстаньце, покуль цар звыродны
Крыві ўсяёй ня выссаў з вас!
Паўстаньце! Край ваш стогне родны
Заве збаўляць, як заў ня раз.

Паўстаньце, гляньце, божа мілы,
Свабода, сонца вас заве!
Крыху адвагі й дружнай сілы,
А шчасьце вечна зацьвіце.

Зганеце сон, асьлепны сон,
Збудзьце дух прыбіты свой,
І ўдарце ў згоды гучны звон,
І сабярэцесь грамадой!

І йдзеце, йдзеце, вы туды,
Дзе ўжо даўно кроў льюць за вас,
Нясеце веліч сьлёз, бяды,
Нясеце крыўды на паказ!

Хай кроў пальецца дзень, другі
Варожым трупам на падсьціл,
Хай у няволі ланцугі
Спадуць ад грому вашых сіл!

1906 г.

З ПЕСЕНЬ АБ НЯВОЛІ.

То ня сьвісты зімовай мяцеліцы
Над зямлёю шумяць і гудуць,—
Гэта дзікім мучыцелем сеецца
Сяўба ў пумы працоўных закуць.

То ня рой груганоў падымаецца,
Дзе зваёваных трупы ляжаць,—
Гэта гурты казакаў зьятаюцца
Закаваны народ катаваць.

То ня рэчак паводкі бурлівыя
Затапляюць зямельку вадой,—
Гэта, ў бойцы мручы нешчаслівыя
Залілі сьвет нявіннай крывёй.

Дый над гэтай крывёю магільныя
Распляваюцца енкi сірот,
Плачуць цяжэнька людзі бясьсільныя
Плача змучаны ўвесь мой народ.

А мучыцеляў сьмех над скаванымі
Разьяляецца страшным выцьцём...
Завываюць ваўкі над курганамі,
Сьвет заліты крывавым агнём.

1907 г.

ПЕРАД ВІСЕЛЬНЯЙ *)

Прыблуды з-пад Нявы крывавай,
Калі-ж апомнідзь, калі?
Зашто стапталі маю славу,
Зашто на вісельню ўзьвялі?

Я ў вёсцы жыў,—вы там душылі,
Я быў там нем, я быў там сьлеп;
Жыцьцё ўвялі, як ў магіле,—
Дзе ў вёсцы сьвет, дзе ў вёсцы хлеб?

І я пайшоў, пайшоў за хлебам...
Бяда, бразг путаў—дзе ня кінь;
Ня раз начлег пад голым небам
Я меў у пустыні сам адзін.

Так брыў... Дзе ж звалі небараку,
Апошняя сілы дабываў;
І вашых я страчаў служакаў.
Дзе толькі быў, дзе гараваў.

Жыву... Усё горай—чым жыў далей,
Пракляў прыгон паганы свой...
Што хвіля крыкі даляталі—
За волю клікалі на бой.

То падымаўся люд скаваны,
Дзе быў кат-цар і капітал,
Няволі рэзаліся кайданы,
За трупам валаўся трупаў вал.

*) Орыгінал гэтага вершу не захаваўся, толькі знайшоўся выпадкова машынаграфічны адбітак, які быў аўтарам зроблены ў 1908 г. у рэдакцыі „Нашае Нівы“ і размножаны сярод яго знаёмых. З гэтага адбітку з малымі папраўкамі, верш гэты ў друкуецца. Я. К.

Раз мне ўсе ходы зачынілі,
Усе ходы к зноснаму жыцццю,—
Я напралом прайшоў у бясъсільлі
За праўду пастаяць сваю.

А, вы, ўпыры, вы крывапіўцы,
Мяне сарваўшы з родных ніў—
Судзіць пасьмелі, як ўбіўцу,
Хоць я ваякам толькі быў?!

Каб мітры, скіпэтры, тыяры—
Што ўжо крывёй зьліваў і дзед—
Удзержыць,—вы ўзьвялі на нары
Унука, што йшоў за прасьвет.

Ну, што-ж,—пацешцеся, душагубы.
Я ўжо ня выйду з вашых рук,—
Вы давялі мяне да згубы,
Вы і збаўляеце ад мук.

Але ня стану біць паклонаў,
За сваю гібель не змаўчу;
Знаць не хачу вашых законаў,
Знаць вашых судзьдзяў не хачу!

Вы ў ланцугі ўсё закавалі—
І суд, і праўду, і закон!
Расправу правам вы назвалі,
А ласкай пахавальны звон.

Вы задушылі дух народны,
Да сьлёз мільёны давялі,
Збылі з жыцця вам няпрыгодных,
Зглушылі кліч—„валі, зямлі“

Вы братняй кроўю ап'янелі,
Усіх зьвяроў сталі падлей,—
Вы разьнікоў прайшлі на дзеле—
Ў разьніцы гоніце людзей

Завёўшы тысячы народу
Ў палёх манджурскіх палажыць,—
Вы на ваякаў за свабоду
Мячы патрапілі тачыць.

Пусьціўшы з торбамі на мукі
Сірот і матак і ўдавіц,
Вы загасілі сьвет навукі,—
Давай вам катаргаў, цямніц!

Айчыну ўбраўшы ў пажарышчы,
Сынам прыпомніўшы ясыр,—
Спраўляйце з груганамі йгрышчы
На косьцяк братніх на ўвесь мір!

Яшчэ прыбавіце скананьне—
Прадсьмертны вазых рук абраз,—
Ня доўга ж ваша панаваньне—
Загуба прыдзе і на вас!

Загубу крыўдаю, сьлязамі
Ў магільны выкапалі ніз;
Людзкой расплаты ўжо над вамі,
Тапор адточаны завіс.

...Дзе ж кат?.. Гэй, шэльма вешай лоўка!
Ня меў я волі, ні вугла...
Намыль з канца ў канец вяроўку,
Каб лепей шыю абняла!

Ў паветры ногі затрасуцца,
Байца ня стане аднаго,
Дый хоць званы й не адгукнуцца,
Не пахаваеце ўсяго!

Ня ўмруць ніколі грозны клікі
На сонца заход і на ўсход:
Тут сьпіць ваяк, ваяк вялікі
За волю, долю і народ!

1908 г.

ПЕРАД БУРАЙ.

Ціто бачу?—ўсё ціха, ўсё сьпіць над няславай...
Ці-ж праўда?—няўжо гэта вораг асіліў?
Няўжо ўсе байцы за народную справу
Ты ранамі зможаны, леглі ў магіле?

Няўжо ўвесь народ упаў гэтак нікчэмна
І даўся бяз голасу дэспоту ў рукі?
Няўжо дух свабоды, дух сілы мяцэжнай
Замёр і ня ўскрэсіш ніякай прынукай?

Ці-ж мала няшчасьцяў, ці-ж мала сьлёз мора?
Ці-ж мала кайданаў, мучэньняў ня ў меру?
О, не! Штосьці сэрца іначай гавора,—
Я гэтакай цішы ня веру, ня веру!

Так толькі бывае прад летняю бурай—
І птушка замрэ, й пагляд сонца нясьмелы,
На небе-ж зьбіраюцца хмура за хмурай,
І гром заграхоча, і дрогне сьвет цэлы!

14-УІ 1907 г.

ДЛЯ КУСКА ХЛЕБА.

Для куска хлеба, чорнага хлеба
Бядак прадаецца з душой,
Вольную волю, сьветлыя думы
Ў нядолі ён топіць цяжкой.

Каб як пражыці, голад змагаці,
Павінен забыцца на ўсё—
На сьветляныя душы парывы,
На ўсё чалавецтва сваё.

Царскі нявольнік, панскі нявольнік,
Нявольнік слуга абадвух,—
Цару—салдатам, парабкам—пану.
А кепска, ох, жыці для слуг.

На другіх мусіць век працаваці,
А дзе што нятак, не ўгадзіў,—
Плюнуць пагардай, выганяць з хаты,
Ідзі ў сьвет, бядак, як хадзіў...

Музыка, песьні чутны з палацу—
Гуляюць за труд бедакоў,
Мучыцца-ж бедны думкай штодзённай,
Каб голад са сьвету ня зьвёў.

11-УІ 1906 г.

Х Л Е Б.

Мы і з сошкай ішлі і з баронкай ішлі
Заслужыцца на ласку ў цябе,
гной везьлі, трасьлі на пусьцейшай ральці—
Сеяць шлі аж па трэцяй арбе.

І сьвянцілі цябе, ідучы засяваць,
Выбіралі к сяўбе лепшы дзень,
А на лета цябе ўсёй сям'ёй шлі зьбіраць.
Сьцераглі хмары, ўбачыўшы цень.

У калядны-ж мароз, як шум дзікай зімы
Слаў пракляцьце і нам, і жыцьцю,
Шлі ня глядзя на ўсё, на ток досьвіткам мы,
Шлі з цапамі па плату сваю.

І ўсё шчыра табе паслугоўвалі так,
Каб на воку нас бедных ты меў..
А ты што нам зрабіў, адплаціўся ты як?
Ці ты нас хаця чуць пажалеў?

За наш труд над табой, за пот, кроў над табой,
Як прышлося ды легчы на стол,—
Ты спынуўся ад нас за дзесятай гарой.
Ты счурайся замучаных сёл.

25-VII 1907 г.

НЯ ТУЖЫ.

Эй, дзяцюк малады, ня тужы,
Не глядзі ты скрозь сьлёзы на сьвет,
Їдзі ў двор і там пану служы,
Як служыў, і твой бацька, і дзед.

Там працуй і гаруй, маладых
Сваіх сіл на чужых не жалей,
Мазалёў не жалей ты сваіх,
Як крыві не жалеюць тваей.

На багатых папекайся век,
Век сваёй цемнаты знось глушу,
Ї забудзься, што ты чалавек,
Ї забудзься, што маеш душу.

Хай палац за твае за труды
Гучнай музыкаю загрыміць,
Хай сагнуцца сталы ад яды,
Песьня п'янае ўцехі хрыпіць.

Хай твой пот, якім росіш зямлю,
З сытых твараў пальцецца цурком,
Хай за горкую долю тваю
Вінаградным уп'юцца віном.

Дык, дзяцюк малады, ня тужы,
Не глядзі так скрозь сьлёзы на сьвет,—
Їдзі ў двор і там пану служы,
Як служыў і твой бацька, і дзед!

16-X—1906 г.

НА СЛУЖБЕ

Эх, праклятая доля мая,
Ненавісная служба—прыгон!
Смокча кроў з мяне пан, як зьмяя,
Ды йшчэ грозіць, што выганіць вон.

За ліхую заплату з душой
Маю радасьць, быдлё, абакраў,
І, ў палон мяне звабіўшы свой,
Крыві мала—жыцьцё-б адабраў.

Ці нядзелька, ці сьвята мне ёсьць,
Ці як людзі гуляў я калі,
Ці ў мяне пагасьціў добры госьць,
Ці мне добрае слоўца далі?

А ня, з дзерава сэрца маё,
Не вада ў маіх жылах плыве,
Мае вочы і твар ня трухлё,
Замест дум не сьмяцьцё ў галаве.

Як і людзі хацеў-бы я так
Пагуляць, на бяседзе пабыць,
Пасьпяваць аб жыцьці небарак
І з дзяўчынай-красой падружыць.

Ды праклятая доля мая,
Ненавісная служба—прыгон!
Смокча кроў з мяне пан, як зьмяя
Ды йшчэ грозіць, што выганіць вон.

1906 г.

НЯ ДРУЖЫ...

Ня дружы з панамі,
Бедзен мужычок.
На дружбу з багатым
Вузак твой шнурок.

У палацы белым
Табе не гуляць,—
Там народ вясёлы,
Песенькі зьвіняць,

Там віно ліецца
Пеністай ракой,
Ад яды сталы там
Гнуцца дарогай.

Сядзяць за сталамі
Паны ў грамадзе,—
Сытыя ўсе твары.
Тваё-ж месца дзе?

Стаіш у парозе
З шапкаю ў руках,
Прытухлыя вочы
Водзіш па панах.

Пазнаеш, гаротны,
Што ты не такі,
Не тваё тут месца,
Не твае дружкі.

1907 г.

УСТАНЬ

Устань!
Ўсе, глянь,
Пайшли...

І вот—
Свабод!
Зямлі!

А ты—
Сьвяты—
Закіс,—

Зьвёў хлеб,
Асьлеп,
Азыс.

Эх, бой,
Як стой,
(Зазлуй),

Злаўчы,
Крычы,
Ваюй!

Ці так
Бядак
Прапаў,

А мо'
Ты-б што
Дастаў?!

15-VII 1907 г.

З ПЕСЕНЬ БЕДАКА

Ой, кепска жыці
На сьведзе гэтым,
Долю зрабіці
З ясным прасьветам.

Цяжанька мне.

Моладасьць, радасьць,
Думкі, надзеі
Злажыў навекі
Праз жыцьця веі
У сэрцы на дне.

*

Хлеба шукаю,
Чорнага хлеба,
З краю да краю
Цягацца трэба,
А гора жме.

Дый калі хлеба
Потам здабуду,
Сільныя вырвуць
Злосьцю прыблудаў
Хлеб у мяне.

*

Працай крывавай,
Крыўдай людзкою,
Лжывай няславай
Змучан з душою
Ў жыцьцёвым сьне,—

Глянупі столькі-ж
Хатаў ды поля...
Дзе-ж маё месца?—
З маёю доляй?—
Няма нідзе.

1906 г.

ДАЎНЕЙ І ЦЯПЕР

Даўней мы пану
Рабілі дзела,
Дый вось казны „уласьць“
К нам падасьпела.
І з клюшняў панскіх
Збавіла нібы,
Дала на ўласнасьць
Поле, сялібы.

*

Даўней мы знаці
Мусілі пана,
Каб карыстацца
З нівы ўспаханай.
Цяпер жа ў двор сіа
Цягнеш астаткі,
Каб зарабіці
На ўсе падаткі.

*

Даўней у пана
У тагдышнім пекле
За правіненне
Розгамі секлі.
Цяпер жа земскі
Дый з казакамі
Чыніць расправу
Што дзень над намі.

*

Даўней над „мамкай“
Двор быў з нагаем,
Цяпер казну мы
„Матушку“ маем.

Ох, маем шчасце
На самым дзеле,
Век без апекі
Жыць не пасьмелі!

*

Пейма-ж, гуляйма,
Гулка, ня сьлёзна!
Скрышаны путы
Паншчыны грознай.
І ўсё мінецца,
Народ, крапіся,
Крыўды галосцяць:
Паўстань і мсьціся!

1907 г.

ПОКУЛЬ СОНЦА УЗЫЙДЗЕ...

Покуль сонца ўзыйдзе,
Блудзіць цяжка ночай;
Той нас тут ня крыўдзе,
Хто толькі ня хоча.

Колькі поля, колькі
Ў тых, каму ня трэба!
А ў нас гэтак мала,
Што няма і хлеба.

Колькі лесу, колькі,
Дзе-б вокам ня кінуў!
А мы на'т ня маем
І на дамавіну.

*

Сьвеціць сонца, сьвеціць
Падчас і ў ваконца,—
Бядак за сьлязамі
Ня бача і сонца.

Ой, ліюцца сьлёзы
І ў дзяцей, і ў маткі...
Ня плачце, працуйце
На чынш і падаткі.

Ня плачце вы, дзеці,
Ня плач і матуля,
Ў бядзе вас пацешыць
Ці астрог, ці куля...

26-VII 1907 г.

*
* * *

Дзе ты схавалася, яснае сонца,
Ясныя летнія дні дзе падзеліся?—
Сьцюжа гуляе па роднай старонцы,
Зімя пясні расьпеліся.

Стогнуць мяцеліцы грозныя ў полі,
Ціснуцца думы пра шчасьце былое,
Сэрца лядзеніцца з жалю, з нядолі—
Бедная сэрца людзкае.

Беднае, беднае... Колькі мучэння
Быт чалавечы табе пасылае!..
Ох, каб ня сэрца, было-бы сьлёз меней,—
Шчасліў, хто сэрца ня мае.

6-XII 1906 г.

—————

ЗЛАЖЫЎШЫ РУКІ...

Злажыўшы рукі накрыв,
Стаім, як вехі ў полі,
І з дня на дзень чакаем,
Чакаем лепшай долі...

А дні за днямі сходзяць,
У вечнай гінуць далі...
Чакалі мы, чакаем,
І што-ж мы дачакалі?...

6-III 1912 г.

НЕ ЧАКАЙ...

Не чакай пацехі скорай,
Думкай дай заснуць,
Што, паспагадае гору
Твайму хто нібудзь?

Не чакай ты ласкі братняй,
Што, можа калі
Дабравольна і бясплатна
Дастанеш зямлі?

Не чакай, што ржа з гадамі
Паесць ланцугі,
Што мінуцца сабой самі
Нагайкі, штыхі?

Не чакай... Знай, да магілы
Жывеш з сілы рук,—
Павер сіле, толькі сілай
Збудзешся ўсіх мук!

Рухне ўсё, што з веку сходзе,
Ляжа к шчасьцю сьлед;
Так з зімы вясны разводзьдзе
Аднаўляе сьвет.

14.VI—1907 г.

* * *

Пакіньма напуста на лёс свой наракаць,
Скрозь сьлёзы скаргі сеяць па зямлі,—
Нам трэба жыць і долю папраўляць,
Каб нас патомкі з часам не клялі.

Блудныя сьцежкі цёмнага жыцьця
Навукі сонцам мусім расьсвятліць,
Каб мы і нашай упрышласьці дзіця,
Ня блудзячы, маглі свой век дажыць.

Штандар свабоды хай вядзе ўсіх
У сьвет на бітву з цемрай і са злом,
А гікі грозьб мучыцеляў глухіх
Глушыма вольнай песьні пяруном.

Навукай, воляй зможам стогн бяды,
Засеем долю на роднай зямлі,
І заживем шчасьліва мы тады,
Як прадаеды век нашы ня жылі.

22-X—1906 г.

ПОЙДЕМ...

Пойдем, сушачы вечных крыві й сьлёз разводзьдзе,
К лепшай долі з вялікай надзеяй,
Пойдем, пойдзем туды, адкуль сонца ўзыходзе,
Адкуль вецер прыветлівы вее.

Пойдем, кінуўшы скаргі, а дружна і смела,
Вайну ворагам выдадзім дужым,—
Пойдем, пойдзем усе на вялікае дзела,
Досыць гніць у сьне марным, ланцужным.

Пойдем шчасьце сабе будаваць нябылое,
Пакуль крэпкі і вера, і сілы,—
Пойдем, пойдзем крышыць ўсё абманнае, злое,
Будзіць праўду паўстаці с магілы

Пойдем, ўзяўшы за сьцяг свой і роўнасьць і згоду,
Жыцьця лепшага покуль ня знойдзем,
Пойдем, пойдзем сабе адабываці свабоду,
Як адзін, як адзін дружна пойдзем!

27-XI—1906 г.

ЗАШУМЕЎ ЛЕС РАЗГУКАНЫ

.
Зашумеў лес разгуканы,
Нівы задрымалі,
Задрыжалі і тыраны,
Што бяду стваралі.

Зашумелі, загрымелі
Магутныя песьні:
„Доўга, доўга мы цярпелі,—
Доля, воля, ўскрэсьні!“

І глядзеце, што за дзіва!
Наракаць ня трэба—
Буйна ўзойдзе наша ніва,
Будзе волі, хлеба.

Дзе ляжалі дзірванамі
Панскія абшары,
Дзе казённыя вякамі
Пусьцелі гушчары,

Дзе была адна пустыня—
Елкі ды бярозкі,—
Поле будзе, пушча згіне,
Стануць хаты, вёскі

Загарыцца сонца смагай
Дух люду і сіла,
Доля, воля ясным сыцягам,
Зоркай узыйдзе мілай.

.
Верце песьні—скора, скора
Гэты дзень настане,—
Ўжо ўздымае людаў мора
Праўды панаваньне.

Паўставаць будуць тыраны,
Але мы ня зьяжам,
Крывёй збрызгаем паляны,
А свайго дакажам.

Наша гора, нашы сьлёзы,
Кроў і пот крывавы
Стануць ў сьпёкі і марозы
За нашыя правы.

З грудзей нашых панясецца
Вір песень прымучых
І ў адзін голас зьліецца,
У адзін магучы.

„Сьмерць таму, хто хлеб астатні
Бедным выдзірае!
Сьмерць таму, хто на люд братні
Кайданы ўздзявае“!

2-VI—1906 г.

ПРАЗ ВАЙНУ

Зіма, на дварэ мяцеліца вее,
Халодныя песьні заводзіць віхор,
Зоркі ня сьвецяць і сонца ня грэе,
Аж вылезьці страшна і глянуць на двор.

А сьнег усё сыпе болей і болей
Страляе у сьцены сьцюдаёны мароз,
І вецер шалёны вье ў полі,
Ўсе гурбамі сьнегу ён хаткі занёс.

Пад борам зялёным вёска стаяла,
А бедная надта, ах, надта была,
Мяцеліца стрэхі яе пазрывала
І дзіка па сьценах дзюравых гула.

У хатцы старой у гэту завею
Лучыначка сьвеціць сьвятлей то цямней,
Там дзеткі малыя з маткай сваею
Лялюць горкія сьлёзы з бядачых вачэй.

Памерзьлі з марозу дзеткі ў хатцы,
А шэсьцера, бедных, там іх было,
Трасуцца і лезуць на грудзі к матцы,
Як птушкі да маткі сваёй пад крыло.

Ой, гэтых сіротак цяжкая доля,
Хоць маці і ёсьць, але бацькі няма,
А тут яшчэ гэты холад-няволя,
Праклятая сьцюжа, мароз і зіма.

Іх бацьку з японцам біцца забралі,
Бо ён запасны ў цара быў салдат,
Вінтоўку і шаблю там яму далі
І стары салдацкі пацёрты халат.

Пакінуў ён дзетак бедных бяз хлеба
І хворую жонку бяз хлеба сваю,
А тут і падаткі яшчэ аддаць трэба,
Падаткі і чынш у казну за зямлю.

Кароўка раве ня еўшы ў сенцах,
Авечка у хаце з агняткам бляе,
Ня топлена печка, дроў ні паленца,
А ў коміне жудасна вецер пяе.

Ой, бедныя дзеткі, як па пажары,
Хто-ж вас тут накорміць, дроў насячэ?
Хто печку падпаліць, хто есьці навара?
Хто хлеба вам булку, праснак хто сьпячэ?

Нямашака бацькі, хворая матка,
Няма каму бедным тут вам памагаць,
Ад ветру трасецца старая хатка,
Ратунку для вас ніадкуль ня відаць.

А там на дварэ мяцеліца вее,
Халодныя песьні заводзіць віхор,
Зоркі ня сьвецяць і сонца ня грэе,
Аж вылезьці страшна і глянуць на двор.

1906 г.

ЗГІНУЛА СОНЦА...

Згінула сонца. Белыя, грозныя
Насыпы сьнегу ляжаць на зямлі,
Б'ецца завея аб шыбы марозныя,
Ў коміне жудка віхры загулі.

Гасье лучына ў нізенькай хатцы,
К матчыным дзеці льнуць грудзям худым;
Трудна са сьцюжай дзікаю збратацца
Хатцы і матцы і дзеткам малым.

Чорная доля з чорнымі хмарамі
Жудка завісьлі над гэтай раднёй;
Як груганы дзе па-над папарамі,
Носяцца ў хатачцы гора з бядой.

Там, дзе шалеюць вечна мяцеліцы.
Страшнай сібіры дзе ўслаўся гушчар,
Дзе людзі з зьверам нараўне дзесяцца,—
Бацька там, муж там—радні гаспадар.

1907 г.

ДОЛЯ ЁДАВЫ

Як гляну я, гляну ў сьвет зрэнкай хмурліваю,
Ў сьвет гэты, што поўны няпраўды благой,—
Зьлятаюцца думы ў душу нешчасьліваю,
І вырвецца песня, абліта сьлязой.

Дарэмна на долю гляджу чалавечую,
Ня бачу шчасьлівых у жыцьцёвым кругу,
А долю ўдавы ды і кожную кабечую
Найгоршай з найгоршых назваць я магу.

Ніхто за сіротку-ўдаву не заступіцца,
Ад злосьці і крыўд не бароніць ніхто,
А крыўдзіць-жа сільныя слабых ня скупяцца
Людзкому сумленьню і праўдзе на зло.

Расьце сярод поля сасонка высокая,
І віхры і хмары шалеюць над ёй;
Жыве без апекі ўдава адзінокая,—
Як хвойка ад бураў, цярпіць ад людзей.

Ня знала яна з мужам шчасьця вялікага,
Ня раз аблівалася сэрца крывёй,
Цяпер-жа ад ворагаў пошасьці дзікае
Ня знае спакойнай часінкі адной.

Падобная ў полі нязжатаму коласу,
Змагацца прымушана з зьменным жыцьцём,
І скаргаў яе справядліваму голасу
Няма раха чулага ў сэрцы людзком.

Сваймі мазалямі—адвечна крывавымі—
Павінна на хлеба кусок зарабляць
І з крыўдамі, з зьдзекамі біцца няправымі,
Аб прышлых днях думаць, дзяцей гадаваць.

1906 г.

ДАПЕВАК *)

Скажаш напэўна, добры чытальніку:
Смутная песьня твая, брат пясняр!
Ці ты ня мог-бы, рыфмаў складальніку,
З дум сваіх лепшы зрабіць для нас дар?
Каб замест сьнегаў над нашаю ніваю
Бачылі усе мы прыгожасьць вясны,
Ганну—ня ў гурбах, Ганну—шчасьлівую,
Каб замест сьлёзаў—вясёлыя сны.
Так скажаш, дружа, праўду во гэткую
На гора поўную песьню маю,
Я-ж, тваю долю бяручы сьведкаю,
Смутную думку пацьверджу сваю.
Дайце мне лета, зямлёю каб роднаю
Бура ня трэсла, ня біла людзей,
Дайце мне хатку, хатку прыгодную,
Вечная радасьць жыла каб у ёй!
Сьцеліцца ноч тут ценьмі магільнымі,
Гіне з няшчасьця малы і стары,
Слаббыя гівуць, крыўджаны сільнымі,
Стогнуць, гаруюць з зары да зары.
Путы няволі, кары зьвярыныя
Хто ня жыў толькі—іх не цярэў,
Над чалавекам, як над скацінаю,
Ніхто спагады ня мае й ня меў.
Ніхто ня бача, з горам век злучаны,
Свайго цярпеньня, бяды, цемнаты,
А калі плача надта ўжо змучаны,
Мей:жа, чытач мой, жаласьць над тым?

1906 г.

*) Да поэмы „Зімою“, надрукаванай у V-ым томе „Збор твораў“. Я. К.

ВОДКЛІК З 29 КАСТРЫЧНІКА 1905 г. У МЕНСКУ*)

Божа наш, божа, што гэта будзе,
Што гэтак сталі таннымі людзі?
Царскія слугі б'юць іх, страляюць,
І сваіх брацьцяў за сабак маюць.
А за што-ж гэта?—ўсё за свабоду,
Што ў моры фальшу йшлі шукаць броду.
Люд збудзіць хоча праўду з магілы,
Каб не марнелі думкі і сілы,
Меў бедны ўволю грошы і хлеба,
Бо й бедным такжа шмат чаго трэба.

Дарма, што бедны, дарма, што ўбогі,—
Трэба капоту, лапаць на ногі,
Пачак запалак, пачак табакі,
Чарку гарэлки зглуміць усякі,
Булку і скварку трэба на сьвята
Пачаставаці кума ці свата...
Шмат чаго трэба. Цар-жа бічуе,
А бедны з гора бічу ня чуе.
Росьціць надзею рай мець за сьлёзы.—
Што вясна будзе, зьнікнуць марозы.
І хоць за праўду гіне нявінна,
Сьмела йдзе ў бойку... Так быць павінна.

Вось, як анэгдай бліз было вагзала:
Крыві нямала зямля папівала;
Трупаў, калекаў нашчасных бяз ліку
К зямлі прыпала, а з енку і крыку
Вокал гудзела, як дзе на пажары,
Аж нават сонца схавалася ў хмары.

*) Пад знайдзеным арыгіналам гэтага вершу такі подпіс: *паправіў*
і перапісаў з чужога арыгіналу Я. Купала. *Я. К.*

Зышліся цешыцца з царскага ўказу,
Што ўсім свабоду прыносіў адразу.
Кожны па свойму судзіць стаў аб гэтым:
Ці ўказ праўдзівы, ці будзе прасьветам
У нашым горы, у нашай няволі,
Ці ўжо кайданаў ня ўзложачь ніколі?..
І ў гэтым можа сказаў хто замнога...
Аж тут зброд царскі, забыўшыся бога,
Дай-жа страляці, як па скаціне,—
За проблеск волі няшчасны люд гіне.

Вось тут пазнай, ці свабоду нам далі,
Ці ашуканствам у бойню загналі?
Цяпер-жа ўсякі пасвойму тут судзе:
Адны талкуюць, што горш яшчэ будзе,
Што — цяпер стрэльбы грывяць каля хатаў—
Будуць-жа потым паліць і з гарматаў.
А іншы кажа, што цар нацарыўся,
Што досыць крыві ёй нявіннай напіўся,—
Нібы бяз цара абыцца ён можа.
А хто-ж драць будзе, як цар голаў зложачь?
Цяпер-жа ты цывярозы, ці ўпіся,
Цар ёсьць з табою, ва ўсё ён убіўся.
Калі ў свабодзе такой пажывецца,
То і за сонца плаціць давядзецца.

1906 г. (?)

КАРШУН

Пад неба́м высокі́м лётаў каршун,
З пагардай на рой пазіраў чалавечы,—
Аж бачыць—пад плотам ходзіць пявун—
Махнатая шыя, злацістыя плечы.

Як віхар, як куля, імчыцца каршун
І певеня тут-жа на сьмерць забівае,—
У бойцы няроўнай гіне пявун,
У бойцы няроўнай жыцьцём накладае.

З трыумфам каршун пад неба ляціць,
Пад неба́м крумчыць над здабычай сваёю,
Ды зноў, каб дзе пажывіцца, глядзіць,—
Забіць яшчэ й курку—ня траціць надзеі.

Але скуль тут не вазьміся стралец.—
Прыцэліўся. Раптам, як гром, стрэл раздаўся,—
Узмахнуўшы ў паветры крыльлем ледзь-ледзь,
Зьляцеў каршун з неба і болей ня узьняўся...

12-III—1906 г.

КРЫУДА

Зьядае крыўда нас ад векаў
Няма ні праўды, ні парадку,
Стаў чалавек зьвер чалавеку,
Труюць адзін аднаго звадкай.

Разьвёўся злосьці зьмей паганы,
На брата брата падбівае;
Расой чырвонаю паляны
Блішчаць, як тая кроў жывая.

Скуюцца людзі, як жывёла,
У ёрмы шыі нагібаюць,
А цьма—і тут і там, наўкола,
Астатні дух трутні выймаюць.

Не ўскалыхне жыцьця віхура,
Не завагніць сьвятла над цьмою,
Усе маўчыць, як ноч, панура,
Як пушча дзікая зімою.

Ані канца таму пракляцьцю,
Ані яснотаў тых пачатку...
Калі-ж ты, бацькаўшчына-маці,
Устанеш к новаму парадку?!

1914 г.

ПАМАЛІСЯ...

Памаліся, старча,
За добро, за збожжа;
Што сяўцоў сабою
Пракарміць ня можа.

Памаліся, старча,
За живёлку-статак,
Што ідзе, рыкае
Каля дымных хатак.

Памаліся, старча,
За людзей, за нелюдзь,
Што ляглі, заснулі,
Што жывуць і дрэмлюць.

Памаліся, старча,
І за край свой родны,
Што гадкі кароце
Ў сіверах нязводных.

.....
Памаліся, старча!

Бэлін, 15-X 1909 г.

ДАЛЕЙ І БОЛЕЙ...

Далей і болей рвуцца і хочуць
К нечаму, нечага людзі,
Знойдуць, што хочуць, думкі зноў точаць
А мо' ня то яшчэ будзе?

Дзіўныя людзі! Проста, сьмех толькі,
Лезуць, куды ні папала,
Вечна іх мучаць нейкія болькі,
Вечна ім нечага мала.

Хай-жа якому ў зубы сьмерць гляне,—
Чорт за душу ўпляцецца.—
І ўсё яго тут—дамоўка паняй,
Сьпіць ані-ні зварухнецца.

20-VII—1907 г.

НА НОВЫ (1914) ГОД

Новы Год у народ
Зважна йдзе,
І з сабой думак рой
Ён вядзе.

Дзе ні глянь — моц жадань
Людзі шлюць;
Тыя ўцех, тыя мех
Грошы ждучь.

Ну, а я і сям'я
Родных мне
Йдзем з такою мальбой
Да цябе:

Дай свабод, Новы Год,
Долю дай,
І ўскрасі, прасьвяці
Родны Край.

ПА ДАРОЗЕ

Ідзеш па каменнях,
Глядзіш на каменьне,
З каменья і цэглы
Муры і скляпеньні.

Драўляныя хаткі,
Ў прысадах—дарогі,
Мураўка і кветкі
Кладуцца пад ногі.

*

Жалезныя краты
Звакол пазіраюць.
Шум, скрыгат, задуха
Душу выдзіраюць.

Бязьмежнае неба,
Зялёнае поле,
Чырыкавыя птушак...
А воля! А воля!..

1910 г.

ПЕРАД СЁМУХАЙ

Гаю, гаю, гаю,
Схаджу да дубровы,
Насяку там маю
Ахапак здаровы.

Будзе тут бярозка,
Будзе тут рабінка,
Будзе клёну горстка,
Будзе і калінка.

Перад хатай нізкай
Пасаджу я дрэўцы,
Ад ваконцаў блізка
Падбяру ім месца.

Ой, кумы, кумочкі,
Міла паглядзеці,
Як пачнуць лісточкі
Трэсьціся, шумеці,

Шаптаць, гаманіці
Ціха між сабою,
Галоўкі хіліці
Тут-жа нада мною.

І мне здасца ў хаце,
Што дрэўцы бясконца
Раяцца, як даці
Долю мне й старонцы.

9-VI—1907 г.

ЗАМЧЫШЧА

Спавіты няпамяці мглою
Руіны замчышча ляжаць;
Муры зарасьліся лавою,
Навакол балотная гаць.

Людзкой не пачуеш гамонкі,
Ня стукне там конь капытом,
Скрозь вее магільнай палонкай
Жах кожным ківае кустом.

Адно, часам птах заблуканы
Залыпае крыльлем на ўмор.
Ды выгнаны зьвер на паляны
Выцьцём закальша прастор.

1908 г.

* * *

Цемната і слата,
Вецер б'ецца ў вакно,
Як-бы нанач у хату
 Ён просіцца,
Як-бы стужай яму
Надаела даўно
Ў чыстым полі бязвольна
 Разносіцца.

Я ў хаце адзін
І мінуты лічу,
Ці ўжо скоро ноч гэтая
 Скончыцца?
Адзіноцтва-ж, як здань,
Мігаціць у ваччу,
ЛЯ пасьцелі вужакаю
 Корчыцца!

1913 г.

Я НЕ ДЛЯ ВАС...

Я не для вас, паны, о не,
Ў час вольны песенькі складаю,—
Што спала ў сэрцы там на дне—
Буджу і ў сьвет на суд пускаю.
Я не для вас, паны, о не!

Я не для вас, паны, о не,
Падчас збываюся спакою.
Калі ў вачох сьляза блісьне
Маркотнай вызвана душою—
Я не для вас, паны, о не!

Я не для вас, паны, о не,
Свае дні лепшыя марную,—
У вечнай з мукамі вайне
Жыву і радасьці ня чую
Я не для вас, паны, о не!

Я не для вас, паны, о не,
Падняць скібіну слова рвуся
На запусьцелым дзірване
Сваёй старонкі Беларусі,
Я не для вас, паны, о не!

Я не для вас, паны, о не,
Над доляй плачу свайго люду,
З гравёй зьмяшалі б вы мяне
Сваёй нікчэмнасьцю прыблудаў...
Я не для вас, паны, о не!

Я не для вас, паны, о не,
Пяю. Вам не паняць мучэньня;
Вам ваша сэрца ня дрыгне
На голас братняга цярпеньня,
О ня дрыгне, паны, о не!

Я не для вас, паны, о не!..
Аднєю ўцехаю жыцьцё вам,
Зьнячулі ў сытасьці, віне,
Вас не разжаліш праўды словам,
О, не разбудзіш вас, о не!

Я не для вас, паны, о не,
А я для бедных і загнаных,
Я з імі мучуся ураўне,
Ў адных закут з імі кайданах...
Я не для вас, паны о не!

Я не для вас, о паны не!..
Я—для тых цёмных, нешчасьлівых
Ад іх і водгаласак мне
Прымчыцца па лясох, па нівах,
А не ад вас, паны, о не!

8-VI 1907 г.

СЛУГАМ АЎТАРНЫМ

Ня папе рымскаму служу
І не „святцейшаму“ сьноду!
Я аддаю сваю душу
Свайму няшчаснаму народу!
І маіх песень судзіць сказ
Ня вам, ня вам, хрыстапрадаўцы!
Бо той, што прыдзе, лепшы час
На вас пятлю наложыць, здрайцы!

Вы ўсё на свой манер, капыл
Жадалі-б зьвесці, атуманіць,
Жывых усіх на трупоў з магіл
Перахрысьціць і апаганіць.

Лет сходзіць тысячы дэве ўжо,
Як вы гандлюеце Ісусам,
І ўсё ў пятлю—нутром вужоў—
Цягнуць жадаеце прымусам.

Вы—для вітаньня ў чорнай хвале,
Для мітраў, персьняў і тыяраў—
„Інакомысьлячых“ каралі
Крывёй, крыжамі і пажарам,

Свабодзе, брацтву і сьвятлу
Калісь мо' звалі вас на службу,—
Вы-ж крывапіўцам, срэбру, злу
Запрадаліся ў вечну дружбу.

І вы свой вагыцеся суд
Свабоднай думцы выдаваці,
Вы, што ўзьялі ў сьвятасьць кнут,
Сябе зьяніўшы на пракляцьце?!

1911 г.

* * *

Каб я меў загончык нівы,
Каб я меў кусочак,—
З каласоў-бы звіў вам, людзі,
Звіў-бы я вяночак.

Каб я меў лажок над рэчкай,
Каб меў сенажатку,—
Назьбіраў-бы вам букет я
З незабудкаў, браткаў.

Каб я меў сваю хаціну,
Каб я меў сялібу,—
Запрасіў-бы вас у госьці;
На кут пасадзіў-бы.

Дый ня мне вас так вітаці
Шчыранька, як дзеці,—
Крыў бог нівы, сенажаткі,
Хата—па ўсім сьвеце.

Хай хоць гэта мая думка
Ўспамін вам пакіне
Аб гаротным і маркотным
Беларускім сыне.

1910 г.

З ЛЮДЗЬМІ

Трудна, крыўдна жыць на сьвеце
Між нячудымі людзьмі,
Ня раз вочы маладыя
Заліваюцца сьлязьмі.

Ня раз сэрца затрасецца
Ад няпраўды векавой,
Ня раз так яны дадзенуць,
Што растаўся-б і з душой.

Адных выракса-б навекі,
Кляцьбой плюнуў-бы другім,
За дазнаныя ўсе крыўды,
Эх, і мсьціў-бы, мсьціў усім!

9-XI—1906 г.

ДУМКІ ПЕРАД ВЯСНОЙ.

Што дзень вышэй, што дзень цяплей
Глядзіць з-пад неба сонца нам,
Сплывае радасьць да людзей,
Чуваць і песні там ды сям.

Вяселіць сонца цэлы сьвет
Надзеяй блізкае вясны.
З якой зімы загіне сьлед,
Зямелька скіне свае сны.

Зазелянее лес і лог,
Забурліць звонка ручаёк,
Па вёсках возьмуцца да сох,
Задзьме ў жалейку пастушок.

Так будзе блогасна ўсім,
Надзеі поўны ўсе такой...
А мне-ж і думачкам маім
Чаму так смутна браце мой?

Чаму так сэрца мне баліць,
Маркотна чахну наяву;
Як той канюх галосіць „піць!“
Так—шчасьця! Шчасьця! я заву.

Марнее моладасьць мая
У бяспрытульлі, ў беднаце,
Нуда—нямручая зьмяя—
Дух мучыць, а бяда гняце.

І жутка мне, хоць і вясна
Ўжо да людзей з цяплом ідзе;
Як-бы пустынь вакол адна.
Ня чуць прывету ад людзей.

Гэй, хіба ты, мой цёмны бор,
Мой зразумееш боль і жаль
І шумам гулкім аж да зор
Ускалыхнеш прыспану даль.

Гэй, хіба вы, зоркі мае,
Заглянеце ў душу маю
І далям скажаце, як мне
Жыць трудна, як горка цярплю.

1906 г.

БЫВАЮЦЬ ХВІЛІ...

Бываюць хвілі горкіх жаляў,
Душа і ные і баліць;
Агонь пякельны грудзі паліць,
І нечым той агонь заліць.

У гэткай хвілі цяжкай, труднай
Нямільым робіцца жыцьцё,
Пракляў-бы цэлы сьвет злалюдны
І сэрца роднага біцьцё.

Пракляў-бы сьвет і быт, і долю,
Усё-б на лес сухі паслаў,
І даў-бы думах спаць уволю
І сам-бы спаў, навекі спаў.

1906 г.

* * *

Калі ў сьвет я ні гляну прыгожы,
Кожны раз штось хвалюе душу,
Чудасьць дзіўная грудзі трывожа,
Ня любіў-бы—любіці сьпяшу.

людзей, што ў трудзе, бы мурашкі,
Плечы гнуць, як братаў-бы туліў,
У нядолі, у працы іх цяжкай
Пацяшаў, песьні пеў, весяліў.

Але толькі, ці-ж хопіць мне сілы
Перажыць, не ахутацца ў цьму,—
Калі замест грудзей братніх, мілых
Я да сэрца гадзюку прыжму!?

16-VI—1907 г.

ВЫ КАЖАЦЕ...

Вы кажале: надта пяю я нявесела,
Пацехаў ніякіх ня бачу ў людзей...
Пакіньце сьмяяцца! Вас праўда ня ўсьцешыла,
Няпраўды-ж ня знаю ў душы я сваей.

Як пеў я дагэтуль, так пець ня сцураюся,
Жальбою маркоцячы песьню сваю;
Я ў долю народу свайго узіраюся.
І толькі аб гэтым для вас тут пяю.

Няхай сьвет пазнае ўсе песьні бяздольніка.
Хай вораг-мучыцель дрыжыць з праўды слоў,
Быць вольным хай родзяцца думкі ў нявольніка
Хай быць чалавекам захоча брат мой.

1906 г.

НЕ КЛЯНЕЦЕ МЯНЕ...

Не клянеце мяне,
Што так смутна пяю,
Бо і так там на дне
Душу змучыў сваю.

Бо і так, бы ў агні,
Кроў у сэрцу кіпіць,
Мукаў сьцеляюцца дві,
Сон аб шчасці бяжыць.

Цяжкіх дум, горкіх дум
Зваяваць не магу,
Людзкі плач, скаргаў шум
Ловіць мысьль на бягу.

Не магу маску ўздзець,
Крывіць роднай душой,
Песьні весела пець,
Калі смуцен брат мой.

Калі столькі бяды,
Столькі гора і сьлёз
Бачу ўкруг заўсягды,
Столькі й сам перанёс!

Вось стаіць удава,
Ляхманы на плячох,
У шрамах галава,
Туман нейкі ў вачох.

Працягае руку:
„Дайце хлебачка мне,
Пашкадуйце ўдаву,
Згінуў муж на вайне“.

А тут сьлёзы кап-кап!
Абмахнула рукой...
Ну, будзь, браце, ня слаб,
З бяды сьмейся чужой!

Вось гуляе багач,
Аж палац той дрыжыць,
А пад брамаю плач—
Там сіротка стаіць.

Ня уздойме ўжо рук,
Мароз цела трасе,
Ногі гнуцца у крук,
Вецер скаргі нясе:

„Раз ішоў тут народ,
Песьні дзіўныя пеў,
Пеў ісьці напярод,
Сьмерці ў вочы глядзеў.

„Тата з імі пайшоў—
І дагэтуль няма,
А тут холад тне кроў,
Сыпе сьнегам зіма.

„З хаты выгналі вон;
Няма есьці чаго,
Правясьці ночку, сон
Няма дзе у каго“.

І тут сьлёзы кап-кап!
Абмахнула рукой...
Ну, будзь, браце, ня слаб,
З бяды сьмейся чужой!

Вось зноў нешта чуваць,—
Стаў дзядок пад вакном,
З плечаў торбы вісяць,
Бок падпёр кастылём.

І так песьню вядзе—
Голас хрыплы такі—
Аб сваёй аб бядзе,
Рукі жме ў кулакi:

„Сорак год я служыў,
Сiлу змог без пары,—
Стаў служыць—молад быў;
Цяпер гляньце—стары.

„Эх, служыў пану я,
Працаваў за пяцёх,
Працаваў за каня,
Рана ўстаў, позна лёг.

„І араў, і касiў,
І канавы капаў,
Пушчу сек і вазiў,
Ня раз по ўху дастаў

„Шла работа агнём...
Пан-жа, ведама, жыў:
Багацеў з кожным днём,
Смачна еў, смачна піў.

„А я чахнуў, бядак,
Галадаў, мёрэ, як воўк,
І служыў верна так,
А цяпер“... І замоўк.

Толькі сьлёзы кап-кап!
Абмахнуў iх рукой...
Ну, будзь, браце, ня слаб,
З бяды сьмейся чужой!

Дый ня сьмейся з мяне,
Што так смутна пяю,
Бо і так там на дзе
Душу змучыў сваю.

15-IV—1906 г.

З МАРКОТНЫХ ДУМАК...

Ці вымкну я птушкаю з думкай пралётнаю
На тое поле, на роўнае тое,
Ці ўгледжуся ў хату убога-маркотную,—
Смутна мне бачыці гора людзкое.

І жаль мне вас, людзі, што гэтак нявесела
Вам на радзімай зямельцы жывецца,
Што неба так хмары над вамі разьвесіла,
Што з вашых бедаў так кожны сьмяецца.

Хоць вас прыгнятае жыццё няпрыветнае,
Парыце косьці бяз часу ў магілах,—
Вы праз цёмнату ўсю сваю непрасьветную
Бачыць свайго паніжэньня ня ў сілах.

О, жаль мне праз гэта вас, людзі заганяныя.
Цёмныя людзі, гаротныя людзі,
Жаль, што вы такія, праз сьвет пагарджаныя,
Жаль, што так жыцця йшчэ доўга вам будзе

1907 г.

ДУМЫ МАРКОТНЫЯ..

Думы маркотныя,
Думы гаротныя,
Труціце быт мой сірочы,
Сьмех стогнам крыецца
І ў сэрцы ныецца
І плачуць жаласна вочы.

Сны неспакойныя,
Нядолі поўныя,
Спаць не даюць мне начамі.
Зданьні спужаныя,
Зданьні загнаныя
Цэлымі бачу палкамі.

Там працавітыя,
Хлебам ня сытыя,
Снуюцца людзкія цені,
На кій усьпёртыя.
Босы, абзёртыя,
Трасуюцца рукі, калені.

Адно з іх жаліцца,
Адно з іх хваліцца,
А тое дзіка сьмяецца,
І неадзетыя,
Нелюдзі гэтыя.
Стаяць жывымі здаецца.

А далей гляну я—
Там закаваныя
Такія-ж сходзяцца мары,—
Звоняць кайданамі.
Сталяй каванымі,
Рана на целе, на твары

Ланцуг ім колецца,
Галоссяць, моляцца,
Вырваць іх з путаў, з няволі
І так здаваецца—
Стогн падымаецца,
Як-бы ня змоўкне ніколі.

І глянуць снутненька
І жыці трудненька,
Здаецца-б згінуў э душою,
Бачу бявольнае,
Бачу бязвольнае
Над сваёй беднай зямлёю.

У сэрцы ныецца,
Сьмех стогнам крыецца,
І плачуць жаласна вочы...
Думы маркотныя,
Думы гаротныя,
Труціце быт мой сіроты.

1905 г.

ЗАМАЎЧЭЦЕ ДУМЫ...

Як дуброваў шумы
Узімку ды ў марозы,—
Замаўчэце, думы,
Не наводзьце сьлёзаў.

Хоць так горка жыці—
Рэчкай гора льецца,—
Кінь, сэрца, тужыці,
Над чым сьвет сьмяецца.

Ня ўслухайся, сэрца,
Ня ўзірайцесь, вочы,
Што у паняверцы
Даць жыцьцё захоча.

Няпраўдай вялікай,
Душа, ня смуціся,—
За агульным гікам,
Хоць і страшна, прыся,

Сэрцам к сэрцу пылка
Рынеш небарака,
Дый цярпі—памылка,—
Там лёд ці вужака.

Ой, хоць так балесьне,
Гаротнік, крапіся,
К канцу з думкай-песьняй,
Як птушка, ня рвіся.

Замрэ з жалю голас,
Вораг паб'е крыльце,
Будзеш, як той колас
Пасярод бадыляў.

Колас зломіць бура,
З зямлёю змяшае,
Табе жыцьцё збура
Нянавісьць людзкая.

Дык замрэце, думы,
Сэрца ня труцеце,
Куды ветраў шумы—
Туды ў даль ляцеце.

А далей ад сьвету,
Ад людзей найдалей,
І нясеце гэту
Песьню майго жалю.

Там хоць вецер можа,
Што гуляе ў полі,
Вас не патрыважа,
Пойме маю долю.

1907 г.

ЗА ШТО?..

Маці мая, маці,
Што ж ты мне зрабіла,—
За што гараваці
На сьвет парадзіла?

За што, за што
Твой сын бядак,
За што, за што
Ён плача так?
— Скажы!

Плача твой дзяціна,
Ты й сама ня скачаш,—
За сябе і сына
Плачаш маці, плачаш.

За што, за што
Твой сын бядак.
За што, за што
Ты плачаш так?
— Скажы!

Тваё гора знае
Сын твой ад пачатку,
Бядуе, ўздымае
За сябе і матку.

За што, за што
Наш лёс такі,
За што, за што
Мы бедакі?
— Скажы!

Маці мая, маці,
Крыўды з нас сьмяюцца
І твае й дзіцяці
Горка сьлёзы льюцца.

За што, за што
Льле не адзін,
За што, за што—
І маці й сын?
— Скажы!

31-X 1906 г.

З БЯДЫ І НУДЫ

Не даеш ты, бяда,
Мне спакойна цярпець,
Не даеш ты, нуда,
Песьні весела пець.

Мучце-ж, мучце мяне,
Не баюся я вас,—
Хай сьвет цэлы дрыгне,
Я ўжо выжыў свой час.

Не разбудзіць мне дум
Ні сьлязіна, ні сьмех,
Зьменнай радасьці шум
Не навее пацех.

Сіратой па зямлі
Снуючы бяспудця;
Мяне пугы змаглі
Абрыднога жыцьця.

Мая моладасьць сьпіць
Пад пялёнкаю мук,
Аджывіць, узманіць
Няма чым думак, рук.

Дык-жа мучце мацней
Ты—бяда, ты нуда!
З вамі дружбы маеі
Не размые вада.

Сейце кожнай парой
Больш цярпеньня, трывог
Снуйце аданьні за мной—
Па маіх, па сьлядох.

Забірайце ў мяне—
Як вам думкі ўзбрыдуць—
Калі можна яшчэ
Ў мяне ўзяць што нібудзь.

Не баюся я вас...
А прыдзе бедаку
Надта трудненькі час—
Я ў магілу ўцяку.

4.VII—1907 г.

З НАДЗЕЯЙ ГАРОТНАЙ...

З надзеяй гаротнай,
З сьлязою чырвонай
Блуджу я, маркогны,
Па родных вагонах.

Блуджу і ня знаю,
Дзе праўда, дзе сіла,
І ціха пытаю
У думкі нямілай:

Няхай мне гавора,
Няхай апявае
Аб сонцы, аб зорах,
Аб радасным краі.

Дзе неба—як неба,
Дзе доля—як доля,
Дзе хлеба—шмат хлеба,
Дзе воля—раздольле!

Дзе людзі—як людзі:
Ня чахнуць у плесьні,
Дзе з сэрцамі грудзі,
Дзе песьні—як песьні!

Дзе сьпёкі, марозы
Ў знакі не даюцца,
Дзе ўздохі, дзе сьлёзы,
Ня чуцьны, ня льюцца.

Як самае сонца,
Дзе ясна—так ясна,
Як самае сонца,
Дзе шчасна—так шчасна.

Зазнаць хоць мінутку
Пацех гэткіх мілых!..
Бо ў вечным жыць смутку,
Я, людзі, ня ў сілах!..

1908 г.

* * *

Цяжка мне, цяжка, слуге бяспрытоннаму,
Жыцьця свайго смутнага дні каратаць,
Сэрцу ад жалю і сьлёз неўгамоннаму
Ой, цяжанька верыць і шчасьця чакаць!

Цяжка мне, цяжка за сошкай-кывуляю
Загон выйці ў поле араці чужы,
Пот абціраці парванай кашуляю
Дый плакаць, прыпаўшы грудзьмі да мяжы!

Цяжка мне, цяжка маркотнымі думамі
Бязьмернае гора адчуці сваё,
Слухаць бяды песьню з віхраў пашумамі,
Што ніва, што сошка, што ўсё не мае!

Цяжка мне, цяжка гумно, пуню панскія
Дабром, зьлітым потам маім, напаўняць,
Знаць, што ўсіх кормяць труды мае хамскія,
А сам мушу з голаду век паміраць!

29 I—1907 г.

НЯ ДАЙЦЕ ЗГІНУЦЬ...

Ня дайце згінуць песьняру
Ў нязнаньні, ў беднасьці, ў глушы,
Стварыце радасьці зару,
Зганеце сум з яго душы,—
Ня дайце згінуць песьняру.
Ён так цяпіць за крыўды ўсе,
Ён пеці вышаў у пару,
Вам толькі слухаць, што пяе.
Ня дайце згінуць песьняру.
Аб вашай долі ў сьвету даль
Скіруе струн сваіх ігру,
Вы ж толькі за ўсе песьні, жаль,
Ня дайце згінуць песьняру.

1907 г.

* * *

Грымну я, грымну па струнах бунтарных
Рукою, потам абмытай,—
Ліся, каціся па гонях папарных
Розгалас песьні забытай.

Доўга блудзіў я, блудзіў дзірванамі,
Крыж спатыкаў, дзе праходзіў;
Сьмехі, насьмешкі нясьліся з вятрамі,
Шла непагода ў народзе.

Жаль далятаў з недалёку, далёку,
Чулі жаль гэты каменны,
Чэз так прыгонна, самотна, нялёгка...
Церні, за цернямі церні.

Страну калі часам дзе прасьвятленьне,—
Злыбедай сонца зардзіцца;
Сьледам зыходзяць, ідуць пакаленьні—
Ўсе ад цяміц да цяміцаў.

1908 г.

СПРОБА ОКТАВЫ

Удар, душа, удар ты, сэрца,
Па струнах думак-весьялук!
Збудзеце ўспаны ў паняверцы
Жыцьця змянлівага мой дух.
Хай думкі лягуць на паперцы
Ў цешаць братні погляд, слух,
Народу прыдзе хай пара
Успомніць часам песьняра!

Да шчасця нам так мала трэба—
Прывецік добры з стараны,
І ўжо мы чуць аж не пад небам—
Ужо сьмяемся, роім сны!
І вы барцы за кусок хлеба,
Што ўцех ня знаеце вясны,
Прыкмецьце, што душы за йгра,
Прыкмецьце словы песьняра!

Мы плачам, змучаныя доляй,
Над хмарай толькі сваіх бед,
Песьняр жа зрэнкаю сакольляй
Ўвесь аблятае белы сьвет,
І за ўсіх выцериць найболей
І зьвяне, як той ўвосень цьвет.
А мелі-ж ласку брат, сястра,
Над гэтай мукай песьняра?

Мяшку, набітаму рублямі,
Б'е кожны нізенькі паклон,
Хоць-бы зладзейскімі рукамі
Быў напаўняны з крыўдаў ён...
Хто-ж бедных бача паміж намі,
Хто чуў няшчасця плач і стогні?
Хто, хоць пачуці ўжо пара,
Паслухаў песьню песьняра?!

Стаіць палац высокі, белы,
Збудован роўна, ўсё пад шнур,—
Жывуць-жа тыя ў ім, што ўмелай
Рукою ўзьнеслі гэты мур!
О, не! Ёх доля акалела
Ад жыцьця зменных гінуць бур.
Як слуг, праводная зара
Вядзе таксама песьняра.

Ўсё сходзіць з сьвету доўга-скора,
Нішто ня вечна на зямлі,
Хоць чалавечы сьлёзы, гора
Заўсёды вечнымі былі.
Памрэ песьняр,—хоць так пеў ўчора,—
Дружкі паплакаць, бач, прышлі...
Людцы, сьмяяцца не пара
Хоць над магілай песьняра!

1906 г.

*
* * *

Я ня плачу над братняй магілай,—
Ён там сьпіць, не цярпіць ужо болей;
Я ня плачу над хатай пахілай,—
Я ўжо зжыўся з сваёю нядоляй.

Я ня плачу, што ніва ня родзе,—
Пот і кроў я прывык ліць напрасна;
Я ня плачу па родным народзе,—
Сяк ці так дажыве долі яснай.

А мне толькі сьцікаюцца грудзі
І ў вачох сьлёзы цьмяцца няміла,
Калі ўздумаю, што са мной будзе,
Як пець песьні ня стане ўжо сілы.

909 г.

МАЯ МАЛІТВА

Я буду маліцца і сэрцам, і думамі,
Расьпетаю буду маліцца душой,
Каб чорныя долі з мяцеліцаў шумамі
Ўжо больш не шалелі над роднай зямлёй.

Я буду маліцца да яснага сонейка
Няшчасных зімой саграваць сірацін,
Прыветна па збожных гуляючы гонейках,
Часьцей заглядаці да цёмных хацін.

Я буду маліцца да хмараў з грывотамі,
Што дзика над намі гуляюць ня раз,
Каб жаль над гаротнымі мелі бяднотамі,
Градоў, пяруноў ня ссылалі падчас.

Я буду маліцца да зорак і жаліцца,
Што гасяць сябе надта часта яны,
Бо чуў, як якая з неба з іх зваліцца,
З жыцця хтось зыходзе на вечныя сны.

Я буду маліцца да нівы ўсёй сілаю,
Каб лепшаю ўродай плаціла за труд,
Збагаціла сельскую хату пахілую,
Надзеі збытымі ўбачыў наш люд.

Я буду маліцца і сэрцам, і думамі,
Расьпетаю буду маліцца душой,
Каб чорныя долі з мяцеліцаў шумамі
Ня вылі над роднай зямлёй, нада мной.

5-VII—1906 г.

ПАЛІІСЯ МАЕ СЬЛЁЗЫ

Палііся мае сьлёзы
На жывыя вербалозы,
На сухія ачароты,
На глухоты, на сьляпоты.

Палііся мае сьлёзы
На сьпякоты, на марозы,
На глухія непагоды,
Маладыя мае годы.

Палііся мае сьлёзы
На заломы, на дзярмёзы.
На надломленыя грудзі,
На ўсё, што было, ёсьць, будзе

Палііся мае сьлёзы
На напасьці, на пагрозы:
З цяжкай думкай—пакарыся!—
Палііся, палііся.

Палііся мае сьлёзы
На гасьцінцы, перавозы,
На крывавыя паляны,
На забытыя курганы.

21-XI-1909 г.

ПОЭТАМ

Поэты вучаць месцы, вёскі
Як трэба жыць, багатым быць,
А самі-ж часта на падноскі
Ня умеюць грошы зарабіць.

Пяюць аб шчасьці, добрай долі,
Аб волі шчырай для людзей,
Пяюць, ня помняць, што ніколі
Ня будзеш песьняй сыт аднэй.

Спявайце-ж, мілыя поэты,
Дый трэба сьціха, меру знаць,—
Бо хіцер, хіцер наш век гэты—
Гатоў вам песьню апляваць.

31-III—1906 г.

ДА Н

Нядаўна з табой мне спаткацца прышлося,
Нядаўна са мной першу спрэчку вяла,
А вызнаў, што ўжо табой шмат пражылося,
Шмат мела пацех і шмат сьлёз праліла.

Калі да мяне далятае ўздыханьне,
Якое тваёю душою трасе,—
І ў ясныя вочы гляджу твае пані,
То бачу, што іншая ты, як усе.

На воблік твой глянуўшы мужскі, спакойны,
На збор дружкаў, жданых табою ў глушы,
Я пэўны: дружкі ўсе цябе не дастойны,
Цябе і тваёй справядлівай душы.

Я сам яшчэ гэтага добра ня знаю,
Што творыцца у яве са мною падчас,
Вакол разглядаю, думак пытаю,
Ды ўспомню цябе мімаволі ня раз.

І соладка сэрцам сваім ня раз чую,
Што я не жадаю цябе, а люблю.
Люблю, як сястрыцу сваю дарагую,
Шаную, як родную матку сваю.

8-ХІІ—1906 г.

ТЕЙ ДАЎГАЖДАНАЙ.

Чакаў яе, чакаў з трывогай,
Лічыў хвіліны неспакойна,
Чакаў... І ня прышла нябога.
Не захацела быць так гойнай.

Што-ж, ня прышлося маім думам
Быць явай радаснай, жаданай;
Сам застануся з сваім сумаам
Лячыць нязлечаныя раны.

Пачну адвечную бяседу:
Паклічу верных сваіх другаў—
Яны, як добраму суседу,
Акажуць шчыру мне паслугу

Мой першы друг—бязьмежна гора,—
Ня скупіць мне сваёй апекі,—
Душа яго, як тое мора,
Што ўсё ў сябе ўбірае рэкі.

Мая сама вярнейша дружка,
Мяне ня здрадзіўша ніколі,
Нядоля—беспадобна служка,
Мая пацеха дома ў полі.

Яшчэ, яшчэ ня мала маю
Такіх дружкаў, бы ўвесну цьвету,
Іх тутка я не вылічаю,—
Нашто дарма хваліцца сьвету!

Вось як яны усе зыйдуцца
Ў маю сьвятліцу—маё сэрца,—
Імглою вочы прыбяруцца.
Душа на жальбу абапрэцца.

І блісьне першая сьлязіна,
За ёй апошняя заблісьне,—
Абедзьве па табе, дзяўчына,
Што я чакаў так бескарысьне!

20-I—1915 г.

НА АДВІТАНЬНЕ.

Будзь шчасьліва дзяўчынка ў нядолі.
Хай пацеха цябе міне!
Мне з табой жыць ня суджана болей,—
Гоніць доля адгэтуль мяне.

Будзь шчасьліва, дзяўчынка галубка!..
Ня крыўдую на гордасьць тваю,—
Ня чуў ласкавых слоў з тваіх губкаў,
Хоць так шчыра любіў і люблю.

Усё пекла я зьведаў каханьня.
Усе мукі яго скаштаваў,
А ўсю радасьць і рай мілаваньня
Недруг вырваў, спаганіў стаптаў.

Я так шчасьця на сьвеце знаў мала,
І прывету ня знаў ад людзей,—
Цябе ўбачыў—і весела стала
І ты стала за ўсё мне мілей.

Як слуга, як нявольнік, табе я,
Так стараўся служыць, дагадзіць!
Так любіў цябе шчыра, з надзеяй,
Што ўзаемнасьцю будзеш плаціць.

Ты-ж, дзяўчынка, за гэтую дружбу
Не жалела мяне нічуць,—
За прывет мой, за любасьць, за службу
Слова ласкі ня ўмела шапнуць.

Эй, дзяўчынка, дзяўчынка, сьвет відзе
Усю праўду, няпраўду усю,
І хто знае, ці часам ня прыдзе
Слушны дар са нядолю маю.

Будзь шчасьліва, дзяўчынка! Любіся
З тым, хто толькі зьняславіў цябе,
І, пазнаўшы ману ўсю, ня гніся,
Бо тады ўжо ня жыць лепш табе.

Мяне, знаю, дзяўчынка, забудзеш,—
Ці ж на памяць слуга зарабіў?
Але хоць мо' і верыць ня будзеш,
Цябе першую я так любіў.

Яшчэ раз будзь шчасьліва, дзяўчынка,
Хоць ня лёгка нам шчасьця спаткаць!
Я-ж адзін, як над рэчкай вярбінка,
Буду жыць і цябе ўспамінаць.

І на памяць, што ў сэрцы мне ўскрэсьне-
Чым я жыў так і мучыўся чым,
Злажу самую лепшую песьню
Аб табе і каханьні тваім.

1907 г.

ЗЫЙДУ...

Зыйду за сьцезкі я тваей
Як цень з няведамага краю,
Хоць і ня вырву ўжо з грудзей
Таго, з чым жыці сіл ня маю.

Судзіла доля мне сустрэць
Цябе, як казку негадану,
Ды ня судзіла доля мець
Пацехі в гэтага жаданай.

Пракляцьце нейкае вісіць
Над лёсам марным і сірочым
Ды рве і рве за ніцьяй ніць,
Якія з шчасьцем злучыць хочуць.

Нявольнік дум сваіх і сноў,
Сябе самога раб няшчасны,
Я скрозь жыцьцё адзін сам шоў,
Пудзіны не вазнаўшы яснай.

І думаў, што ўжо скаваў лёд
Мне ўсе жаданьні і парывы,
Што дажыву я сваіх год
Па свайму вольны і шчасьлівы.

Так думаў... Сталася ня так,—
Душу збудзіла дзіўна зьява:
Чагось жадаць пачаў быдак,
Штось згледзіў больш, як сьмерць і слава.

Інакш забілася ў грудзях
Сьяпяое, прыспанае сэрца,—
Зьмяніў на кветкі цёрні шлях,
І думаў: шчасьце ка мне рвецца.

Але здалося гэта ўсё,
Быў сон, а ява засталася,
Надзеі зорка ў нябыццё,
Як здань жывая, праняслася.

Зноў сам-адзін, як блудны цень
З далёкай вырваны камэты.
Ідзі, брыдзі і ноч і дзень,
Навек згубіўшы ўсе прасьветы.

Каб мог душу ўзяць, паказаць,
Каб мог сабе сам вырваць грудзі,
Тады-б мо' ты змагла паняць,
Чаго паняць ня хочуць людзі.

Тады-б мо' каменем цяжкім
Маёй душы не надзяліла,
Над сэрцам мела-б жаль маім
Ды і ўздыхнула-б над... магілай.

20-1—1915 г.

МАЛАДЫМ НА ВЯСЕЛЬЛІ.

Ня дубок пры віўцы ў гаі,
Ня ў лузе лілейка,—
Малады тут засядае
З сваёй дабрадзейкай.

Хто уцеху ўсю іх пойме,
Што ў душу ім льецца,
Хто спазнае, хто прыойме
Думкі наважэнцаў?

Зышла радасьць на абое,
Бачыць сэрца сэрца,
Міла шчасьце залатое
Сьцеліцца каберцам.

З госьцяў кожны віншаваньне
Гладкім слоўцам кіне,
Маё простае жаданьне
Так-жа хай ня згіне.

Жычу меці, як нікому,
Жычу я ахвоча,
Маладой і маладому
Ўсё што толькі хочучь.

Згоду ў хатцы, спор у хатцы,
Гонар між людзьмі
І ў які год дачакацца
Забавы з кумамі.

У салодкім у каханьні
Вечна варкаваці
І ня знаць, чым ёсьць расстаньне,
Злых прыгод ня знаці.

Няхай век вам ня ўбывае
Ў жыцці сонца, кветак...
Малады і маладая,
Жывеце сто летак!

Я так жычу, так віншую,
І ня лгу здаецца,—
Хто мілуе, хто цалуе,
Ўсяго спадзяецца.

Вільня, 11-VII—1909 г.

У ЗЯЛЁНЫМ САДОЧКУ

У зялёным садочку
Пад ігрушай ўдваёчку
Сядзіць хлопец з дзяўчынкай,
І мілуецца з ёю,
З ненаглядкай сваёю,
Та' гарыць, як лучына.

І цалуе-ж ён любай
Сваёй вочкі і губы.
Песьціць як не задуша.
Дружок з дружкай варкуе,
Салавей ім ўтуруе
Шуміць над імі йгруша.

Вось прыціхлі, прымелі,
Дрож прабегла па целе,
Ўсхваляваліся грудзі.
І забыўся ён з ёю,
З ненаглядкай сваёю,
Што ёсьць сьвет, што ёсьць людзі.

1907 г.

ШУМІЦЬ ШУМНЕНЬКА ГАЁК

Шуміць шумненька гаёк,
Галейкам махае;
Любі мяне дзяцючок,
Бо я маладая.

Я прыгожая дзяўчына,
Ніхто не зжахнецца,
Твар чырвоны, як маліна,
Сэрца б'ецца, б'ецца.

Сэрца б'ецца, любіць хоча,
Сэрца ждзэ другога,—
Не магу я спаці ночай,
Як з жалю якога.

Ўсё к падушачцы тулюся,
К грудзям прыціскаю,
То смучуся, то сьмяюся,
То кагось чакаю.

Ой, чакаю, што-ж марудзіш
Дзяцючок са мною?
Прыдзі толькі—шчасьліў будзеш
З дзеўкай маладою.

1906 г.

НЕ ЧАПАЙСЯ, ПАНІЧОК!...

Не чапайся, панічок!
Жартуй, але ў меру,
Шэпты лісія—на бок!
Я табе ня веру.

Не чапайся ты, аса!
Багацтв не ўдзялю я,—
Ёсьць дзявоцкая краса,
Ўзяць хочаш і тую.

Не чапайся! Не раўня
Табе я, мужычка,
Цябе жджэ недзе твая
Панна-белалічка.

Не чапайся! ідзі к ей,
Шапчы, весяліся,
З ей і песенькі ты пей,
З ей і абвіміся.

Не чапайся! Вы паны—
Ты з жонкай сваею.
Ўзялі скарб мой вы адны—
Веру ды надзею.

Не чапайся! Ўжо сынка
Песьціш з беларучкай,
А мужыцкая дачка,
Хай гіне як сучка.

І я згіну сіратай,
Ты, паніч, ня згінеш...
Не чапайся!.. Што з табой?!
Стой!.. Куды?.. Што чыніш?!

19-VI—1907 г.

„ШУМАН“

З Віленскіх абразоў

Ці то лета, ці зімою,
Сып да Шумана, друг мой!—
Там расстанецца з нудою,
Хто з кішэняй няпустой.
„Шуман“ Вільні кроў і косьць,
Быў і будзе, як і ёсьць.
Рэжа музыка ахвоча,
Песьні, гоман—за адно,
Страва, карты, хто што хоча,
Льецца рэчкаю віно.
„Шуман“ Вільні кроў і косьць,
Быў і будзе, як і ёсьць.
Там сабой таргуюць дзеўкі,
Бацька, сын купляе іх;
Там хватанья капейкі
Пераводзяцца у міг.
„Шуман“ Вільні кроў і косьць,
Быў і будзе, як і ёсьць.
Цешся, горад! Што там знача
Вёска з голадам, з бядой?
Хтось там стогне, хтось там плача—
Плюй, махай на ўсё рукой!
„Шуман“ Вільні кроў і косьць,
Быў і будзе, як і ёсьць.
Хто ў казіны рог ня зьехаў,
Хто в сумленьнем—справу знай:
Гэй, да Шумана на ўдеху—
Ўтапіць долю, славу, край!
„Шуман“ Вільні кроў і косьць,
Быў і будзе, як і ёсьць.

Вільня, 1909 г.

НІБЫ КАЗКА

На сьвеце, на белым жыў Янка адзін,
Быў добры сусед ён і добры быў сын,
Любілі яго ўсе, на куце сядзеў,
Ніхто лепшай ласкі, як Янка, ня меў.
І праўда—з яго быў нішто чалавек,
І, пэўне, так зжыў-бы ён цэлы свой век.

Дзе жыў гэты Янка, там двор блізка быў,
Туды схадзіць часам наш Янка любіў,
Але—не на працу, а так-сабе,—знаць,
Пабыць з панічамі, жыцьцё іх пазнаць.
І добра пазнаў ён і гэта жыцьцё,
Бо стала нямілым яму сваё ўсё.

А толькі, як Янка ня корчыўся ўвесь,
Ніяк цераз панскі парог не пралез;
Ні хорт і ні выжал цяперака стаў,
Ад вёскі адбіўся, ў палац не папаў.
У вёсцы ўсім страшны, глядзіць, нібы пан,
У двор-жа як прыдзе—такі самы хам.

Нарэшце дакучыла Янку жыць так.
Нырнуў сюды-туды, папаў нейкі знак,—
Прадаўся (так чуў) у нейкі чорны саюз
І гэў-жа ўсіх вабіць у гэты хаўрус!
Што станецца далей з героем маім,
Я вам раскажу другім разам аб тым.

1908 г.

УСЕ САЮЗЫ...

Ўсё саюзы ў беларусаў,
Ўсё апякуны,—
А бадай-жа на іх немач!
Адкуль-жа яны?!

Быў „Крестьянин“, плёў „Крестьянин“
Сетки, як павук.—
Глупства выйшла—бач няма ўжо
За што зацяць рук.

Скуль узяўся яшчэ шэльма—
„Общество“ скуе,—
„Белорусское“ няйначай,
Цёмныя мае.

Саланевіч ды з кампаняй
Сцапаў гэту мысль,
А ўсё „істинным“ тым духам
Сьмярдзіць, знай, дзяржысь.

Ох, паможа саюз гэткі
Беларусі нашай,
Як „Крестьянин“, як знаёмы
У хваробе кашаль.

1908 г.

ІСЬЦІННА-ЧОРНАЕ ТРЫО

Дубровін—Пурышкевіч—Іліадор.

ДУБРОВІН ДА ПУРЫШКЕВІЧА

Сып, калега, сып „во-всю“!

Цяпер наша жніва,—

Збунтаваную зямлю

Як стой ашчасьлівім.

Пад свой чорны ўчэрнім хрэст

Права і законы,

Наш цяпер кірмаш і фэст,

Баль у нас „чырвоны“!

ПУРЫШКЕВІЧ ДА ДУБРОВІНА

Дай, давай, прыцель мой,

Дубінаю жару!

Здавім петлямі, турмой

„Зямлі, волі“ мару.

У казіны запрэм рог

Крамолу мінутна,

Зловім рыбы за сямёх

У вадзіцы мутнай.

ІЛІАДОР ДА ПУРЫШКЕВІЧА І ДУБРОВІНА

Я вас, брація мая,

У бой благаслаўляю,

Ад страны как есь всея

Модлы воссылаю.

Дабы цвіў вавек між вас

Дух Пабеданосца,

Сьветач Грыгмунта ня гас

На нашай старонцы.

ХОРАМ

Гоп! Ура, ура, ура!
Расея-лябѣдка,
Дай-жа, дай нам хабара!
Ліся рэчкай, водка!
Груганы, зубры таўпой,
Гэй, к нам на раздольле!
Справім дружнай чарадой
Пахаваньне волі!

1909 г.

ЯНКА І СВАБОДА

Прачытаўшы у газэце
Колькі раз нанова,
Што кладуць свабодны арышт
На свабоду слова,—

Янка цемрык усьміхнуўся,
Стукнуўся у грудзі:
Ну, цяпер мая Настуля
Лаяцца ня будзе!

Там-сям з гэтым пахваліўся,
І сапсуў паперы:
Сам спынуўся у халоднай
За... свабоду веры.

1913 г

КАЛАТУХА

Род за родам ходзіць ходам...
Многа клопату з „Усходам“.
Водзіць гандаль, як быкамі,
„Младатурак“ султанамі.

Патрасае Талеранам
Пэрсіянец з Сатарханам.
Шум падняўся на поўсьвета...
Бачыць рускі усё гэта,—

Вухам кожны шум хапае
І „на вус“ сабе матае.
А ўсё клопаты, Эўропе:
Хто ухопе, хто ня ўхопе?

1909 г.

З ДУМАК МІМАХОДАМ

Сонца кажа—ўкараную,
Ночка кажа—ўкамяную,
Мы-ж варожым на абое:
Перш—адно,—пасья—другое.

4-VI 1911 г.

* * *

Я мець ад кагосьці
І штосьці прывык:
Ад рускага чына—
Нагайку і штык,
Ад польскага пана—
Прыгон і бізун,
Ад роднай зямелькі—
Няўрод і каўтун...

1914 г.

В А Я К І

Зышліся два сьветы на сьцежцы адной
І аўдарылі ў спрэчку яны між сабой.

— Маё ўжо тут права!—сказаў малады.
Стары: не тваё, а маё—заўсягды!

Дагледзела трэцяе тут іх жыцьцё
І кажа:—Ня ваша, а ўсё тут маё!

Чацьверты ўсім вецер кіўнуў галавой...
Зышліся ваякі на сьцежцы адной.

22-IX 1911 г.

ЭПІГРАМЫ

I

НА БЕЛ. ВЫД. СУПОЛКУ
„ЗАГЛЯНЕ СОНЦА І Ў НАША АКОНЦА“

I

Што і мы аб чымсь дбаем,—выдавецкую маем
Суполку ад прошлага лета,
Дый ажно „Загляне сонца і ў наша аконца“
Таварыства ахрышчана гэта.

Але ўсё йшчэ цямоты... Як да кожнай работы,
Ня надта сьпяшыць мы ахвочы;

Знаць, пакуль гэта „сонца“ гляне ў наша аконца
Начная раса выесьць вочы.

II

Горы абяцаці—
Ня споўніць крыхі—
Не сьвятыя лепяць
Гэткія гаршкі.

Ёсьць у нас „суполка“—
Цешся, беларус,
Тваёй мовай кніжак
Надрукуе стус.

Ой, сьпяшыць суполка.
Кніжкі выдаваць,
Хіба на тым сьвеце
Будзем іх чытаць.

1907 г.

2

Вось так хлопец, вось так ён,
 Слухай яго, голь!
 На славах—магутны слонь,
 А на дзеле—моль.
 Праўда, што ня ўмее красьць,
 Дык лжэ горай баб,—
 Абяцанак горы дасьць,
 А выканаць слаб.
 Пражыве ён многа лет,
 Вечна сыт і рад,
 І пройдзе нават сьвет,
 Дый ня вернецца-ж назад.
 26-VII 1906 г.

3

Ён і работнік грамадзянскі,
 Мужыцкі пан і служба панскі,
 І антыквар, і археолёг,
 І бібліолёг, і філёлёг,
 І быў-бы слаўным ён зусім,
 Каб быў чым-колечы адным.
 1918 г.

4

То беларус, то палячок,
 А чым папраўдзе—не згадаць.
 Паслухай, гладкі панічок:
 Пашто так скурай гандляваць?
 1913 г.

5

Ў кавярні водзіць рэй і лад,
 Бывач яе заўсёдны, шчыры,
 Сатыры піша там на ўсіх,
 А сам—сьмяшнейшы ад сатыры.
 18-X 1913 г.

6

Варшаўскіх брукаў марны франт,
 Пусты на словах, хлюст, падант,
 На дзеле—невук, дылетант,
 А як поэта—ў прэйскурант
 Гадзішся толькі, мой ты франт.

18-X 1915 г.

7

Мо' чалавекам з рук, з вачэй
 Цябе, панок, і дразняць недзе,
 Дый людзкага ў душы тваей
 Ня чуў, каб хто калі што ўгледзеў.

1907 г.

8

Любіць ён работу,
 Нават—аж да поту,—
 Але між суседзяў,
 На куце, ў бяседзе.

1908 г.

9

Што клёпкі трэцяй не стае
 У галаве яго,
 То гэта, родныя мае,
 Чуў шмат я ад каго.

Але каб ў пекле аж на дне
 Сядзеў, хто лгаць пасьмеў:
 Ён іх і з роду, верце мне,
 Ніводнае ня меў.

1908 г.

ДЭПУТАТУ NN

Пасаромся, дэпутаце,
Хоць сваёй чорнай бялізны,
Ты-ж другой, кром Беларусі,
Не павінен мець айчызны.

А калі так вельмі хочаш
Мець і мачыху кром маткі,
То йдзі вон ад нас, шаноўны!
Забірай свае манаткі.

Замест пасьвіцца над праўдай,
Пасьвіць душы йдзі ў загіне,
Хоць табе йдзе лепш да твару
Пасьвіць крадзеныя сьвіньні.

1908 г.

МАЯ ЭПІТАФІЯ

Тут ляжыць Янук Купала,
Што песьні складаў,
Плакаў шмат, сьмяяўся мала,
Часта галадаў.

Быць благім чорт часам плутаў,
Дый ня быў ён катом,
Хоць ня знаў прыгону путаў,
Мужыка зваў братам.

Без зямлі ўвесь век цягаўся
Горш якой скаціны,
Вось нарэшце дачакаўся—
Далі тры аршыны.

Надпіс гэты хто прыкмеце,
Хай бога папросе,
Каб яму хоць на тым сьвеце
Лепш, як тут, жылося.

12-УІ 1906 г.

ТКАНЬНЕ НАМЁТКІ

Угнявілі, знаці,
Бога грэшны людзі:
Засухай караці,
Як відаць, іх будзе.

Чатыры нядзелі,
Як дажджу ні капкі,—
Ўсходы пажаўцелі,
Вянуць кветкі, траўкі.

Зямелька сухая—
Нарога ня ўбіці,
Сонца ня кідае
Як агнём смаліці.

З чалавечых твараў
Пот цурком ліецца,
Здаецца—ўсё з жару,
Сьвет гарыць—здаецца.

Быці неўраджаю,
Быці галадусе,
Для цэлага краю
Цяжка быці мусіць.

Чым небудзь, а трэба
Ублагаці бога,
Каб дожджыку з неба
Ён паслаў хоць троха:

Бярымось намётку
Ткаці гурмай, жыва,
Спагонім ахвотку
Над працай для ніваў!

Кабаты, дзяўчаты,
Борздзенька збірацца
Да аднае хаты,
Да супольнай працы!

Ты бяры, Маланка,
Мяліцу лён цёрці,
Трапло бяры, Ганка,
Кастрыцу абдзёрці!

Данілісе шчоткі
Лён часаць прынесьці,
Дзвух дачок Дароткі
Мусяць прасьці сесьці.

Ды хай кожна зносіць
Што небудзь—сказаці!
Кросны мае Зося—
Там і будзем ткаці.

І вось усёй вёскай
Сабраліся ўрэшце.
Нуце, ласкай боскай
Сьвет, бабы, пацешце!

Дружна і ахвотна
Бяруцца за дзела:
Трэба, каб намётка
К вечару пасьпела.

Адна ломіць жмелі,
Чысьціць іх другая,
Трэцьця трэпле ў сеньях,
Кастру выбівае.

Увязваюць тыя
Да прасьніц кудзелі,
К гатовым другія
Прасьці жыва селі.

Вось трохі напралі,—
На маткі зьвіваюць,
Калкі паўбівалі,
Снаваць пачынаюць.

Спралі ўсё, што спрасьці
Ў дзянёк мелі гэты,
Сталі ў берда класьці
Аснову кабеты.

На навой праз берда
Аснову ўскруцілі,
А роўна і цьвёрда
Ў чыны зарадзілі.

Да нітоў прыгналі
Панажы два ў доле,
Цэвак насукалі
І ткаць сталі зволі.

Паволі—спачатку,
Хутчэй—што раз далей,
Вось і ўсё! Ў канчатку
Губку адаткалі.

Губку не малую:
Локці два бяз мала!—
Колькі на такую
Сьцяну пражы стала.

Памыць крыху ўрэшце—
Хай бялейшай стане,
Ды ў царкву занесьці
І жадаць зьмілаваньня.

1907 г.

ЛЯСНАЯ ЦАРЭЎНА

Далёка—міль многа ад вёскі-сяла—
У лесе зялёным царэўна жыла,—
Царэўнай зялёнага лесу была,—
Жыла вечна ў ім, панавала над ім.

Твар мела сьвятлісты, як неба узор.
Карону насіла сатканую з зор,
З лісточкаў зялёных яе быў убор.
Павеўнай была, як імгла, як той дым.

Сама, як нягаданых казак напеў,
Век служала лесу, што гімны ёй пеў,
З ёй цешыўся разам, з ёй разам цярпеў,
І вечар і раніцу з ёй спатыкаў.

Яна—як багіня (а лес той—як цар),
Купалася ў росах і ў каплях хмар,
Праменьнямі сонца ўцірала свой твар,
А вецер ёй косы часаў, заплятаў.

За хмараю хмара, бег летаў і зім,
Агністыя зоры на небе нямым
Яе цалавалі паглядам сваім,
Яе, ненаглядную думку маю.

За песьняю песьня лунала над ёй
І казкі луналі таемнай сям'ёй.
Царэўна мая ты, зялёны лес мой,
Я вашы і песьні і казкі пяю!

І ночкай і днём, перад сном, пасья сна
Я тут караеўна,—так пела яна,—
Я тут, як сіротка, паную адна,
Ня маю з кім баіць у гэтай глушы!

Галінкі лясныя, паслушныя мне,
То клоняцца ў дол, то шумяць ў вышыне,
Адно гаманяць аб зіме і вясне,
А сэрца няма ў іх, няма ў іх душы.

Кароне маёй ўсё чагось не стае...
Што значуць мне белыя грудзі мае,
Мой голас, што досьвітнай птушкай пяе,
Агністыя вочы і рукі, ям хмель?
Грудзьмі прытуліцца ня маю к каму;
Хто чуе, як голасам долю клянучу?
Хто бача, як відню вачамі я цьму?
З кім лягу, рукамі абняўшы, ў пасьцель?

А лес ёй шапоча лісткамі штодзень:
Царэўна мая ты, мой высьнены цень,²
К каленям тваім, згнуты сам да калень,
Люблю і маюся, як бачу, табе!
Ці-ж мала адданы табе я ўвесь час?—
Сваіх не шкадую расквечаных крас,
Лісткамі ўбіраю ў квяцісты абраз,
Цалую, мілую ў пакорнай мальбе!

Ад вока благога цябе бараню,
Гадую сьпявачую птушак радню,
Шумлю аб табе на сьвет цэлы і сьню
Аб сонейку роўным тваім харавству;
Улетку ўбіраю ў расьцьветы галін,
Зімою—ў брылянты пушаных сьняжын,
Зімою і ўлетку я—верны твой сын,—
З табою, табою, царэўна, жыву.

Чаго-ж не стае табе ў гэтай глушы?
Ты ждзеш чалавечага сэрца й душы.
Падумаі, царэўна, і дум ня сушы,—
Ты згінеш, як знойдзе цябе чалавек!
Я чую—ўжо гоман плыве з-за гары,
Ўжо точуць там людзі свае тапары;
Хто ведае, можа апошняй пары
З табой дажылі і загубім свой век.

Так пела царэўна, так лес адпяваў:
Ёй людзкіх хацелася ўцехаў, забаў,
Ён толькі яе знаў, яе мілаваў
 І сеяў няверу ў яе да людзей.
О, лес мой зялёны, о, родны ты мой!
Лясную царэўну сваю супакой,—
Ўжо ёй ня мінуці дарожкі людзкой,
 Ўжо прыдзеца збыцца кароны сваей!

.....

1910 г.

С О Н

Ня помню дня і тэй мінуты,—
Днём толькі, помню, ўсё было,
Як змучан доўгаю пакутай
Пакінуў я сваё сяло.
Пуцінай плёўся камяністай
Паміж кустоў, папарных ніў,
Глядзела сонца. Пот краплісты
Худы мой твар мачыў, сьлязіў.
Я змогся. Ногі больш служыці
Мне не хацелі, чуць цягнуў.
І ўсеўся на курган спачыці,
І на кургане я заснуў.
І ўбачыў вобраз векапомны,—
О, ўбачыў відаў я са сто!
Сам трэсься ўвесь, як няпрытомны,
Ішла адвага за нішто.
Я сніў. А ўсё як-бы на яве
Кругом мяне жыло жыцьцём:
Той абымаў, той нож крывавіў,
Той спаў летаргу зводным сном.
Збуджэньня дух махаў крыламі,
Няпамяць свой скідала пыл,
Вякі пражыты за вякамі
Ўставалі з попелаў магіл.
Сьпіхала ў долы праўду здрада,
За быт, за шчасьце йшла вайна,
Парад цягнуўся за парадам,
Жыла, ўмірала старана.
І бачыў я ваякаў сільных,
І бачыў подлых я трусоў,
І чуў кайданаў звон магільны,
І чуў я вольных кліч сыноў.

Душа і рвалася й цярпела,
Ў халодным поце віўся я;
Хацела крыкнуць—і ня сьмела
Натура вольная мая.
Збудвіўся я. Жыцьця крыніца
Зноў панясла ў сваім кругу...
Я йшоў, іду, але забыцца,
Што сьніў, ня мог і не магу...

21-III 1907 г.

УСТУП ДА ПОЭМЫ

I

Скінь, мой дружа, пыху з сэрца,
Скінь, вазьмі паслухай,
Што хачу тут расказаці
Думкай-маладухай.

Так, па-простаму, па-свойску—
Не магу іначай—
Стану баіць, гаманіці
Аб жыцьці лядачым.

Сэрца сэрцам закалыша,
У душу загляне,—
Клок жыцьця людзкаго возьме
І варочаць стане.

Хоць-жа высьмееш мо' слова,
Злосьці кінеш грудай,—
Хай па-твойму будзе, дружа,—
Жалю мець ня буду.

Вось, калісьці, як узваліш
Лет на плечы многа,
Ўспомніш гэту казку-праўду
І ўздыхнеш з трывогай.

Курганоў-магіл бяз ліку
Накапаюць людзі,—
Ўсё схаваюць—шчасьце, волю,—
Праўда жыці будзе.

II

Там, дзе Нёман віці гоне,
Дзе Вільля лялее,
Там, дзе песьня аб Дунаю
Век плыве, як вея,—

Ў гэтым краі, ў Беларусі
Чаго ты ня ўбачыш!
Ажна сэрца затрасецца
І душа заплача.

Ці то пушча, ці то поле,
Ці гасьцінец біты,
Ўсё аплакана людзямі,
Ўсё сьлязьмі абмыта.

На сьвет вывесьці ўсё чыста
Сьвету апісаці,—
З сэрца мусіш мець паперу,
Ў кроў пяро мачаці.

Сумаваці мусіш гэтак,
Як сумуюць хмары,
І зіхцець, як зіхацяцца
Сонцавы пажары.

Як твой воблік запануе
Зорна і крывава,—
Мо' тады калі што выйдзе,
Мо' дакажам славы.

1909 г.

УРЫВАК З ПОЭМЫ

Дзе хмары чэзьлі, то зноў вісьлі
З-пад зор, з-пад блудных сьветачоў
Ні вокам людзікім, ані мысьляй
Нязгадны цень ка мне зышоў.

І за руку маю узяўшы,
На высь узвёўшы хат вышэй,
Сказаў:—глядзі—во ўсё тут наша,—
Глядзі, цярпі і разумеі!

Ляглі нязгледжаныя далі
(Як сокал, бачыць мог я ўсё),
Пустыні вецьвем замахалі,
Паляны множылі жыцьцё.

Між гор шапталіся крыніцы,
Ляпіўся мох да стрэх з драціц,
Тырчэлі хвойныя капліцы,
Цьвілі магілкі ля капліц.

Было знаць некае сьвята
Няшлюбных з новізнай людзей,—
Шарсьцелі сьвітачныя шаты,
Лаза ўхмылялася з лапцёй.

Гудзеў, каціўся звон вячовы,
Пужліва бор-лес падцінаў,
Ля цёмнай вецьвістай дубровы
Народ зьбіраўся і чакаў.

Ады ў руках трымалі дары
Сваім прыбліжаным багам,
Другія ўспаміналі чары,
Шоў гоман сьцішны сям і там.

Жалейкі, дуды красавалі—
Прылады свойскія музык,
Цапы і вілы ў высь сягалі,
Як быў абшар далёк, вялік.

Народ чагосьці знябываўся,
Гуд недавольства плыў і плыў,—
Прызваньне чулася ня ў часе,
Нясьпелы колас рваўся з ніў.

Так хваляваўся гмін народны,
Пад высяй тэй, дзе я стаяў,
Дзень варажыўся быць лагодным,
Вей-вецер воблакі зганяў.

Чагось чакалі грамадзяне,
Ў вачох палаў надзеі жар,—
Пад сьмерць, здаецца, кожны стане,
Адвагай мятусіўся твар.

І вось у гэтую часіну
Да іх там дыбаў цудадзей,
Слуга патайнасьці прадзіўнай,
Надчалавек, хоць і з людзей.

Яму слухмяны былі хмары,
Народу сказ даваў свайму:
Якія мільшыя ахвяры
Багам, панятлівым яму.

Зрабіць, раскідаць мог ён дзівы,
Накінуць чары сям і так;
Быў гэты верны і праўдзівы
Паганскіх мольбішчаў стражак.

Як толькі стаў паміж народамі,
Заціх вячовы пераклік,
І ўзьбегла песьня карагодамі,
Ёй пакарыўся мал, вялік.

Здаецца, сонца яе чула
І прасты звер, і ваўкалак,
Усіх, здаецца, ўскалынула...
А песьня пела, пела так:

ПЕСЬНЯ-МАЛІТВА

О, богі рэк, лясоў і ніваў!
Даж-бог, багамі сьвету дан,
Пярун блыскотны і гримлівы,
І ты, Купала, сьветац тайн,—

Зірнеце міласьцяй сваёю,
Ўсе моцы вышлеце на бой,
Хай распапеляць зла навею
Над упадаўшай стараной.

Цярэбіць стальнаю сякерай
Прыблуднік нашыя лясы,
Ў свае цянёты вабіць звера,
Сьвятыя топча верасы.

Князі, накліканыя намі,
Разьбікі між сабой вядуць,
Лукі з атрутнымі страламі
Проць нас сьпяшацца нацягнуць.

Адлогам лягуць скоры нівы,
Узьняты нашаю рукой,
Крыніц жывыя пералівы
Закалатушацца крывёй.

Адна на вас надзея, богі,
Нясем належную вам дань,
Зірнеце ў нашыя парогі,
Паўстанем—клікнеце: паўстань!

Натхнёна гэтак пеў, заводзіў
Рой чалавечы на свой лад,—
Рака шуміць так у разводзьдзе,
Так стогне ў буру сосен рад.

Замерла песьня. Грозна рэхі,
Пайшлі па пушчах, па лясох,
Аж сьціхлі птушчыныя сьмехі,
Аж вецер сьцішыцца ня мог.

З пакарай зьвесіўшы галовы,
Стаіць народ, маўчыць народ;
Сказаць аўтарнік мусіць слова,
Ня дарма з неба вядзе род.

Тады ізноў пачуўся голас
Даж-бога вернага слугі,—
Шуміць насыпелы гэтак колас,
Па ніве коцяцца кругі:

— Нам трэба к бою рыхтавацца,—
Ня сьпіць над намі вораг наш,—
Нам трэба сілаю трымацца
Сваіх сьвятынь, духоўных паш!

Вось я, пастаўлены над вамі
Вышэйшай моцай небных сіл,
Старэйшы думкай і гадамі,
Зьмятаю ашуканства пыл.

Пара, пара ўжо агарнуцца
І гартам выстаіць свой дух,
Пакуль здрадліва пранясуцца
Званы заломных злыбядух!

Сваёй рукой я прызначаю
Дванаццаць выбраных між вас,—
Жалейку кожны атрымае
І перайме такі наказ:

З жалейкай кожны хай сваю
Не расстаецца ўвесь свой век,
Заве і верай і надзеяй
Сьлязу і ўцеху з пад павек.

Радзімым словам у цяргеньні
Зьвініць пагудкаю братом,
І з пакаленьня ў пакаленьне
Перадавае сваяком.

Дакуль свайго ня здрадзіць слова
Свая народная рука,
Датуль з галін сьвятой дубровы
Чужняк ня сьцягне і лістка.

Дык вось жалейкі вы бярэце,
Ў дванаццаць месц кладзеце сьлед:
Дванаццаць ветраў сустракнеце
Дванаццаць выправіце ў сьвет!

Дзе толькі ступіце, зьнямее
Нямая чорная напасць,
Ніхто чапіць вас не пасьмее,
Усякі вам дарогу дасьць.

Трутнёў ня будзеце забавай,
Краіны вольнае сыны,
Прамчыцца бурна ваша слава
На ўсе чатыры стараны.

А нашы хаты, нашы сёлы
Хай з думкай носяцца адной:
Як гэты вобшар невясёлы
Абхарашыці багацей.

Хай ставяць цьвёрдыя запоры
Перад навалаю чужой,
Глядзяць і моляцца на зоры
Усёй раднёй, усёй сям'ёй.

Цяпер прашу вас адабрацца
Ў вянок адборных галасоў:
Дзяўчат дванаццаць па дванаццаць
І столькі сама дзяццюкоў.

Агонь аўтарны разлажэце,
Ахвяру небу аддадзім,
Няпраўды толькі ня будзеце,
Хай сьпіць пад полагам сваім.

І песьню сьпейце на прашчаньне,—
Мы, старцы, будзем слухаць вас,—
Дядом хай нашым лёгка стане,
Што вера, песьня госьце ў нас.

І стала так, як старац гэты
Сказаў пакорнай грамадзе,—
Аўтар заняўся перасьветам,
Ад песьні розгалас ідзе.

На небе зьмены загасьцілі.
Вясёлак выплылі кругі.
Патайна хмары гаманілі,
Лучыўся з песьняй шум глухі.

Але вось з захаду, з-за бору,
На від ня мал і не вялік,
У чужаземецкім уборы
Брыдзе-йдзе нейкі чараўнік.

З-пад сьвіткі чорнай даўгаполай
Блішчэла бляха наўскасяк,
Пры боку меч матаўся голы,
На сьвітцы—нейкі страшны знак.

Народ здзівіўся, як загледзеў,
Заварушыўся, зашумеў:
Вы так ня рушыцеся, мядзьведзі,
Ты так ня страшны, сільны леў!

Аўтарнік тайную малітву
Паціху над людзьмі тварыў,—
Ён бачыў будучыя бітвы,
Ён новых ворагаў адкрыў.

— Скажы: скуль ты? якому сонцу
Твая паклон б'е старана?—
Зьвярнуўся так да незнаёмца
Прыбочнік верны Пяруна.—

Чаго прышоў, чаго ты хочаш
Ад гэтых жыхароў пустынь?
Чым нашы душы замарочыш?
Пакінь ты лепей нас, пакінь!

З цябе нядобры вецер вее,
Па трупах ты, відаць, ішоў.
Скажы нам, хто цябе асьмеліў
Да нашых збліжыцца каўшоў?

— Чакай, чакай, так не расходзься!
Ня трэба слова мне твайго:
Я з далі дальняй к вам прыплёўся,—
Пасланец бога я свайго.

Я вам нясу другую веру,
Я вам нясу багоў другіх,
Вам толькі адчыняці дзьверы
І гнаць багоў старых сваіх.

Хлеб свой ад'елі богі вашы,
Мой бог—зямлі ўсёй чыста бог!
Багоў я вашых ім адстрашу
І кіну вас да яго ног.

Так гаварыў прыблуднік ночы,
Народ і слухаў, і маўчаў,
Але як скончыў, люд ня змоўчыў:
Разгаманіўся, закрычаў:

— Як сьмееш зьдзекавацца гэтак
Ад свайго бога-павука!
Цямрук ілжывы, прайдзісьвета,
Пасол ты ліса ці ваўка!

Прэч, прэч! З сваёй сьвятой павагай
Прышоў нас толькі зьневажаць!
Заплоціш сьмерцю за зьнявагу,—
Багоў ня нашых табе гнаць!

Як шум асеньяга вятрыска,
Лунаўся розгалас сьляпы,
Тапор завостраны заблыскаў,
Грымнулі вілы і цапы.

Людзкое помсты дух узняўся,
Ста віхраў сьвісты ніпачым,
Суд і расправа пачалася
Над тым прарокам прыблудным.

Крыві расіны заблішчэлі
На чорнай стоптанай зямлі;
Лёг незнаёмы на пасьцелі,
На тэй, дзе ўсе на той сьвет шлі.

Дубовай кованай лапатай
Глыбокі выкапалі дол,
Злажылі брата ці ня брата
Сыны крывіцкіх ціхих сёл.

Уняўся гоман надхаўтурны,
Запанавала цішына;
Пагляд паважны і пахмурны
На час адзела старана.

.
1910 г.

УРЫВАК З ДРАМАТЫЧНАЙ ПОЭМЫ

ДЗЕЯ І

*Зьлева ўправа к ахвярнаму месцу ідуць варажбіты-вядуны
дзяўчаты, прысьвечаныя Пяруну. Затрымліваюцца пад
святым дубам.*

Зьява 1-я.

БАЙМІР (варажбіт)

Небу і грому,
Сонцу жывому,
Месяцу, зорам
Песьню мы творым,
Хай чуе нас мал і вялік!
Хай чуе Пярун-Грамавік!

Веру старую
Хай зачаруе
Наша заклядьце
Ў полі і ў хаце,
Каб зьменьнікаў цемрай зьмяло,
Каб ссохла няверы зяло!

Х О Р

Пярун, Пярун, тачы, вастры
Ты востра блыскі, стрэлы,
І здраду звуглі на кастры
На попел амярцьвель!
Пярун, Пярун, Пярун!

НЯЎЗІРА (варажбітка)

Ясным дзяньніцам,
Цёмным начніцам,

Кветкам і смоўжам
Песьню мы зложым

Так зьмірна, так вабна, як сон
Мінуўшых і будучых дзён!

Скрэсім сьвятло мы,
Згонім заломы,
Кінем праявы,
Шчасьця і славы.

Каб доля жыла з веку ў век,
• Дзе ступіць наш брат чалавек!

Х О Р

О, сонца, сонца! Глянь з высот,—
Твае к табе йдуць людзі,—
Крый веру іх ад злосных псот,
Пасей ім жар у грудзі!

Пярун і сонца, мейце нас
У вечнай вашай ласцы,
Пакуль на сьвеце наш папас
І верым песьні, казцы!

БАЙМІР

Хто мае слух, хай чуе той,
Хто мае вочы, хай глядзіць,
Хто веры ня згубіў сьвятой,
Няхай ня вагыцца згубіць!

Ад колькі пор я маю весьць,
Благую весьць—пасьведчу вам—
Бог нейкі новы хоча ўзьлезць
Да нас на зьдаек старым багам.

З паўдня і з захаду, як збой,
Брыдзе і сьлед крывёй сьлядзіць...

Х О Р

Хто мае слух, хай чуе той,
Хто мае вочы, хай глядзіць!

БАЙМІР

Ва ўсе бакі сваіх шле слуг,
А тыя скрозь нясуць пажар,
Багоў старых мятуць, як мух,
І ўносяць новаму аўтар.

Ужо адзін такі пасол
Забрыў і ў нашу сьцішну глуш,—
Блукае між сяліб і сёл
І зводзіць слабых, кволых душ.

Ужо ў адзін род гэты вой
Патрапіў здраду засадзіць...

Х О Р

Хто мае слух, хай чуе той,
Хто мае вочы, хай глядзіць!

БАЙМІР

Штось хоча нам сказаць Няўзіра...
Кажы, пакуль пачнем мальбу!

Х О Р

Кажы, кажы! Мы просім шчыра!
Суседзкай просьбай не ганьбу!

НЯЎЗІРА

Ёсьць сьвітаньне, ёсьць зьмярканьне,
Па зьмярканьні—зноў сьвітаньне.
Зорка згасьне—дзьве ускрэсьне,
Згубіш песню—знойдзеш песню.

Крэпкі стрэлы пяруновы,
Каб скрышыў іх бог той новы.
А хоць прыдзе, хоць засядзе,—
Наш Пярун з ім на пасадзе
Красавацца векі будзе,
Векі будуць верыць людзі.
Толькі ты, вядун прарочы,
Што ад нашых крыеш вочаў,
Праўдзе ў вочы глянуць трусіш,
Хоць сказаць павінен, мусіш!
Дык кажы нам, чараўладзе,
Што хаваеш у паглядзе?

Х О Р

Дык кажы нам, чараўладзе,
Што хаваеш у паглядзе?

БАЙМІР

На небе зоры—многа зор,
На землях горы—многа гор,
На сэрцы раны—многа ран...
Каму закон лічыць іх дан?!
Няўзіра хоча аж да дна
У жыцця заглянуць дзярмо...
Няхай-жа кажа ўсё спрытна,
Яна ўсё ведае даўно.
Ня крыю праўды я сьвятой,
Крывой пуцёй ня ўмеў хадзіць.

Х О Р

Хто мае слух—хай чуе той,
Хто мае вочы—хай глядзіць!

НЯЎЗІРА

Мы йшлі, ідзем з табой, Баймір,
На службу сонцу й Пяруну;
Ці то на месяц, ці то на вір—
Мадітву творым мы адну.

Мы чулі, чuem твой наказ,
Ты павадыр наш і прарок!
Паслухай-жа цяпер і нас,—
Няўзіра кажа не ў нарок.

Я знаю, знаюць гэта ўсе,
Ў цябе ёсьць гошая дачка,
Яна як мак цвіце ў красе,
Сваты плывуць к ёй, як рака.

Яна ўсім дзякуе за чэсьць
І адпускае ўсіх з нічым,
А ходзяць чуткі, ходзіць весць
Аб ёй і родзічу адным.

Дзяцюк завецца Зямігуд—
Лагойдаў роду і плямя,
А як ідзе слух там і тут—
Лагойдаў здрадная сям'я.

Вястун, што нашых хат, палёў
Дасьціг і павуцьцё пусьціў,—
Ён Зямігуда з поля зьвёў
І новым богам аплуціў.

Буслай—так клічуць збоя ўсюдых,
Твой род, Баймір, ён хітра губіць...
Лунянка любіць Зямігуда,
А Зямігуд Лунянку любіць!

Х О Р

Лунянка любіць Зямігуда,
А Зямігуд Лунянку любіць.

НЯЎЗІРА

Сягонья будзе ён з сватамі,—
Багатых дараў прынясе,—
За ім другі з сваймі сябрамі
Прыбудзе дань аддаць красе.

Ты выбар будзеш мець тугі
Між двух мужоў Лунянкi мілай...
Вайдан завецца той другі,
А род вядзе свой ад Гасьцілаў.

Ён служыць Пяруну душой,
Ён продкаў веры не зганьбіць.

Х О Р

Хто мае слух, хай чуе той,
Хто мае вочы, хай глядзіць.

БАЙМІР

Браты і сёстры, клічу вас
На сьведкі сьведчыць гэты раз:
Няўзіра праўду кажа тут.
Двух іх—Вайдан і Зямігуд
Маёй Лунянцы зложась дар
Багатых скрынь і сэрцаў жар.
Чый будзе верх, хто будзе зяць—
Яшчэ ня час гадаць, казаць!
Магутна сіла пярунова,
Яна тут скажа сваё слова.
Яшчэ да вечара далёка,
Яшчэ ня дрэме сонца вока.
Разьвесім думак чорных хмару,
Пайдзем чыніць багам ахвяру.
За мной кажэце заговор—
Заклён, праклён на чорны бор,
На блудны яр, на скрутны вір,
Увысь і ўнізь, уздоўж і ўшыр.

Х О Р

З палёў, з лясоў, з далін і гор,
У косах сонц, у кветках зор,
У горкі сум, у шчыры сьмех
Ідзем, брыдзем шукаць пацех.

Ад нашых хат, ад нашых гумн,
Їдзем, брыдзем к табе, Пярун,
Пастыр адвечных грозных хмар,
Маланак, грому уладар!
Їдзем, брыдзем к табе, Пярун!

Зьява 2-я

Лунянка—дружынкi.

ЛУНЯНКА

Кветкі нясу я,
Кветкі багам,
Хай-жа красуе
Гэта ахвяра!

Сэрцу—каканьне,
Сьлёзы—вачам,
Аж да скананья
Ходзяць у пары.

Там, на магіле,
Там, на кургане
Кветкі расьцілі
Сьмерць і каханьне.

Лепшага дару
Ў сьвеце ня будзе
Богу ў ахвяру,
Штоносяць людзі.

Х О Р

Белая ў воверы лебедзь,
Белая ў рэчцы лілея,—
Наша Лунянка бялейша,
Сьнежнаю белай бялее.

Ясныя зоркі на небе,
Ясна ў крыніцы вадзіца,—
Вочы ў Лунянкі ясьнейшы,
Сонца ў вачох ёй глядзіца.

Звонка кукуе вязуля,
Звонка зьвініць салавейка,—
Голас Лунянкі званчэйшы,
Голас Лунянкі—жалейка.

Многа цвяточкаў у цвецень,
Многа цвяткоў ў сенажаці,—
Гэтакі цвет, як Лунянка,
Толькі на небе шукаці!

Месяц да любай заранкі
Ходзіць ноч кожную у сваты;
Едуць у сваты к Лунянцы
Два дзяцюкі-арляняты.

Кожны багатыя скарбы—
Сэрца і золата груды—
Зложаць Лунянцы пад ножкі
Ды будзе ждаці прысуду.

Ой, ды хто будзе шчаслівы,
Каму Лунянка захоча
Сонечны косы расплесці,
Даці вяночак ахвоча?!

ЛУНЯНКА

Дзевачкі, сястрыцы,
Кветачкі, зязюлі,
Што вы, красавіцы,
Гэтак наманулі?

Чым ваша Лунянка
Заслужыла гэта?
Кожны з вас—заранка,
Кожна—кветка ў лета.

Не кажэце болей
Мне такіх пахвалаў,
А то ўцяку ў поле,
Васількі дзе рвала.

Х О Р

Ня будзеш уцякаці,
Лушнячка, ад нас!
Мы ў полі, мы і ў хаце
Знайдем у кожны час.

Чакай, глядзі: з-пад дуба...
Каб ня было бяды!
Паходкаю нялюбай
Няўзіра ідзе сюды.

Ідзе сюды Няўзіра,
Ня любім мы яе,
Глядзіць яна няшчыра,
Няшчыра і п'яе.

Нядобрае штось носіць
У думках, у душы,
Бог сэрца ёй за штосьці
На камень засушыў.

Ня вер ты ёй, Лушнячка,
Здалёк яе абходзь!
Благі ідзе чар з паганкай
Нясе благую зводзь.

ЛУНЯНКА

Лісьць шырокі на каліне,
А шырэйшы—на дубочку;
Адзінокі на галіне
Кліча голуб галубочку.

А над імі паверх поля
Ястраб лётае ў загоне;
Галубкоў пільнуе доля
І ад крыўды убароне.

Їдзе, сястрыцы,
Їдзе, ня ждшыце,
Багам памаліцца,
Ахвяры злажыці.

Ня бойцесь, нічога
Благога ня будзе!
Ня скрыўджуць ад бога,
Ня скрыўдзяць і людзі.

Х О Р

Сьцеражыся, Лунянка,
Сьцеражыся Няўзіры,
Дружба з ёй—ня гулянка,
Чорны бог яе вырыў.

Сьцеражыся, Лунянка,
Ждуць цябе шуры-буры,
Будзе ведзьмам гулянка,
Будуць гулі, віхуры.

Сьцеражыся, Лунянка,
Дзіў па полі хіхоча,
Патароча-звядзянка
Зазірае у вочы!

ЛУНЯНКА

Ці то ява, ці мо сон,
Аплялі з усіх старон?
Дзе ні стану, дзе ні гляну,—
Поўны думкі дурнап'яну.

Сэрца б'ецца ад трывогі,
І няма ніякай змогі
Ваяваць сама з сабой,
Са сваёй нудой, жальбой!

Скуль такія зморы, чары
Абступілі хмарнай хмарай?
Муцяць, мучаць бяз упыну,
Хоць валіся ў дамавіну!
Гэта, кажуць, любата
Мучыць сэрца ня спуста.
Ой, чарнявы Зямігудзе,
Што-та будзе, што-та будзе?
Не на шчасьце ўсё варожа,
Хіба ты паможаш, божа!..

1911 г.

НІКОМУ

(З часоў прыгону)

I

Скончыўся дзень працы,
Сонейка зайшло,
Вечарок асеньні
Сходзіць на сяло.

Станавяцца ў хатах
Дзяды па кутах,
Час агонь паліці,
Ночкі цень залёг.

Пук лучынак ёмкі,
Дзяўчынка, нясі,
Пры сьвятле іх будзем
Гутарку вясьці.

Раскажу вам тутка
Здарэньне адно,—
За часоў прыгону
Здарылась яно.

Слухаць толькі ўважна,
Не перабіваць.
Сьціхлі. Ладна! Толькі
З чаго-б тут пачаць?

II

Гэй, думка ўдалая,
Ты мяне нясі
Па роднай старонцы—
Па Белай Русі!

Нясі ў час мінулы,
Як горасна тут
Год таму з паўсотні
Жыў наш бедны люд.

Смерць ішла ня ў часе,
Дый не к аднаму,
Жаліцца ў няшчасці
Ня было каму.
На бяду і гора,
На сьлёзы і жаль
Паншчына спраўляла
Свой прадсьмертны баль.

Хоць мінуў даўно ўжо
Час той ліхадзей,
Але ня мінула
Памяць у людзей.

III

Сярод гор пяшчаных
Ды панскіх лясоў
Расьселася вёска
З якіх хат са сто.
Жыве ў гэтай вёсцы
Душ якіх з пяцьсот,—
Працуе на пана
Ўвесь гэты народ.

Пан што хоча робіць,
Грозен яго кнут,
Льле пот, кроў і сьлёзы
Зацяганы люд.
За віну малую
Розгамі сякуць,
За праступак большы
Ў рвукруты здадуць.

Бацька робіць „дзела“,
Ў салдатах сыноч,
Бярэ за каханак
Пан жонак, дачок.

IV

Вось у гэтай вёсцы,
У сям'і аднаў,

Вырасла дзяўчына,
А ўсіх прыгажэй!
Звалася Аленай
Дзяўчынка-душа,
Ну... і пакахала
Шчыра Тамаша.
І Тамаш Алену,
Ой, не ад таго;
Сказаць пра іх любасьць
Можна шмат чаго.
Любіліся шчыра
Пара галубкоў,
Дый ня мелі шчасця
Для сваіх галоў.
Бор над іх-бы доляй
Плакаў і шумеў...
Аленку-красуню
Пан на воку меў.

V

Раз пекна прыбраўшысь,
Быццам на кірмаш,
Пайшлі ў двор да пана
Алена й Тамаш.
Прышлі. Пан к ім вышаў,
А яны да ног:
— „Пазволь пажаніцца
Нам, ясны панок!“
— „Жаніцеся! што-ж там...
Кажа пан з двара:
Калі-ж будзе шлюб ваш?“
— „Панок, на Пятра“.
Як прышлі, йдуць нашы
Дамоў жаніхі,
Весела варкочуць...
Пан добры такі.
І ні ўцяж ім, бедным,
Што за імі ўсьлед

Ліха злое пхнецца
І натворыць бед.

VI

Грыміць палац белы,—
У пана йдзе банкет,
Гуляе магнацтва
Гулка, на чым сьвет.
Сталы паўнюгэнькі
Яды дарагой,
Дарагія віны
Ліюцца ракой.

Бяз сораму жарты
У п'яных пайшлі,
Аж іх жонкі, дочкі
Са стыду ўцяклі.
І гэтага толькі
Хацеў зброд п'яны.
— Дзевак сюды! Дзевак!
Крыкнулі паны.

Гаспадар гасьцінны
Ўгадзіць рад гасьцям.—
Тут Алену ўспомніў,
К якой лас быў сам.

VII

А Тамаш з Аленай
Муж і жонка ўжо
І ад шлюбу едуць
Роднаю мяжой.
Дамоў едуць хутка,
Ён штось шэпча ёй,
Яна вочкі спусьціць,
Стане ружавей.

Але не пашэнціць
Мабыць маладым:
Кепскія варожбы
Пападаюць ім.

Перабег дарогу
Зяец равы два.
Груган закружыўся,
Гукнула сава.
З трывогай друг к дружцы
Маладыя льнуць...
Каб хаця ім, бедным,
Злых прыгод мінуць!

VIII

Вечар. Ціха ў вёсцы,
Раптам грук такі!
Гоман. Коняй ржаньне,
Бразгаюць званкі.
Ўехала дружина,—
Той цьвяроз, той п'ян,—
Сходзяць маладыя
На белы дыван.

Выслана да хаты
Сьцежка палатном,
Ідуць маладыя
За ручку ўдваём.
Бацька з маткай века
Ад дзяжы дзяржыць,
А на ім—гарэлка,
І хлеб-соль ляжыць.

Музыка марш грае,
Аж трасецца пол.
Пад векам дружина
Ўдзе ў хату за стол.

IX

Малады на куце
Ўсеўся з маладой,
Побач—асыстэнты
Падрад чарадой.
П'юць, ядуць, гамоняць,
Смутку ані-ні,

Скрыпачка заводзіць,
Кліча да гульні.

Мілая пацеха
Ў вочах маладых
Сьвеціцца, як сонца,
Аж б'е жар ад іх.

Раптам—даіва! з дзесяць
Панскіх гайдукоў
Улятае ў хату,
Як дзікіх зьвяроў.

— „Дзе,—крычаць,—Алена?
Маладая дзе?
Да сябе на гулі
Пан яе заве!“

X.

Зьнямела дружна,
Зьнямеў малады,
Трэба-ж, не ставала
Гэтакай бяды.
Зналі, на якія
Гулі клікаў пан,
Што ўчыніць з Аленай
Распусны тыран.
Здрыгнуў Тамаш страшна,
Пабялеў як труп,
Слупам вочы сталі,
І сам стаў, як слуп.

На тое-ж Аленку
Ўзяў жонкай цяпер,
Каб над ёй глуміўся
Распасьвяны зьвер?!
І схапіў няшчасны
Точаны тапор,
Ажна ўсіх затрэсла
Жудасьць як віхор.

ХІ

„Гэй, вы, служкі пана!—
Крыкне так Тамаш,—
Подлыя вы самі,
Падлейшы пан ваш!

„Гэй, скажэце, шэльмы,
Кату свайму там:
Ня дам яму жонкі,
На ганьбу ня дам.

„Хоць згнію ў вастрозе,
Ці ў віры на дне,—
Няхай-жа ня будзе
Ні пану, ні мне!“

І сякерай гахнуў,
Як вокам міргнуць,
Па абух ўпілася
Ў Аленіну грудзь.

Рухнула Алена
На дол бяз жыцця,
Крывёй цёплай, сьвежай
Залітая ўся.

ХІІ

Так зышло вясельле
Нашай маладой,—
Засыпалі грудзі
Зямелькай сырой.

Над яе магілкай
Праз доўгія дні
Вырас клён і ліпа
Роўнай вышыні.

Зімой клён і ліпку
Засьцілае сьнег,
А мароз знаходзіць
Там сабе начлег.

Летам клён і ліпку
Зелень адзяе,
Сонца й вецер гулі
Заводзяць свае.

Людзі й тут па-свойму
Нейкі знак знайшлі:
Людзкія назовы
Дзераўцам далі.

XIII

Ад гэтай прыгоды
Шмат гадоў прайшло,
Непамяці зельлем
Шмат што зарасло.
Засталіся толькі
Ў думках з году ў год
Крыўды, што ў час гэты
Выцерпеў народ.
З дзедаў на ўнукаў,
З бацькоў на дзяцей
Ланцугом пляццяца
Што было даўней.
І гэта здарэньне,
Сьпісанае вам,
Расказаў мне так-жа
Стары дзед Адам.
Вам яшчэ цікава,
Як век дажылі
Той Тамаш і пан той
На гэтай зямлі.

XIV

Тамаша ў кайданы
Закулі ў той час
І ў Сібір саслалі,
Там ён бедны згас.
Доўга цягаў тачку
Пад звон ланцугоў
І памёр далёка
Ад родных куткоў.

Пан-жа, от, вядома,
Як і кожны пан
Панаваў час нейкі,
Цёngle сыт і п'ян.
Пасьля ўсё-ж са злосьці
Павесіўся ён,
Як на зямлі нашай
Мінуўся прыгон.

Палац стаіць пусткай,
Жыць няма ў ім як,—
Зданьні ў ім здаюцца,
Быццам помсты знак.

1906 г.

КАЛЕКА

(Гутарка з мінулага часу)

I

— Што з табою, браце мілы?
Чаму хмуран ты няўмеру?
Дзяцюк гэткі повен сілы!
Як тут даць, здаецца, веру?
Аднэй радасьці, вяселья
Быць павінны поўны грудзі,
Ты-ж, як збіты, як з пахмелья...
Ну, і людзі, што за людзі?

А мо' ёсьць на то прычына—
Ўсё сваю прычыну мае:
Ты дзяцюк, а вунь дзяўчына,
Во адно ўжо і ўздыхае.

Ну, ўздыхайце сабе самі,
Рад і я вам падцінаці;
Можа траплю дзе часамі
І па сэрцу табе, браце.

II

— Пачну думу ад пачатку:
Жыў я з малку ў вёсцы з краю;
Мала помню родну хатку,
А ўсё-ж міла ўспамінаю.
Быўшы дзіцем, быў рахманым,
Бацькі, маці быў пацехай,
Плач нядолі ня быў знаным,
Колькі гуляў, колькі сьмеху!

Не заводзіў нічым думак,—
Трэба ў школу—ў чым тут стала?
Сып, узяўшы кніжак клумак,
Адно жаль—зноў іх замала.

Першы год ганяў я ў поле:
Умірае бацька, маці,—
Вось і стала сьвету болей
Сіратою адной, браце.

III

— Ці вы знаеце, што знача
Сіратою быць на сьвеце?—
Хмарка плача, вецер плача,
Як такога дзе прымеціць.

Можа скажаце таксама:
Людзі літасьць над ім маюць;
Не такая людзі крама,
Ў якой людзкасьць аглядаюць.

Адным цягам год за годам
Шлі цярніста, шлі крывава,
З імі моладасьць з нягодай,
Як асеньня няслава.

Ня раз труд было заснуці;
Сьвет хацеў бы ў жменю ўзяці
І, як вецьвем, страсануці...
Так было мне цяжка, браце.

IV

— Як памёрлі бацька, маці,
З хаты выгналі за браму,
Жыць прышлося доляй бадзяцкай,
Няма што, пайшоў да пана.

Далі там агрызак хлеба,
Далі колькі марных грошы;
Што, здаецца, болей трэба?
Будзь слухмяны, будзь харошым!

Здасца можа—добра гэтак,
А дзе-ж кут свой, а дзе воля?
Панскі дом, страва, адзетак
Душы, сэрца не здаволіць.

Ня быць выгнаным надзея
Не загосьце ў чужой хаце;
Месяц сьвеціць ды ня грэе,
Служба службаю, мой браце.

V

— Скокам-бокам, напаў з горам
Насьпеў годзік і дваццаты
Быў хлапцом—сказаць ня сорам!
Бач, пазвалі у салдаты.

І пайшоў я—няма дуру—
Паспытаць ваеннай кашы;
І што скажаш?—прышоў з скурай,
І там людзі, і там нашы.

На муштроўку шоў у зьміру,
Вайну ўзнялі—туды глянуў;
Праслужыў гадкоў чатыры,
І вярнуўся... куды?—к пану.

Прынёс крыжык—памяць з бою,
Ды яго-ж я, о, пракляцьце!
Аплаціў аднэй рукою...
Эх, каб ім... Падумаў, браце!..

VI

— Аднарукі, аднарукі!
Гэтак дома ўсе казалі,
Многа меў нуды, дакукі,
Яшчэ горай стала далей.

Што рабіці, трэба жыці,—
Стаў у двор за лясьніка я,
А служыці, дык служыці,
Мабыць доля ўжо такая.

Вось з наказу раз пайшоў я
Вартаваць у лес павалы,
Ноч была, на безгалоў'е
Бура выла, лес ламала.

І вось хвойка грук! І сукам
Нагу крыша, не паўстаці,
Бура глушыць енк мой гукам...
А там далей, эх, мой браце!..

VII

Што было, і сам ня помню,
Год пралежыў у бальніцы,
На сьвет выйшаў, хто-ж уломню
Дасьць і хлеба і вадзіцы.

І паплёўся я з пакорай
Туды, дзе такім дарога,
Дзе адно сабрана гора,—
Ў жабракі пайшоў з трывогай.

Дзіўна вам, што часам з нудаў
Заглядаю у карчомку...
Людзі, людзі! Іншым буду—
Адчапеце мне хатомку.

Вы—шчасьлівы, з доляй яснай—
І то рады пагуляці,
А я-ж, я—жабрак няшчасны...
Эх, ня крыўдзь насьмешкай, браце

VIII

— Глянё во з жалем—я калека,
Аднарукі, аднаногі,
Бяспрытульнасьці апека
Ацямніла ўсе дарогі.

Дум гаротных колькі, колькі!
Хто зьлічыць, апець іх можа?
Каму ўцям чужыя болькі,
Хто бядзе чужой паможа?

Быў здароў, быў дуж і молад,
Ніпачым саха, сякера,
Што там значыў холад, голад,
Крэпка сіла, крэпка вера!

Дзе-ж ты, вера, дзе ты, сіла?
На каго мне наракаці?
Эй, падмігівай, магіла!
Ты-ж ня злуйся, мілы браце.

IX

— Кастыль, торба, кій жабрачы
Маім пашпартам, адзнакай,
Было кепска, ўсё-ж іначай
Над сваёй нядоляй плакаў.
Як і ўсе, і я меў сэрца,
Быў час—дзеўчынку нагледзіў;
Пасьля-ж, пасля ў паняверцы
І дзеўчынка зьнікла недзе.

Як апаленае дрэва
Пастухамі ў полі роўным,
Адзінока хмар павеваў
Жду век з сэрцам неспакойным.
Памру. Хіба крук над трупам
Хаўтуры будзе спраўляці,
Дык ноч гляне вокам рупным...
Эх, хоць ты успомні, браце.

X

Глянй душой, дзе, у чым няшчасьце,
З твайго-ж сьмех мне нараканьня,—
З віхраў зімніх не прапасьці,—
Рухне стужа, вясна ўстане.
Ў сьвет глядзі з надзеяй, дружа,—
Вера ў шчасьце не зашкодзіць;
Ня ўсім доля роўна служба,
Ня ўсіх колкай сьцежкай водзіць.

Хоць нож крыўды ўсца ў грудзі,
Хоць нуды сьляпое жала
Кроў смактаці з цябе будзе,—
Стой за праўду, стой як скала.

Людзі... Што-ж? хто не калекам,
Аб іх можна і ня дбаці,
Будзь сам толькі чалавекам,
Будзь... Ей будаў здароў, мой браце!

XI

Мне пара ужо зьбірацца...
Ох, сказаць хацеў дадому...
Мне пара ўжо з хаткі к хатцы
Хлеб ісьці зьбіраць пасвойму.

Гаварыці перад кажнай
Псальмы, пацеры, літаньні,
Абрыдаціся адважна,
Як сабака дзе прыстане.

Мо' так выжабрую недзе
Куток ціхі дажыць веку,
Мукі хтось калекі ўгледзе,
Ня дасьць згінуць чалавеку.

Прыдзе зьмена мо' на сьведзе,
Ня дасьць бедным бядаваці,
Будзем жыць і жыць хацеці,
І пець весела, мой браце.

XII

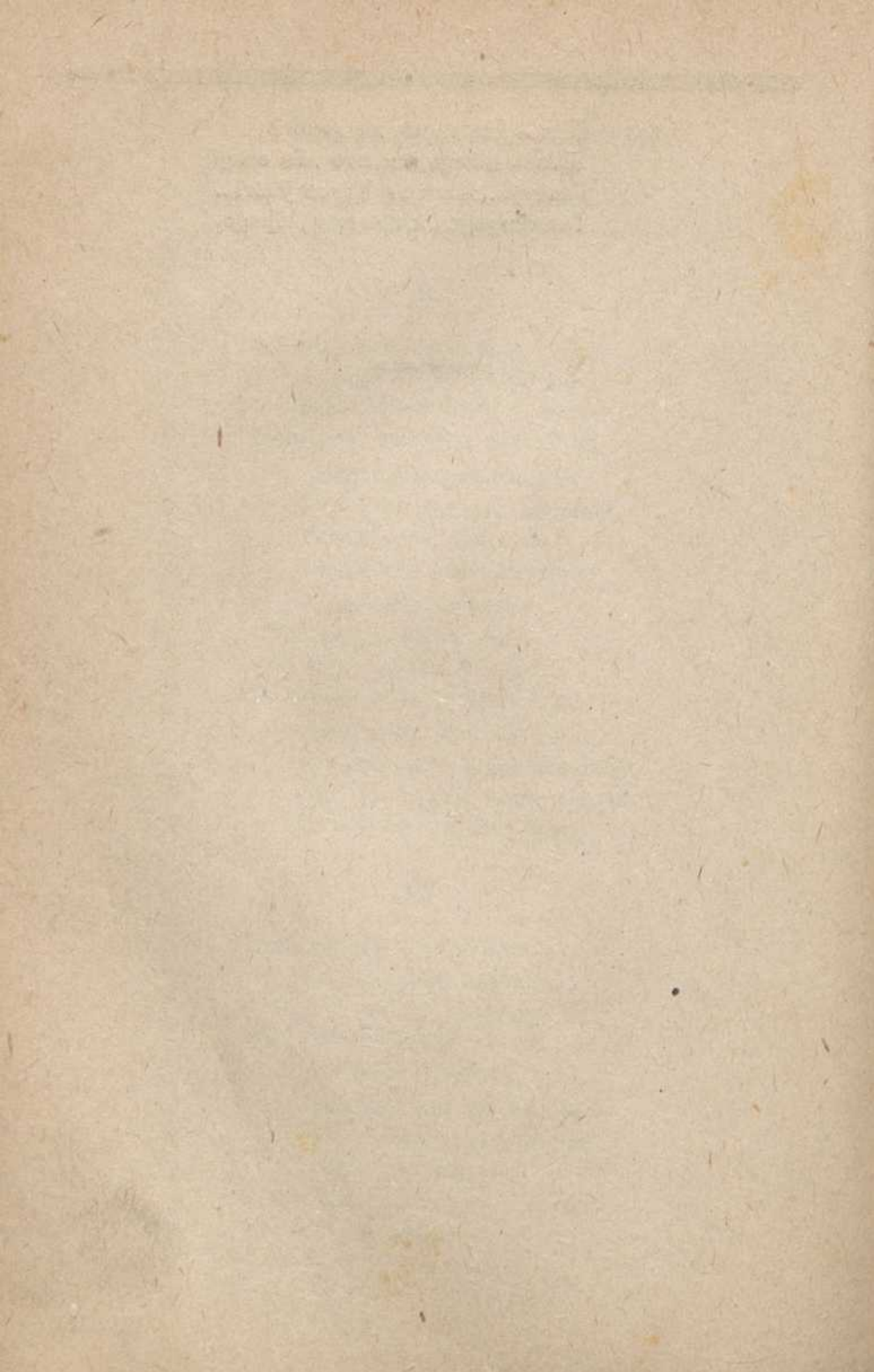
Гэтак правіў у карчомцы
Раз убогі, Куксай званы,
Мала меў чаго ў хатомцы
І быў так ня зусім п'яны

Яго слухалі цікава,
Праўды шмат ад яго чулі.
Кожны бачыў, як крывава
Можа доля справіць гулі.

З дзесяць год таму па дровы
Ехаў неяк я зімою,
Мала грэў і кажух новы,
Трос, як лістам, сівер мною.

Еду... Дзе крыж ля дарогі,
Штось відаць, як хто лёг спаці,
Глянуў... Мёртвы Кукса ўбогі...
Так жыцьцё ён скончыў, браце.

1907 г.

II

Творы ў гэтым разьдзеле, датаваныя 1918-м годам, напісаны ў часе нямецкай акупацыі; 1919, 1920-м— у часе польскай акупацыі; датаваныя пазьнейшымі гадамі—напісаны ў часы існаваньня Савецкай Беларусі.

Я. К.

ЗЫХОДЗІШ, ВЁСКА, З ЯСНАЙ ЯВЫ...

Як сон маркотны, нежаданы,
Зыходзіш, вёска, з яснай явы,
А твой народ вернападданы
Імкнецца, скінуўшы кайданы,
Да новай долі, новай славы.

У поле выйдуць твае людзі
З інакшым складам і прыладай:
У грамадзе сяўба іх будзе,
Смактаць ня будзе вызыск грудзі,
Адна верх возьме думка-рада.

З жабрацкай торбай твой патомак
Ня пойдзе па сібірным шляху
Шукаць прытулку, як бяздомак:
Жудкі гісторыі абломак
Пад сказ дзён бурных згібне прахам.

Гарбы тваіх нямых курганаў,
Дзе сьпяць нявольнікі і князі,
Парэжа сталь, як нож баранаў,
І спражыць полымя буянаў,
Каб цвет зацьвіў на гразкай гразі.

Дзе за пасёлкам лёг пасёлак,
Гіганты ўзьнімуць сьцяг бунтарны,
І ў блысках квецістых вясёлак,
Дым гасячы лучын і смолак,
Зайскрыць электрыка ўладарна.

Тваіх жалеек сьпеў гаротны
Патопча трактарнае кола,
А сейбіт твой, дасюль самотны,
Абцёршы сонцам воблік потны,
Пад крыж ня пойдзе енчыць квола.

Твае трухлявыя калёсы
Аўто бэнзынаю спапеліць,
А твой касец праставалосы
Мазольныя паломіць косы,
Гнуць плеч ня будзе ля аселіц.
Твая дзяўчына пры кудзелі
Сьляпіць ня будзе ясных вочак:
З жалеза прасьніца надзеліць
Сукном і шоўкавым кужэлем
Сваіх сялян, сваіх рабочых.
Твае сівыя забабоны
Усьмерціць радыёвы гоман,
І ў тон зайграюць зорнатонны,
Забыўшы крыўды і прыгоны.
Адвечны бор, адвечны Нёман.
Лясун з русалкаю пакіне
Палохаць сонныя сялібы
І вадзянік загіне ў ціне,
Спадзе з хацінай павуціньне,
Заскача сонца ў срыбных шыбах.
Над вежамі тваіх бажніцаў
Фабрычны комін возьме ўладу.
А зvon зьбянтэжаных званьніцаў
Гудку жывучая крыніца
Заглушыць гулкім гудам-ладам.
І будуць ладзіцца год кожны
На новы лад, на новы звычай
Дзяды Кастрычнікавы збожна,
А кожны год больш пераможна
Для сьвята волі бунтаўнічай.
Так зыйдзеш, вёска, з яснай явы,
Як сон маркотны, нежаданы,
Бо твой народ вернападданы
Ідзе ўжо, скінуўшы кайданы,
Да лепшай долі, лепшай славы,

Менск, лістапад 1929 г.

ДЫКТАТУРА ПРАЦЫ

Культуру хамства і даляра
Князеў і біскупаў палацы
Ад Скандынаваў да Сахары,
Зруйнаеш, дыктатура працы.

Сьвет рабаўласнікаў і турмаў,
Сьвет богахвальства, спекуляцый
Маланкай дызэляў віхурнай
Падпаліш, дыктатура працы.

Насельнікаў зямлі вячыстай,
Што звыкліся ў крыві купацца,
Сярпом і молатам агністым
Зраўнуеш, дыктатура працы.

Закон і права ў долі роўнай
Для ўсіх народаў, для ўсіх нацый
Рукой жалезнай, непакорнай
Напішаш, дыктатура працы.

Жыцьцё бяз цемры і цярпеньня,
А ў ясным сонцы, як у байцы,
Для ўсіх вякоў і пакаленьняў
Збудуеш, дыктатура працы.

1929 г.

ЗА ЎСЁ..

За ўсё, што сёння маю,
Што даў мне мой народ:
За кут у родным краю,
За хлеб-соль без клопот,—

Я адплаціў народу,
Чым моц мая магла:
Зваў з путаў на свабоду,
Зваў з цемры да святла.

Для бацькаўшчыны беднай,
Для ўпаўшых яе сіл
Складаў я гімн пабеды
Сярод крыжоў, магіл.

Змагаўшыся з напасьцяй
За шчасьце для людзей,
Ня раз пісаў ў няшчасці
Крывёй з сваіх грудзей.

Уносіў гэтым долю
Сваю для ўсіх добра,
А болей... Што-ж там болей
Жадаць ад песняра?!

1926 г.

ШЛЯХАМ ГАДОУ

15-V 1905—15-V 1925

Як пацерку да пацеркі, за годам год
На шнур жыцьця ўсё ніжа, ніжа;
Адна з тых пацерак сьцюдзёная, як лёд,
Другая цёплая, як сонца летні ўсход,
А трэцяя—як той чарвяк з-пад крыжа.
Адна далей, другая сэрцу бліжай,
Адна, як кветка, а другая, як асот,
А ўсе вісяць на шыі...

Дваццаць толькі год

Прайшло з тых пор, калі ў прадвесні,
Успомніўшы сваю бяду і свой народ,
Жывая думка зазвінела буйнай песьняй.
А многа зьмен: за летам лета, за зімой зіма
Праз гэты час на беларускія нясьлі вагоны:
Былі прабліскі і была благая цьма.

.....
Перш-на-перш дзевятсоты пяты год, калі законы
Расійскага цара на вісільнію вялі
Дзяцей скаваных Беларускае зямлі,
А там—рэакцыя чарнейшая ад ночы
Кроў выпівала з сэрца, асьляпляла вочы;
Калі здавалася, што гэтак будзе без канца
Гуляць нагайка над „забраным“ краем,
Што людзі „лепшыя“, як зблукшая аўца,
Той за маскоўскім, іншы за варшаўскім раем
Імкнуцца будуць вечным тым звычаем,
Што атрымалі ад прадажных продкаў,
Якія за шляхоцкія адзнакі,
Або за царскія чыны, у прымакі
Плылі ў чужыншчыну сьляпой паводкай.
.....

Далей... Цары карон з сабой не падзялілі:
Год чатырнаццаты абліў крывёй зямлю,
І беларускія сыны на прадзедаў магіле
Ліць кроў пайшлі за бацькаўшчыну, толькі-ж...
не сваю.

Палілі хаты ім і ў бежанцы, як жабракоў, пагналі
Туды—ў Сібір—жалобнай, сьлёзнай хваляй.
Бацькі і маткі там ад голаду каналі,
Ад роднага адлучаны добра,
А дзеці іхныя кроў верна пралівалі
За веру рускую і рускага цара.

.....
І рухнула вайна цароў за царскія кароны,
І іншы запалаў на сьвеце дым чырвоны:
Чырвоны сыцяг узьняўся над Масквой,
Аж па-за межы водбліск гэты пакаціўся.
Рабочы тут пісаў закон жалезны свой:
Адважна, рызыкуючы працоўнай галавой.
Упобач з селянінам за ланцуг свой мсьціўся.
То рэвалюцыя запела на ўвесь сьвет:
„Паўстань, пракляцьцем катаваны!“...

.....
Ды ўсіх бед

Яшчэ ня ўсьпеў пазбыць край зрабаваны:
Зьняўцеку панскі конь пачаў нам гоні дратаваць.
І ўбачылі засмучаныя нашы вочы,
Як дні праяснасьці зьмяніліся на ночы,
Як зноў бізун па Беларусі стаў сьвістаць;
Крыві нявіннай пацякла рака,
Крывёй пажараў аблілося неба.
Так дзякавала панекая рука,
Што некалі—ці трэба, ці ня трэба—
Мы паншчыну на іх рабілі, як маглі,
І хлеба лусты ім свае апошнія нясьлі,
А маткі нашы мамкамі для іх былі.

.....
Але мінулася і гэта ліхалецьце,
Хоць і ня ўсе ў сваю зышліся хату дзеці:

Адных магіла ўжо ня верне нам,
Другія і сягоння іншым б'юць паклон багам.
Ад трэціх-жа гранічны слуп нас аддзяляе.
Відаць, што доля ўжо такая...

.
Вось так шляхамі год дагэтуль я ішоў
З аднаю думкаю аб шчасці Беларусі;
То блукаўся паміж абшараў і крыжоў,
То, як сланэчнік, к сонцу яснаму імкнуўся...
Сягоння ўжо працерабіўся гэты шлях:
На гонях родных не пануе нелюдзь,
З душы спадае перад будучынай жах,
Да новага жыцця сыцягі віднеюць.
На чорных пажарышчах дзён мінулых
Народ разбуджаны сабе сам ладзіць гаспадарку
І веру... Не прадаець ён за чужую скварку
Ані сваёй зямлі, ані сваіх дум чулых.
Я веру, песень маіх кліч бунтарскі
Знаходзіць водгук будзе ў сэрцах братніх,
Як і дагэтуль голас мой пяснярскі
Не заміраў бяз водгульля астатнім.
Што думаў селянін, што парабак-работнік думаў,
Падслухаў іх і ў песню шчыра пераліў,
А ўжо яны пад гоман вольных шумаў
Мне свой прыхільны водклік падалі,
Дык-жа шумі, красуй у волі, родны Край!
Зьвіні ў свой звон, сялянска-пролетарскі звон!
Сьпявай ты, Беларусь, у радасьці сьпявай!
Твайго Народу сёння права і закон.

Май 1925 г.
Менск.

І ПРЫДЗЕ...

І прыдзе новых пакаленьняў
На наша месца грамада
Судзіці суд, ці мы сумленна
Жыцьцё прайшлі, ці чарада

Зьняваг мінулых нас ня зьела,
Пакінуўшы свой дым і чад.
І мы па-даўнаму нясьмела
Жылі ня ў лад і неўпапад?

Ці аб свой гонар дбайна дбалі,
І дабравольна, бяз прынук,
Самі сабой не гандлявалі,
Ня несьлі ў петлі дум і рук?

І ці пакінуці на памяць
Мы песень гэтакіх змаглі,
З якіх-бы можна было ўцяміць,
Што мы свабоднымі былі?..

А ўжо свой выдасьць непадкупны
Аб нас гісторыя прысуд,
Калі аглядам гляне рупным
І разьбярэ, ў чым справа тут.

У сьведкі запісы пакліча,
Паданьні клікне ў час такі
І ўсё паліча, пераліча...
А суд гісторыі цяжкі!..

І засумуецца патомак
Калі дазнаецца аб нас.

Што нейкі з нас хоць быў ня зломак,
А плечы гнуў у крук ня раз;

Ня йшоў з адкрытымі вачыма
У сьвет і сьцежкі не прастаў,
А ўсёй магчымасьці магчымай
Тантаў сьляды, сябе таптаў.

1926 г.

З ПАВЯЎШАЙ СЛАВАЙ

З павяўшай славы быўшых дзён,
З магільных прадзедавых крас,
Пад стогі няволі, путаў звон
Мы зложым песьню, зложым сказ,
А так агністы, як пажар,
А громкі так, як гromу ўдар.

І так, каб чуў і брат, і кат
З нізін-далін, з высокіх гор;
Ад меж да меж, ад хат да хат
Зайграем сьвету ў дружны хор
З жыцьцём у тон, з вікрані ў тон,
Пра свой папас, пра свой палон.

Хай тое ўсё, што спала ў сьне,
Паўстане яваю жывой
І сьветам блудным здрыгане,
І панясе скрозь сьветач свой
Ад краю ў край, між сьпячых сіл,
Аж там—да бацькаўскіх магіл

БЕЛАРУСКІЯ СЫНЫ

Па беларускім бітым шляху,
Б'ючы ў кайданавы званы,
Брыдзе чужынец, а з ім побач
Хто?

— Беларускія сыны!

У беларускім вольным краі,
З ярэмнай збрыўшы стараны,
Царыць чужынец, а ў паслугах
Хто?

— Беларускія сыны!

Над беларускай беднай хатай,
Як полка вырвана з труны,
Вісіць чужы сыцяг, а трымае
Хто?

— Беларускія сыны!

У Беларусі сьпеў чужацкі,
Як над касьцямі груганы,
Крумцяць чужынцы, а іх складам
Хто?

— Беларускія сыны!—

На беларускім буйным полі
З вясны да новае вясны
Растуць крыжы, а пад крыжамі
Хто?

— Беларускія сыны!

1919 г.

НА НАШЫМ...

На нашым полі
Растуць бадылі,—
Ніхто іх ня поле,
Ня вырве з зямлі.

Над нашай нівай
Крумцяць груганы,—
Ніхто ў іх шчаслівай
Ня пусьціць стралы.

На нашым лузе
Гадзюкі шыпяць,—
Ніхто іх ня хлудзіць,
Ня гоніць у гаць,

У пушчы ў нашай
Заводзяць зьвяры.—
Ніхто іх ня страша,
Ня гоне ў нары.

На нашым шляху
Калдобінаў цьма,—
Знягоды, ці страху—
Раўняць сіл няма.

У нашай хаце
Тчэ кросны павук,
А вонкі пагнаці
Ня знойдзецца рук.

У нашым краі
Пануе чужак,
Ніхто не парасе,
Пазбыціся як.

Карльсбэрг
28/VIII 1919 г.

НОВЫ ГОД

Пад званы зброі, путаў званы,
Пад сьвіст разьбітых прыблудаў
Брыдзеш з няведамых старонаў,
Як адань няведамага цуду.

На Беларускае ідзеш поле,
На акрываўленыя межы,
Дзе закаванай дрэмле воля,
Дзе зьвоніць звон хаўтурны з вежы.

Ідзеш у край, дзе пажарышча
Яшчэ дымець не перастала,
Дзе сьмерць спраўляе сваё йгрышча.
У сполку з чэрняй адзічалай.

Ідзеш у край, дзе сотні летаў
Хто толькі хоча, гаспадарыць,
Але ня сын зямліцы гэтаі,
Які тут косьці вечна парыць.

Ідзеш у край, які бязбожна
Жыўцом парэзалі на часьці,
А брат проць брата стаў варожна,
І памагае край раскрасьці,
На Беларусь ідзеш, Год Новы,
На зьмену ідзеш Старому Году,
Ідзеш і зьвоніш у аковы,
Як той стары з пачатку роду.

Менск 30/XII 1919 г.

Ввуга

КАБ...

Каб таму па локаць
Адсушыла рукі
І аб сьценку біўся
Ад балеснай мукі,—
Хто сушыў ў няволі
Люд наш працавіты,
Задаваў вужача
Раны непазбыты.

*

Каб таму крукамі
Пакрыўляла ногі
І да роднай хаты
Не знайшоў дарогі,—
Хто крыўляў нам праўду,
Застаўляў ў прыгоне
Бежанцамі гінуць
На бацькоўскіх гонях.

*

Каб таго скруціла
Гадзінавым скрутам
І прыстала потым
Сухажыльным прутам,—
Хто круціў нам сьцежкі
Да жыцьця і славы,
Засьцілаўшы вочы
Туманом кривавым.

*

Каб таму маланкай
Асьляпіла вочы
І блукаў абмацкам
Ён удзень і ўночы,—

Хто для нашых дзетак
Хоча асьляпленья,—
Бэсьціць чужаніцай
Думак прасьвятленьне.

*

Каб вады гарачай
На таго нагрэлі
І ня ўстаў ён болей
Са сваёй пасьцелі,—
Хто над Беларусяй
Хоча распасьцерці
Свой бізун чужацкі
І народ усьмерціць.

1926 г.

ДЗЕ СТАЯЎ ДВОР ПАНСКІ...

Дзе стаяў двор панскі
Грознаю пікетай
І паны спраўлялі
Гарцы ды банкеты,—

Там цяпер красуюць
Выселкі, пасёлкі,
А іх аздабляюць
Сямі-цвёт вясёлкі.

*

Дзе стаяў на полі
З бічам прыгаіты
І гаяў прынукай
Змучаных аратых,—

Там цяпер бяз страху
З выглядам малоўца
Новы вольны сейбіт
Братаецца в сонцам.

*

Дзе палац быў панскі,
Дзе жыцьцё йшло пуста
І гняздо зьвівалі
Вызыск і распуста,—

Там цяпер парадак
Іншы разгарнуўся:
Сочаць веду дзеткі—
Кветкі Беларусі.

Ліпень 1926 г.
Акопы

ДЗЬВЕ СЯСТРЫ

На тутэйшай зямлі
Дзьве сястрыцы жмілі,
Як забытыя ў лесе каліны;
Жыватворных крыніц
Ня было для сястрыц,—
Яны вялі і сохлі націнай.

Як надызве вясна,
Ў чыстым полі адна
Аж да восені сілы губляла,
А сьцюдзёнай зімой
У хаціне курной
Кужаль прала, снавала і ткала.

А ў другой з году ў год
Выядаў, як той крот,
Дым фабрычны дзявочыя вочы;
А дзявочу красу,
Нібы тую расу,
Піў цагляны падвал цёмнай ночы.

Сярод гора і мук
З працы гнулася ў крук
Так адна, як ад ветру каліна,
Ды пяяла з нуды,
З непацешнай бяды:
Ах ты, доля-няволя жанчыны!

А другая ў людзей
Гадавала дзяцей,
Не зазнаўшы прасьветнай часіны,
Ды таксама скрозь сон
Чуцен быў яе стон:
Ах ты, доля-няволя жанчыны!

Ой, настаў ужо час
Пашукаць іншых крас,
Як дагэтуль вы мелі, сястрыцы!
Голас ваш малады,
Адчураўшысь нуды,
Забурліць хай бунтарскай крыніцай!

Годзе кіснуць, марнець,
Песьні смутныя пець,—
Ладаць новую час гаспадарку!
Казкі новыя ў сьвет,
Дум палаючых цьвет
Кінь, сялянка, з сястрой пролетаркай!

6/X 1924 г.

ЦІШКУ ГАРТНАМУ

У пятнаццатую гадавіну яго шчырай пяснярскай працы на карысьць беларускага працоўнага люду.

Многа поля з добрай доляй,
Нешчасьліва і шчасьліва,
Праляцеў ты, мой саколе,
Па-над роднай нашай нівай,
У сьвітаньне, у прадвесьне,
З непамернай гордай сілай
Пела бура табе песьні,
Думкі бурныя будзіла.
І мацнелі твае крыльлі,
І мацнеў дух неўгамонны,
А вяселкі шлях сачылі,
А маланкі слалі ўклоны.
Яснай зоркай з-пад аблокаў
Азіраеш пуцявіну,
Па якой ты ненарокам
Мкнуўся к сонцу бяз упыну.
Нікнуць чары ў пору гэту,
З воч спадае асьляпленьне,
І законы піша сьвету
Людзкай праўды вызваленьне.
Гэй, ляці, саколе, далей
Па-над буйнай Беларусыя!
Ня спыняйся ў векаў далі
І ня гніся, як ня гнуўся!

21|X 1923 г.

ЦІ ХТО ДУМАЎ...

Цішку Гартнаму

Ці хто думаў, ці хто сьніў
Таму дваццаць зім і лет,
Што капільскі наш гарбар
Гэтак слаўна выйдзе ў сьвет.

Так бунтарна апяе
Жыцьця новага сяўбу—
І змаганьне беднаты,
І рабочых барацьбу!

*

Ці хто думаў, ці хто сьніў.
Лапці носячы й рызвэ,
Калі ўсерасійскі цар
Наш народ таптаў з гразэй,—
Што рэспублікі сваёй
Мы уздымем вольны сыцяг,
Абвясьціўшы ўсім, усім,
Што цары ўжо нам ня страх!

*

Ці хто думаў, ці хто сьніў
Таму дваццаць лет і зім,
Што ня хто, а той гарбар,
Каб гучэў саветаў гімн,—
Для свабоднай БССР
(Не для іншай там якой)
Ён прынёс народу дар
Сваёю ўласнаю рукой!

Сьнежань 1928 г.

Менск.

НА СЬМЕРЦЬ СЬДЯПАНА БУЛАТА

Задрамаў ты з доляй, з хвалай,

Жвір халодны прыгаруніў...

Ой, скасіла ня спытала...

— Сьні, таварыш, аб Комуне!

Ты хапаў за косы сонца,

Думаў думку аб пяруне,

Што дух збудзе ўсёй старонцы...

— Сьні, таварыш, аб Комуне!

Як сіроты, забытымі

Цэп з касой вісяць у пуні,—

Хто-ж на ворага іх здыме?!

— Сьні, таварыш, аб Комуне!

Сьвет узняўся, схамянуўся...

Вер, свабодны вецер дуне

Па ўсёй чыста Беларусі!

— Сьні, таварыш, аб Комуне!

Забуяе ў славе буйнай,

Зазьвініць залатаструньне

Родны Край аднэй комунай...

— Сьні, таварыш, аб Комуне!

На магілцы валатоўцы

Зарунеюць кветак руні;

Зайдзе сонца, ўзыйдзе сонца...

— Сьні, таварыш, аб Комуне!

9.VIII 1921 г.

ЛЕТАПІСНАЕ

Пасьячая дзесяцігодзьдзю БССР

На магілах ваякаў,
Што ляглі за саветы,
Ты, Рэспубліка, ўстала
І ўсяму сьвеціш сьвету.

.
Былі годы няволі,
Былі жудкія годы,
Людзі ў ёрмах марнелі
Без шчаслівай прыгоды.

Вораг польскі і рускі
Шчыра множыў курганы,—
Ня было Беларусі,
Толькі быў „край забраны“.

Расіяне, палякі,
Ды французы і швэды
Беларускай крывёю
Палівалі край гэты.

Былі жудкія годы,
Яшчэ горшых даждалі,
Як вайны усясьветнай
Пракаціліся хвалі

Бітву ўзьнялі цараты
За таляры і троны,
Безьліч кінуўшы люду
Ў прадсьмяротныя стогны.

І накрылі руінай
Нашы землі і хаты,
А народ зрабавалі,
Як разбойнікі каты.

...Што за хмара такая
Пхнецца, як вокам кінуць?
Беларускі люд бедны
Пабрыў „бежанцамі“ гінуць.

Р э в о л ю ц ы я!
В о л я!

Верх узяў пролетары..
Беларусь, як жабрачка,
Брыдзе з „бежанства“ хмарай.

Сьцяг чырвоны над Менскам,
А з ім—гімн міжнародны..
Абвяшчэньне саветаў:
БССР быць свабоднай!..

А паляку ня сьпіцца—
З бөөм прэцца, як змора—
Яму панскую Польшчу
Дай „ад мора да мора“.

Арол белы над Менскам,
А з ім польскія дары:
Катаваньні, пагромы,
Шыбяніцы, пажары.

Адступіў урэшце вораг.
Але ў спадках пакінуў
Папялішчы ў сталіцы
І руіны, руіны..

А далей, як-бы мала
Усіх гэтых няшчасьцяў

Рыскі мір перарэзаў
Беларусь на дзэве часьці.

За слупамі з арламі
Беларусы пад панам,
Далей ёрмы валочуць,
Звоняць гулка ў кайданы.

На магілах ваякаў,
Што ляглі за саветы,
Ты, Рэспубліка, ўстала
І ўсяму сьвеціш сьвету.

Беларусь, маё сэрца,
Залатая краіна,
Як нявольнік з няволі,
Паўстаеш ты з руінаў.

За будынкам будынак
Як той лес узрастае.
І замежны панадак,
Як лазою хістаеш.

Ты прывабіш сабою,
Сваім ладам зарнічным,
Беларусь з пад прыгому,
З-за слупоў пагранічных.

Безаглядна, няспынна,
З маладняцкім разгонам
Думкі новыя й долю
Нясеш нашым загонам.

Зарунеюць палеткі.
Руньню буйнай, сачыстай,
Людзі працу ўшануюць
Бяспрыгонна, ўрачыста

Нацыянальная сварка
Ужо ў нас месца ня знайдзе,—
Чалавек чалавеку
Будзе братам папраўдзе.

А гудкі і жалейкі
Тваіх местаў і сёлаў
Запяюць адназгодна,
Пераможна, вясёла.

І ніхто ўжо ня зможа
Ані ў якой прыгодзе
Налажыць табе пумы,
Беларускі народзе!

.
На магілак ваякаў,
Што ляглі за саветы,
Ты, Рэспубліка, ўстала
І ўсяму сьвеціш сьвету.

Сьнежань 1928 г.
Менск

З УГОДКАВЫХ НАСТРОЯЎ

*Да дзесяцігодзьдзя Кастрычніцкай
рэвалюцыі*

1

Як пабег тады той
Вокліч ды па хатах
— Гэй, на сход зыходзься!
Дзень ідзе расплаты.

Выпала часіна
Падвясці зьлічэньне
Крыўды векавечнай,
Вечнага цярпеньня.

Помстай за зьнявагу
Ды за катаваньне
Дзякаваць удзячна
З вечара да раньня.

Кузьні і палеткі
Чысьціць днём і ночай
Ад крыві мужыцкай,
Ад крыві рабочай.

Хай дымяць пажары
Тут і там крывава,
Каб было скрозь відна
Як ідзе расправа.

.....
І ўздрыгнуў сатрапа,
Задрыжэў багаты,
Як пабег тады той
Вокліч ды па хатах.

2

„Ад тайгі да Брытанскіх марэй“
Ходзяць ходам бунты;
Ад магнацкіх, ад панскіх дзэвьярэй
Затрашчэлі шпунты.

Уцякай, хто пад пухам апух,
Падкасаўшы полы!
Бо збудзіўся збунтараны дух,
Бо йдзе босы, голы.

Як увысі ў вырай плылі,
Гагаталі гусі,
А ўнізе гнуўся лес да зямлі,
Нібы старац гнуўся.

Дзе сякуць, там лятуць шчэпкі проч,
Соладка ці горка;
Дзе прапала кароўка за ноч,
Прападай вяроўка.

Іржуць коні, калёсы скрыпяць
Ад Дону да Бугу
Калі гнаць, то ўжо гнаць аж у гаць,
Расьпінай папругу.

Ня прыставіш да сьценкі, цябе
Аж да дзьвюх прыставяць,
І ніхто ні ў мальбе, ні ў кляцьбе
Ад пятлі ня збавіць.

Гэй, каваль! Дзьмі ў мяхі, а сталь грэй
Да самага грунту!
„Ад тайгі да Брытанскіх марэй“
Ходзяць ходам бунты.

3

Ня елася, ня спалася,
Куды там падвяселіцца!
Як гэта раскілзалася,
Чырвоная мяцеліца.

Ідзе моц непакорная,
А сьледам—кпіны, гоманы,

Як тыя дымы чорныя
Над пушчаю паломанай.

Шушукалі, хіхікалі
Падсуседзі дасужыя,
Назад вярнуцца клікалі—
З натугі, бач, нядужае.

— Куды вам лезьці з віламі?
Так пальцам з боку тыцкалі
Як выйдучь проць з крапіламі
Ды з кулямі англіцкімі.

Ня справіць вам уходзінаў
На новае паселішча,
А сьцежка вамі пройдзена
Абернецца ў папелішча.

Супроць сусьветных правілаў
Ня вам ісьці з паходняю...
Так сыкала, так правіла
Падсуседзтва прыгоднае.

4

Уцякала за ночкаю ночка
За горы,
Паласкаліся ў росах чырвоных
Разоры.

Заааялася сонца аб сонца
Агніста,
Пасыпаліся косьці пасыпкай
Вячystай.

Расыпаліся прыскам палацы
І вежы.
Гудам водгульле-рэха ляцела
За межы.

А з-ва межаў—чужынцы, як злыдні,
На пашу,
Каб суняць вызваленне і помсту
Паўстаўшых.

Тры-чатыры так восені шчэзьлі
Руінай,
Як змаганьне ішло пераможна,
Няспынна.

Уцякала за ночкаю ночка
За горы,
Паласкаліся ў росах чырвоных
Разоры.

5

Зацымбалілі цымбалы,
Забубнелі бубны,
Як вярталіся з паходу,
З бойкі вельмі труднай.

Сустрачалі маткі, сёстры
І з блізка, і з даля,
Адны плакалі ад шчасьця,
Другія ад жалю.

Падлічалі, вылічалі,
Шмат не далічылі...
Ой, вяліку дань адалі
Варожае сіле!

Ля гасьцінцу, ля дарогі
Курганок віднее,
А на ім штогод вяночак
З беленькіх лілеяў.

Не забылі добры людзі
Ваяка за долю,

Што злажыў сваю галоўку,
Як травінку ў полі.

Не забылася дзяўчына
Курганка ля шляху:
Кожны год вянок прыносіць
І кладзе бяз жаху.

Зацымбалілі цымбалы,
Забубнелі бубны,
Як вярталіся з паходу,
З бойкі вельмі труднай.

6

На дзесятыя угодкі,
Хоць ноч доўга, дзень кароткі,—
Разважае ўвесь народ,
Які вышаў умалот.

Дзе якое было жніва,
Ці ўрадліва, ці шчасьліва:
Суды судзяць так і сяк,
Хто прасьцей, хто накасяк.

*

На дзесятыя угодкі,
Паламаўшы загародкі,
Меншы, большы гаспадар
З перамогі цягне дар.

Той сноп жыта, той аўчыну,
Той шасьцёрню на машыну,
А кум—куму, свату—сват:
Хай жыве ўжо новы лад!

*

На дзесятыя угодкі
Варма вараць мёд салодкі,

А па мёдзе—рукі ў бок
Ды у скокі крок-у-крок!

Скача горад, скача вёска,
Адно іскры з-пад падноскаў..
Скачы, ўнуча, скачы дзед,
Ад пабедаў да пабед!

29-X 1927 г.

Менск.

АКОЎ ПАЛОМАНЫХ ЖАНДАР...

На полеміку ў „Сав. Беларусі“ аб беларускай мове

Акоў паломаных жандар,
Сьліўнём зарыўшыся ў нару,
Сядзіць расійскі чынадрал,
„Слуга оцечаству, цару“.

Ен сьніць былую моц і шыр:
Цары, царыцы, цэрквы, трон,
Пагромы, катаргі, Сібір...
О, Русь! Прымі раба паклон!

Табе такой служыць на гроб
Ня кіну я, і расьцярацаць
Ня дам дзяржаўнасьці „оплот“,
Цябе, „единую“, о, маць!

Здарма-ж двуглавы твой арод
Праз векі ў кіпцюрох трымаў
Мільёны ўбогіх хат і сёл,
Рабоў мільёны?.. Нездарма!

У твой ланцуг былі, о, Русь,
Уплечены з усіх бакоў
Украйна, Польшча, Беларусь
І сотня іншых „языкоў“.

Цяпер, што бачу я кругом?
Пасад маўклівы збуран скрозь...
Рэспублікі!? Ды з „языком“
З іх лезе кожная ўсур'ёз.

А ты, о рускі мой „язык“!
Мой „обшчарускі“, што з табой?
Табе слухмян быў мал, вялік,
Быў славен ты сваёй кляцьбой.

Табой сам самадзержац цар
Пісаў ланцужны свой закон,
Што маці-Русь есі жандар
Усёй Еўропы!..

І свой сон

Сьніць далей гэты царадвор,
Калі надызде яму дзень,
Ізноў пад лэзгат царскіх шпор
Свой распасьцёрці чорны цень.

Ён, гэты скінуты сатрап,
Ня знае, што ў свабодзе жыць;
Яму дай вісельню, ды і каб
На ёй „языкі“ ўсе ўшчаміць.

Не панутру, як сьмерць, яму,
Што беларускае дзіцё
Бяжыць у сыюжную зіму
У школку пазнаваць жыцьцё.

Спужаўся, што хлапчук ў лапцёх,
Напоўадзеты вёскі сын,
У роднай мове ўчыцца змог?..
О, стыдна, рускі „гражданин“!

Язык твой царскі ён табе
Ня выража, спакойны будзь!
Цябе тваім-жа у кляцьбе
Ён не забудзе памянуць.

Былых ня выклічаш вякоў
І ты, Масквы кароннай гразь,
Парваных ня скуеш акоў,
З якой брахнёю ня вылазь!

5-VI 1926 г.

Акопы

У ВЫРАІ!

Гэй, вольныя птахі, саколія дзеці!
У вырай! Да сонца вясёлкавым шляхам
Час сонца скапіці і сонцам ірдзеці
І зьведываць сьветы арліным узмахам.

Гэй, вольныя птахі, патомкі крывічаў!
Да неба! Па зоры і гром пяруновы...
Час крыльце расправіць—пагудка ўжо кліча,
Ўжо віхры цярэбяць да шчасьця шлях новы!

Гэй, вольныя птахі, ўладарнікі песьні!
На шляхі, пад сьцягі красы і свабоды..
Час вылецець к славе з пагібельнай плесьні
І песьняй агністай дзівіці народы.

1920 г.

З НОВЫМ ГОДАМ!

З Новым годам, з Новым годам!
З новай песняй, з новай казкай!
Зачаруем мімаходам
Долі ходы думкай-краскай!

Кінем пакліч гулказвонны
Ад ваконца да ваконца,
Сьвет паклічам мёртва-сонны
Аж да сонца, аж да сонца!

Для унукаў, для праўнукаў
Расьцярабім сьцежкі-шляхі;
Хай пануюць над прынукай—
Каб аж к небу лёту ўзмахі!..

Над зямлёй зардзіць вясёлка
Посьле бураў, ліхалецьцяў;
Бацьку, маці жыць нялёгка,—
Хай-жа лёгка жывуць дзеці!

З Новым годам, што крыніцай
Новай пойдзе ў пераходзе,
Беларуская зямліца!
Беларускі наш народзе!

1922 г.

БЕЗНАЗОЎНАЕ

1

Спачатку яно шалясьцела
Вельмі нясьмела,
А потым лізнула ваконца
Ціха, як сонца.

Назаўтра ўзняло галасочак,
Нібы званочак,
Ды ў час празвінела так далей
Збуджанай хваляй.

На трэці дзень чуцен быў гоман,
Хоць і надломан,
Але ўжо больш вольны, дасьціпны,
К сэрцу прыліпны.

А далей яно зашумела
Надта ўжо сьмела,
Аж водгульле ў сьветы пабегла
Здольна, разьлегла.

Па пушчах пайшло бураломам —
Дома, за домам.
Бунтарскае гримнула слова
Аж да аковаў.

Скасаваная сіла паўстала
Бурай... навадай...
Надзелі чырвоныя кветкі
Нашы палеткі.

Во як пачалося ў нас ціха
Тое ўсё ліха,
Што на'т беларускія межы
Ўсталі в залезы.

Масты старыя спалены—

Старыя ланцугі;

Паложаны падваліны

Пад новыя сьцягі:

Узводзіцца будыніна

На іншы склад і лад...

Вароты не зачынены:

Прыходзь і кум і сват.

Ідуць, ідуць з аглядкаю,

Варожаць варажбу:

Ці доўга так пасьвяткуе

Той лад сваю сяўбу.

Яшчэ ня дрэме чорнае

Ў закутках груганьнё

І душы непакорныя

Сачыць, як воўк ягнё.

Мяркуюць так і раюцца,

Ідучы сват і кум...

Ніхто не дакапаецца

Да іхных слоў і дум.

Ой, крыўда чалавечая,

Вякамі ты расла,

Пажарамі і мечамі

Паслася, як магла.

Калі-ж ты забабонамі

Пакінеш нас карміць,

Над роднымі загонамі

Пятлю крутую віць?!

Ой, была-ж бяседа, была

Вельмі гучная бяседа!—

Не адходзіла ад стала

Плойма-чарада суседаў.

Як на рынак ці на кірмаш,
Ад нядзелі да нядзелі,
На каравай пшанічны наш
Машкарой ляцелі, елі.

А маковае малако,
Засалоджанае мёдам,
Пілі смагла, ажна цякло
Па губах іх мімаходам.

А закусвалі мёд і яду
Гаспадыньскай ласкай удзячнай,
Тут жа дзьмуў дудар у дуду,
Каб было піць, есці смачна.

Дый прышлося плаціць чарадзе
Тэй за гэта баляваньне,
Бо дарма такога нідзе
Ня бывае частаваньня.

Ой, пайшла расплата за доўг—
За яду й пітво адразу...
Задымеў, зацьміўся разлог,
Зварухнуў усю заразу.

Хто ў рукі папаў—заплаціў,
Іншы ўцёк за многа міляў.
А найболей—кожны скруціў...
Так ня ўсе і заплацілі.

4

Было яно калісьці,
Калі, як жоўталісьце,
Жылі мы—ня жылі;
Ішлі дні без кармьці,
І сорам было выйсьці
У сьвет з сваёй зямлі.

Гнаў лісьце злосны вецер
Па полі, па ўсім сьвеце,
За вёску, за сяло;
На нас ляцела сьмецьце,
Бязладзьдзе, беспрасьвецьце,
Пятлю віло сіло.

І гэтакая слава,
Як пошасьці праява,
Буяла па людзях,
Пакуль жыцьцё ласкавей
Усьмешкай і забавай
Не асьвяціла шлях.

Забліскацелі лужы,
Бяда зьвілася вужам...
— Ёдзе,—крычаць,—вястун!..
І ўзьняўся нехта дужы,
І кінуў кліч дасужы—
Як помста, як пярун.

Ад воклічу прарока
Схіснулася памрока,
Сьцяг падняла вясна,
І па зямлі шырокай,
Як можа зьмерыць вока,
Пабегла навіна.

Сяляне і сялянкі!
Цацанкі-абяцанкі
Збываюцца для вас;
Выходзьце на палянкі,
Як зоры, як заранкі,
І сейце ў добры час.

5

Мы ўсталі песьняй-казкаю
Пад жудаснай павязкаю
Мінулых чорных дзён

І ў даль ідзем, хоць ляскае
Зьвяр'ё ў кутох няласкаю—
На дальшы кліча сон.

Але, але ня выламе
Ні клыкамі, ні віламі
Таго, што ажыло,
Што ўскрэсла над магіламі,
Над хатамі пахілымі—
Мінуламу на зло.

Ня ўзяць рукамі голымі
Таго жывога полымя,
Што, нібы агняцъвет,
Вясёлымі саколамі
Над горамі, над доламі
Разносіць іскры ў сьвет...

А гоні ўжо узораны,
І сілы распакораны
Ад паншчынных бяdot.
Чакаюць стравы жораны—
Зярнятаў незамораных.
Чакаюць на ўмалот.

А лапці і анучыны
Адбэрсаны, адкручаны,
Нуда маўчыць ціхом;
Спраўляюцца заручыны
Вясельніцы засмучанай
З вясёлым жаніхом.

Лявоніха... Мяцеліца...
Бяз памяці вяселяцца...
Гэй, дзьмі ў дуду, дудар!
Аколіца-аселіца
Пад ногі сонцам сьцэлецца...
Збудвіўся гаспадар!..

... пайшла, і пайшла—
 Як бы хто набаяў—
 Ад сяла да сяла
 Гутарка такая:

Беларусь на куце
 Ё хаце сваёй села,—
 Чарка, мёду ё руцэ,
 Пазірае сьмела.

Сядзіць важна, сама
 Сабе гаспадыня,
 І прыбрана яна—
 Ніхто не закіне:

На галоўцы вянок
 З сініх васілёчкаў,
 А чырвон паясок
 Стан абвіў дзявочы.

Так сядзіць і глядзіць,
 Ці усё як трэба,—
 Трэба ўсім дагадзіць
 І сояй і хлебам.

А з тутэйшых музык
 Гучная капэля,
 Хто ў дуду, хто пад смык,
 Граюць ёй вясельле.

Так бубняць і гудзяць
 На гэтай бяседзе,
 А суседзі глядзяць,
 Дзівяцца суседзі:

— То-ж яна з мужыкоў,
 А як вышла ў людзі!
 Як міне бодыш гадкоў,
 Што-ж тады ўжо будзе?!

Зручна, гучна грай нам, грайка,
 Ад усіх рэж струн!
 Ня сьвісьціць ужо нагайка,
 Ня гудзіць бізун.

Селі макам усе тыя,
 Што нас, вольны люд,
 Не шкадуючы памыяў,
 Аблівалі тут.

Барын веку дажывае,
 Выгнаны Масквой,
 Пан Варшаву прапівае,
 Гонар панскі свой.

А мы самі, сабе самі
 Ёжо гаспадары,
 Малатамі і сярпамі
 Звонім да зары.

Нібы пчолы ў соты з мёдам
 Да свайго вульля,
 Мы вяртаемся дадому,
 Як адна сям'я.

На сход сходзімся і лічым,
 Ці усе прышлі,—
 Хто спазьніўся—прысьці клічам
 Да сваёй зямлі.

— Вы,—хтось кажа асьцярожна,—
 Ня ўсе ў грамадзе...

— Гэй, дарогу, лях вяльможны!
 Беларусь ідзе.

Грай-жа, грай нам гулка, грайка,
 Ад усіх рэж струн!
 Ня сьвісьціць ужо нагайка,
 Ня гудзіць бізун.

*Газ. „Сав. Беларусь“ у дзень
выхаду яе 1000-га нумару.*

Трэба далей славу, што ўжо тысяч
Раз вы слаўна баранілі,
Сьветазарнымі агнямі вышыць,
Каб ня шчэзла ў векаў пыле.

Бо цікуе злосны вораг
Тых, што спыняцца ня ў часе
У сваім паходзе ў зорах
І задрэмлюць на папасе.

*

Трэба біць, у молатаў біць тысяч,
Пакуль сталь яшчэ ня ўстыла,
Каб ня ўздумаў у гэты час лясны сын
Засьмяяцца з вольных сілаў.

Бо цікуе злосны вораг
Тых, што спыняцца ня ў часе
У сваім паходзе ў зорах
І задрэмлюць на папасе.

*

Трэба многа, яшчэ многа тысяч
Рук завабіць, рук спагадных,
Каб да сонца з сонца сьцежку высеч
І спачыць у снах прынадных.

Бо цікуе злосны вораг
Тых, што спыняцца ня ў часе
У сваім паходзе ў зорах
І задрэмлюць на папасе.

9

Яшчэ ня ўся работа зроблена,
Ня ўсё жніво ў нас пажата,—
Яшчэ краіны стан пагорблены,
Як быў застаўся ён гарбатым.

Яшчэ дзесь здрадна ласка панская
На беларускім едзе карку
І круціць з подласьцю паганскаю
На свой лад нашу гаспадарку.

Яшчэ там сыты гонар ласуе
Дзявочу ўсьмешку беларускі,
Даляры лічачы за касаю.
Што з нашых здзёр палосак вузкіх.

Яшчэ там корна служаць мамкамі
Сястрыцы нашы і сягонья,
Ды стогнуць, мучацца пад клямкамі
Браты, як некалі ў прыгоне.

Яшчэ ўспалаюць там паднебныя
Чырвоным полымем пажары
І будуць гінуць там патрэбныя
І непатрэбныя ахвяры.

10

Пакінем спадчыну мы для патомкаў
Інакшую ад тэй.
Што ўзялі мы ад продкаў на абломках
Гісторыі сваёй.

З інакшай думкай пойдзе ў сьвет і людзі
Патомак гэны наш:
Згібацца ўжо ня будзе і ня будзе
Піць з недапітых чаш,

Дасталі сьцежкі, ад якіх прапасьці
Маглі мы ў бяспуцьці,
А кінем бітыя шляхі да шчасьця,
Абы умець ісьці.

На продкаў плечах паўзрасталі вежы
Дзе торг вялі за нас,

А мы патомкам нашым кінем межы
Без ашуканскіх крас.

Яшчэ пакінулі нам асьляпленне,
Пашану да пакут,
А мы пакінем песьню вызваленьня
І вольны бацькаў кут.

1924 г.

АРЛЯНЯТАМ

1

Гэй, узьвейце сваім крыльлем,
Арляняты, буйна, бурна,
На мінулых дзеён магіле,
Над санлівасьцю хаўтурнай!..

У маланках пяруновых,
З гулкім гоманам грымотаў
Для вякоў дыктуйце новых
Нячувалыя ясноты.

Вам сярпы і косы ў рукі
Ды мячы, каваны з сталі,
Далі буры, завірухі,
Што тут вылі, бушавалі.

Цень мінуўшчыны праклятай,
Дзе біаун гуляў з нагайкай,
Зьмяціце вы, арляняты,
Сваёй новай сілай, байкай.

Ужо выбіла часіна
На вялікую прыгоду
Выйсьці з мутнай каляіны
Беларускаму народу.

Ў чарадзейным карагодзе,
Ў неабсяжнае свабодзе,
Без аковаў, на прывольлі
Ўжо віхрыцца наша доля.

2

Вам на памяць Сера і Молат
Даравала доля,
Каб з вас кожны быў, як волат,
Нягнуў плеч ніколі.

Каб здабытую свабоду
Зналі, шанавалі
І у цяжкую прыгоду
Ўсталі грознай хваляй.

Зашумелі, загудзелі,
Як віхор сусьветны,
Не праспалі у пасьцелі
Волі агняцьветнай.

*

Вам дасталіся ад продкаў
Сохі і бароны.
Каб вы ў час, пасья паводкаў,
Выйшлі на вагоны,

І з'аралі сваю ніву
Шырака, глыбока,
Зерне ўкінулі шчасьліва,
Чыстае, як вока.

Каб рунела зерне тое,
Весела, яскрава
Побач з вашай маладою
Сакалінай славай.

*

Вам пакінулі прадзеды
Гартаваны косы,
Каб вы з імі сонца сьледам
Выйшлі на пакосы;

Каб касілі да упаду
Пустацьвет і зельле.
Што сваім пякучым ядам
Труцяць кроў у целе.

Каб зьвінелі вашы косы
Над зямлёю соннай
Ад начных да ранніх росаў,
Звонка, векапомна.

*

Вам у спадчыне ад роду
Засталіся песні,
Каб быць вашай асалодай
У жыцця прадвесні.

Каб вы пелі, ня сціхалі
Ў радасці і ў горы,
Гаманілі, нібы хвалі.
У бурлівым моры.

Каб шоў гоман няспыняны
Ад поля да поля
І людзей яшчэ скаваных,
Заклікаў на волю.

1923 г.

ПІОНЭРСКАЕ

1

БУДЗЬ ГАТОЎ!.

Будзь гатоў ты, ваяка малы,
Ці-то рана, ці позна!
Лётна так, як арлы-сакалы.
Не чакаючы слоў
Ад прынукі пагровнай,
Будзь гатоў!

Колькі сіл—сьцяг дзяржы ў кулачку!
Бо як здарыцца справа,—
Не драмаць, верна быць на чыку!
На ўбарону бацькоў
Піонэрскаю славай
Будзь гатоў!

Не драмі, рэволюцыі сын,
У зьвяне, у атрадзе!
Ў бубен бі, песьні пей, кліч на чыні!
А сястрыц і браткоў
Ня даць крыўдзе і здрадзе
Будзь гатоў!

Не здарма, мой малы піонэр,
Ты—чырвоная зьмена;
Думкі, сілу гартуй на манер
Сваіх старшых—бацькоў;
Стаць за волю нязьменна
Будзь гатоў!

Беларусь спадзяецца з цябе
Мець свайго абаронцу,

Будзь-жа ім, і ў жыцця барацьбе
Ўжо даросшы гадкоў
Яе весці да сонца—
Будзь гатоў!

1926 г.

2

ЗАЎСЕДЫ ГАТОЎ!..

Піонэр я малады, хоць куды!
Ня смучуся, сьмяюся, вясёлы;
Я ня знаю ні бяды, ні нуды,
Бухну ў бубен—і пайшоў, і пайшоў...
Пераскочыць і горы, і долы
Заўсёды гатоў!

За свабоду я пайду хоць у вір,
Бо я вольны, як вецер, як птушка,—
Дзядзька Ленін мне адно—правадыр.
За працоўны народ проць акоў
Выйсьці з песьняй сваёй весялушкай
Заўсёды гатоў!

Не баяліся браць барыкад,
Як няволі ішлі крышыць сьцены...
Я таксама разьбураць стары лад,
Дзе застаўся ад мінулых вякоў,
Састарэўшым ваякам на зьмену
Заўсёды гатоў!

Хоць бабулі мне бурчаць, не маўчаць,
Што з багамі ніяк ня міруся..
Чым папала, я гаціць буду гаць,
Я ня толькі ваяваць проць багоў,—
Нават чорта ганяць з Беларусі
Заўсёды гатоў!

Падрасьці-б мне, як мага найбардзей,—
Паказаў-бы сваю моц і сілу!
Сьцеражыся ўжо тады, ліхадзей!

Бараніць ў кожны час без адмоў,
Як быў, буду красу волі мілай
Заўсёды гатоў!

Вось які я, піянэр, хоць куды!
Ня смучуся, сьмяюся, вясёлы;
Я ня знаю ні бяды, ні нуды,
Бухну ў бубен—і пайшоў, і пайшоў...
Пераскочыць і горы, і доли
Заўсёды гатоў!

1926 г.

СЕЙ, ВОЛЬНЫ СЕЙБІТ!

Газэце „Беларуская Вёска“

Сей, вольны сейбіт,
Сей свой палетак!
А гэтак шчыра,
А дбала гэтак!

Сонца ўльде сілу
Вольным загонам,—
Зерне абойдзе
Шоўкам зялёным.

Вольна, як вецер,
На ўсю старонку
З коласам колас
Пачне гамонку.

Вольныя жнеі
Прыдуць з сярпамі,
Густа васьцелюць
Поле снапамі.

Людзі з няволі
Зьдзівяцца дзіўне
З вольнае працы
Ў вольнай краіне.

Зьдзівяцца людзі
І скажуць гэтак:
„Сей, вольны сейбіт,
„Сей свой палетак!“

1926 г.

* * *

Вяртаюцца з выраю жравы, гусі
Да збураных гнёзд на палёх Беларусі;

Як „бежанцы“ тыя, ганяны тугою,
Да роднага краю пывуць чарадою.

А думцы маркотна, а думка ня бачыць,
Як птушка і тая айчынай маячыць,

Мкне з выраю птушка, а думка у вырай,
Ляцела-б, ляцела, а шчыра, так шчыра!

1922 г.

УЛЕТКУ

Соладка ўлетку ў дзень ройны
Ў зелёнi, ў кветках купацца,
З ветрам гуляць неспакойным,
З сонцам гуляць, цалавацца!

Слухаць лясное гамонкі,
Зважных, наўцямлiвых шумаў,
Як гэта хвойкі-сасонкі
Гойдаюць ласкава думы.

Слухаць, як міла ля ўзьмежку
Гутарыць з коласам колас,
Як льецца ў сэрца з усмешкай
Нiвы спагядлiвы голас.

Музыка зычная ў сьвеце,—
Моўкнуць нягоды напасьці...
Хочацца думаць, як дзеці,
Верыць, як дзеці, у шчасьце!

1926 г.

ВЕЦЕР

Ах, і з якой-жа дакукай
Бушуе са сьвістам крылаты!
Вые жалобна, як сука
Па ўтопленых дзецях-шчанятах.

З гікам праз нетры, ламочча
Імчыцца і ліжа вужакай,
Ліжацца ў вушы, у вочы,
Як тая сьлізьлівая п'яўка.

Скуль яго з немачай гэтай
Нялёгка гоніць, прыгнала,
Як-бы яму людзей, сьвету
Бяз сьвету майго яшчэ мала?

Я-ж не прасіў і ня клікаў,—
Ня трэба такога мне госьця,—
Без тваёй музыкі дзікай
Патраплю злажыць свае косьці.

1926 г.

ПА ДАЎГІНАЎСКІМ ГАСЬЦІНЦЫ

Менск—Акопы

Пусьціўшы дома пагалоску,
Што я нядуж, лячыцца час,—
Пакінуў горад, еду ў вёску
Набраць здароўя на запас.

Трухкоча брычка па дарозе,—
Сам Разымблём за фурмана,—
Мяне-ж падкідвае на возе
Ад ям, калдобін і канаў.

Дарогі нашы, ой, дарогі!
Былі няважны для язды,—
Цяпер сям чорт паломіць ногі,
На хвост нагоніць верады.

Ах, вы шляхі!..

З гары на горку
Кульдык-кульдык, то ўвысь, то ўдол,
Зьбярэшся з думкай на гаворку,
А тут пад зад цябе вандол...

Конь пазірае ў бок з укуса
На плех мурожны пад кустом,
Ды круціць-верціць пад сам носам,
Як тэй кадзільніцай, хвастом.

Абапал высяцца прысады,
А дрэвы пэўне па сто год—
Было іх больш, ды і далі рады:
Працерабіў іх свой народ.

Гляджу на звалены бярозы,—
Маркотна думкі пацяклі:
Змаглі вы буры і марозы,
Людзкой сякеры не змаглі.

А людзі? Ведама як людзі,
Як кожны наскі чалавек:
Садзіць сягоньня тое будзе,
Што ўчора так нядбала сьсек.

Бяжыць пад коламі гасьцінец,
Бягуць прысадзіны назад.
Вакол бяз канца сьвет-дзядзінец,
Палеткі, вёскі, лес, як сад.

Знаёмы гэты мне шлях родны,—
Даўгінаўскі вядомы шлях!
Які нёс годных і нягодных
На векавых сваіх плячах.

З Даўгінава ў Менск балаголы
Па ім, бывала, дзень-у-дзень...
Ад дзёхцю пах, скрыпня ад колаў.
Шум ад людзей...

І ўсё, як цені!

Як сон нязбытай абяцанкі...
Заціхнуў шлях, як птах зімой,
Цяпер даўгінаўскай фурманкі
Ты не спаткаеш, браце мой!

Ты не спаткаеш *стуль* суседа,
А мо й матулі з вас які...
Былі сваймі у шчасьці, ў бедах,—
Цяпер чужыя чужакі.

Ды ані вестачкі адтуля,
І нібы сам адтуль далей,
Адно пачуеш, як вязюля
Кукуе *там*, як і даўней.

А воўк завые—адгалоскі
Лятуць сюды, калі дзень ціх,
Як-бы воўк адзэтуль вёскі
Забыць ня можа там—у іх.

Для птушкі вольнай і для зьвера,
Як і для думкі—ўвесь ім сьвет!
Для іх ня ўпішаш на паперы
Ні меж гранічных, ні пікет.

А ну, мой косяю!

Што там?

Пустка...

Вярні з гасьцінца ў бок гужом!
Бо далей—„пропуск“, і... „пшэпустка“
Стань Разымблюм!

Акопы ўжо!

26.VI 1926 г.

Акопы

У ЛЕСЕ

Калі бывае мне маркотна,—
А я маркочуся часьцей,
Як гэта думае ахвотна
Мой дабрадзеі ці ліхадзеі,—

Тады іду я ў лес нядбала,
Каб не мазоліць воч людзям,
На мох валюся дзе папала,
І ўжо я з пушчай сам-на-сам.

Ніхто ня бачыць і ня чуе,
Аб чым тут гутарку вяду,
Дзе думка днюе і начуе,
Сваю хавае дзе нуду.

А з лесам сябры мы старыя,—
Ня раз праводзілі папас;
За сорок год нам дружбу крые,
Калі зышліся першы раз.

За гэты час, на век схаваны,
Шмат мелі ўсякіх лет і зім,—
Былі агні, былі туманы,
Было ўсяго са мной і з ім.

Цяпер, калі сюды прыду я,
Знаёма, ясна як сьляза:
Ўсё тыя шышкі лес гадуе,
Ўсё тая ўецца дзермяза.

Таксама мох ляжыць, як воўна,—
Бы ў пуху песьціцца нага;
Ад птушак ройна, шуму поўна,
Глядзі ды слухай як мага.

Сягонья бачу тут бярозку:
Была жывой—цяпер ляжыць,—
Як маёй смутнай долі цёзку,
Пасьпеў вихор яе скрышыць.

Бяз часу ёй прышлося замерці...
Ляжы, гаротная, ляжы,
Пакуль не разьбяруць па цвёрці
Цябе на дровы ці крыжы!

.

Прыціхне лес ды зноў аб нечым
Шуміць, гамоніць, колькі дуж,
Супроць вятроў каробіць плечы,
Ўвесь выгібаецца, як вуж.

Вароны ў высі крык заўзяты
Узьнялі, бы клянучь сябе,
А дзяцел дзюбаю зубатай
Дзяўбе сасонку ды дзяўбе.

Зязюлька ў тахт „куку“ кукуе,
Як ёй хто голас натачыў;
Лічу, ці доўга павякую...
Замоўкла... мала налічыў.

1926 г.

КРЫМ

1

О, Крым, нязьведаная казка
Жыцьця мінулага вякоў,
Адным якія былі ласкай,
Для іншых—скрыгатам акоў!

У шумным пробегу сталецьцяў
Нішто цябе, Крым, не згняло,—
Таксама цягнуць рыбу сеці,
Таксама птушка мкне ў сіло.

Адвечным ладам шуміць мора,
А з ім—магнолія, платан...
Аб чым яны з сабой гавораць,—
Спытайся ночку ды туман!

2

На узьбярэжжы Крымскіх вод
У неба сінь глядзіць Ай-Петры,—
Над ёй аблокаў карагод,
Пад ёй прапасьцістыя нетры.

Глядзіць Ай-Петры ў дол з вышын—
На белы хаты, на палацы,
На стужкі каменных пуцін—
Плады нявольніцкае працы.

А я—з далёкіх ніў пясняр—
Па Гаспры з куту ў кут снуюся,
Гняце мне думкі Крыму чар,
Маркотна мне без Беларусі.

Гаспра, мілы мой прыпынак!
Я ўжо скончыў свой спачынак
І цябе я пакідаю,
Да свайго імкнуся краю.

Будзь прыветна, будзь здарова,
Як татарка чарнаброва!
Жыві доўга, як Ай-Петры,
Хоць і веюць буйны ветры!

Вам, магноліі, платаны,
Кіпарысы і каштаны,
Шлю я шчыра на прашчаньне
Ад бярозак прывітаньне!

16-IX 1923 г.
Крым. Гаспра:

ЛЯСНОЕ ВОЗЕРА

Дрэмле абсаджана лесам адвечным,
Цінай засланае возера ў лесе;
Шастае сьціха асока і аер,
Нудныя казкі куст з кустам шапоча.

Сосны і вязы, дубы і асіны
Вокала возера вартай пасталі,
Долу ківаюць паклоны нямыя,
Небу малітву таемную твораць.

Возера! Возера! Іду к табе смутны
Соннаю пушчай, амшалаю сьцежкай,—
Жоўтае лісьце шасьціць пад нагамі,
Шчокі калючка сасновая шчыпе.

Сам з сабой на-сам пад дубам саджуся,—
Вочы і думкі пабеглі далёка...
Сьцішна над возерам, воблачна ў небе...
Недзе запелі ўзьвіжаньне гусі.

10-VIII 1919 г.

Акопы

ГРУГАН

Кожнай вясны, як выходжу
Свой засяваці загоң,
Чорны груган вылятае
Зьнекуль—з няшчасных старон.
Крыльце, як вехі, разьняўшы,
Страшны заточвае круг:
Крумкае, гракае жудка,
Жудкі сплятае ланцуг.
Сумныя думы абсядуць,
Ног не павырваць з ральці.
Млее рука, а сявалка
Цісьне і цісьне к зямлі.
Восень як прыдзе і з поля
Выйду зьбіраці сяўбу,—
Гэты-ж груган вылятае,
Гэту-ж вядзе варажбу.
Зьвісьне пад хмарамі зданяў,
Воч ня спускае з мяжы,
Косьці пасеены ліча,
Ліча людзей і крыжы.
Гляну, і сілы слабеюць,
К думам сьцікаецца жах,
Сьцісьнецца сэрца ад болю,
Ноч замігціць у вачах.
Гэтак вось кожны год, вечна,
Ў поле як толькі іду,
Зьнекуль груган вылятае
І наклікае бяду!

23-VIII 1919 г.

ВОСЕНЬ

Села пад пушчаю Восень,
Вочы ўтаропіўшы ўдаль;
Жаль ёй павяўшых дакосін,
Сьпетых дажныак ёй жаль.

Пацеры шчыра шапоча,
Нудную шэпча мальбу;
Творыць паціху уночы
Сьвету сваю варажбу.

Склікала вецер і хмары,
Кожнаму дзела дала:
Вецер завяў на папары,
З хмары павісла імгла.

Вецер, убраўшыся ў сілы,
Лесам, як вехцем, трасе,
Крыж вырывае з магілы,
Круціць салому ў страсе.

Хмара, упіўшыся морам,
Хвошча і хвошча дажджом,
Плача нязьмераным горам,
Жаліць душу, як нажом.

Вецер і хмара да хаты
Просяцца, лезуць смалой:
Вецер дзьме ў комін заўзята,
Хмара лье ў вокны залой.

Ў шчылінах сьвіст ня сьцікае.
Муціць, варожыць, кляне,
Як-бы жывы хто ўздыкае
Ў сьлёзнай паўяве, паўсьне.

Мокрыя каплі па шыбах
Плюскаюць, хлюпчаць, бубняць,
Быццам людцоў у сялібах
Мецяць патомай даняць.

— Скуль вы? Што трэба вам, госьці,
Зваў вас які гаспадар?—
З хаты пытаецца жтосьці
Буйнага ветру і хмар.

— Восень сюды вам за кару
Выгнала нас на папас!—
Гэтакі вецер і хмара
Кідаюць хаце адказ.

І ўзноў завуў вецер жудка,
Дождж пачаў сьцёбаць сільней...
А там пад пушчай ціхутка
Моціца Восень далей.

Зьнізвае пацеры Восень,
Вочы ўтаропіўшы ўдаль;
Жаль ёй павяўшых дакосін,
Сьпетых дажынак ёй жаль.

24-VIII 1919 г.

МАРОЗ

Їду я, сьняжысты, ўсясільны,
Па сьцежках-пуцінах пустых,
Ї ночкай і днём бязупынна
Пільную абшараў сваіх.

Бязьмежна, ўладарна паную
Пад сховаю пушчавых вех,
Каронаю бор мне зялёны,
А тронам-пасадам бел-сьнег.

Палац мой—лес буйны, вяцьвісты
Їрдзіцца брыльянтамі скрозь,
Мне воўк і мядзведзь у паслугах,
Мне служыць вавёрка і лось.

Як пухам, сьняжком пасыпаю
Ї хвою, і елку, і клён;
Хто ў госьці ка мне забярэцца,
Тулю тых, галублю іх сон.

Ї казкі шапчу ім аб шчасьці,
Ї цемру зганяю з вачэй..
Хадзеце, хадзеце к Марозу!
Хадзеце у госьці хутчэй!

1921 г.

ГОЛАД

Праз поле, праз хаты і сёлы
Ў кароне з касьцей чалавечых,
Їду, разбуялы, вясёлы,
З хатомкай мярцьвьячай на плечах.
Паклоны б'е стар мне і молад
І дзетак рой босых і голых,—
Бо Голад я, Голад!

З прадсьмертных сьлязінаў і поту—
Брыльянты на мне мігацяцца,—
Абвёў іх з крыві пазалотай...
А з сілай маёю зраўняцца
На ў сілах ні сьпека, ні холад;
А шлях мой бяз рыцьваў і плоту,—
Бо Голад я, Голад!

Їду. Прада мной зазірае
Жывым сьмерць галодная ў вочы
І косе ў рад, не разьбірае—
Ў дні белыя, ў чорныя ночы.
Ці слаб хто, ці дужы, як волат—
Груган яго косьці зьбірае,—
Бо Голад я, Голад!

Їду. А за мной сьледам-лазам
Паўзуць зьніштажэньні, руіны.
Я—мору тварэц бязупынны,
Я—сейбіт бязьмежнай заразь,
Мой скіпэтр лядзеньчы молат,
Їм рабству дыктую указы,—
Бо Голад я, Голад!

Пад чорным маім уладаньнем
Сіроцтва гне корна калені,
І ўдоўства галосіць літаньнем
На голым магільным каменні.
Мне гімны складае вякоў лад—
Мне, сытаму людаў кананьнем,—
Бо Голад я, Голад!

1-X 1921 г.

МАЛАДАЯ АЧУНЯЛА

Ах, як сталася ўсё гэта?!
Як-бы нейкая камэта
Натварыла цудаў-чараў
І схавалася за хмару.

Зьнядужэла маладая,
Нібы сьмерць яе зьядае,
Ці-то хоча ці ня хоча,
Зазірае ў самы вочы.

Яе дружкі і нядружкі,
Як дасужлівыя служкі,
Баюць: верце ці ня верце—
Маладая ўжо пры сьмерці;

Што ў яе, мабыць, сухоты,
Або іншыя слаботы,
Не дадуць дажыці веку,
Колькі трэба чалавеку.

Людзі далі ў гэтым веру—
Надта-ж верныя ня ў меру,—
Паглядзелі бліжай, далей
І галоўмі паківалі.

— Што-ж рабіць, калі нядужа?
Пахаваем яе, дружа...
Так кум куму зважна кажа;
А ноч цёмная, як сажа!

І ніхто нідзе ня згледзіў,
Як тут рупныя суседзі
У ахвоту аж да поту
Узяліся за работу.

Той з сякараю, як дужы,
На дамоўку дошкі стружа
І габлюе гэблем гладка...
Ці ня рана, мой ты сватка?

А другі з стальной рыдлёўкай
Зямлю рэжа на дамоўку,—
Дол капае, дол глыбокі,
Каб пясочак быў нялёгкі,—

Каб, як ляжа, легла лепей
Маладая ў гэтым склепе.
Сьвету больш не турбавала,
Ціха-ціха ў доле спала.

А суседкі без аглядкі,
Маладую ўклаўшы спадкі,
Пазабыўшы сьмехаў, гуляў,
Шыюць ёй на сьмерць кашулю.

Шыюць, шыюць дый заплачуць,
Аж адна адной ня бачаць,
Сьлёзы вытруць, потым сьціха
Шэпчуць: „Ах якое ліха!“

А ў сьвятліцы на палацях
Маладая ў белай шаце
Уздыхае, ломіць рукі
Ад вялікай цяжкай мукі,

Што яе адну дзіцятку,
Як сіротку, без даглядку
На няласку, на нядбальце
Ўсе пакінулі бяз жалю.

— Хай кідаюць,—шэпчуць губы,—
Хай жадаюць маёй згубы,
Але дзе-ж той ненаглядны?
Ці і ён, як усе, здрадны?

Няўжо ён яе ніколі
Ўжо ня хоча бачыць болей?
А бажыўся з усёй сілы,
Што йшчэ вернецца да мілай,

Прынясе здароўе, шчасце
І ня дасць ён ёй прапасці,
Потым разам удваёчку
Сківуць з думак, з сэрца ночку.

— Ах, вяртайся, мой саколе!
Паратуй мяне ў нядолі,
Ўсьцеражы сваю каліну,
Каб ня легла ў дамавіну!

Так адзін зышоў дзень з сьвету
І другі мінуў за гэтым,
Маладая ўсё йшчэ жыва,
Аж суседзям неяк дзівал

Ўжо грабар—сусед замежны—
Дол ёй выкапаў належны,
І дамоўка ўжо гатова
І кашуля... адным словам!

А на трэці дзень навіна:
Той прыехаў да дзяўчыны,
Каго так чакала дбала ..

.....
Маладая ачуняла.

Акопы. 1926 г.

ПЕСЬНЯ І КАЗКА

Песьня і казка
Ходзяць у пары,
Сеюць па сьведзе
Дзівы і чары,
Будзяць спрасоньня
Думкі дзіцячы,
Як той ураньні
Промень сьвяцячы.

*

Песьня і казка,
Як у крышталі,
Сьвету пакажуць
Тайныя далі.
Шляхі намецяць
К сонцу і зорам
Для людзкой долі,
Скованай горам.

*

Песьня і казка
Ў райскіх праявах
Шчасьце збудуюць
З кветак яскравых.
Сэрца атуляць
Вечнаю ласкай...
Слухай-жа, сэрца,
Песьняў і казкаў.

1921 г.

БАЙ

Бегаў бай па сьцяне
У чырвоным каптане.
Байку баіў. Ай, лю-лі!
Жылі пчолкі у вульлі...
Баіць ці не?
— Баіць!

Бегаў бай па сьцяне...
Шла вясна па вясне,
Жылі пчолкі з году ў год,
Бралі ў соты з кветак мёд...
Баіць ці не?
— Баіць!

Бегаў бай па сьцяне...
Ніхто пчолак не кране;
Самі мёд збіраюць той,
Самі ласваюць зімой...
Баіць ці не?
— Баіць!

Бегаў бай па сьцяне...
У гэтай самай старане
Пустапасам трукень жыў,
Неяк з пчолкамі здружыў...
Баіць ці не?
— Баіць!

Бегаў бай па сьцяне...
Трукень кажа: „Дайце мне
Глянуць, пчолкі, у вульлех.
Паспытаці ваш мядок!..“
Баіць ці не?
— Баіць!

Бегаў бай па сьцяне...
Ці так добра, ці так не,—
Пчолкі добрымі былі,
Трутня ў госьці прынялі...
Баіць ці не?
— Баіць!

Бегаў бай па сьцяне...
Труцень пальцам ня кіўне;
Пчолкі мёд нясуць да сот,
Труцень есьць ды есьць той мёд.
Баіць ці не?
— Не!

Менск, 6-III 1921 г.

НАД КАЛЫСКАЙ

Калыхала маці сына
У калысцы у ліповай
І пяяла яму песьню
Вось як тутка, слова ў слова:
— Люлі, люлі, мой маленькі!
Сьпі і сьні вясклі гулі,
Як-жа вырасьцеш вялікім,—
Не забудзься ты матулі.
Люлі, люлі, мой маленькі!
Сьпі, влажыўшы ў крыж далонкі,
Як-жа вырасьцеш вялікім,—
Не забудзься ты старонкі.
Люлі, люлі, мой маленькі!
Сьпі, як кветка на прадвесні,
Як-жа вырасьцеш вялікім,—
Не забудзься гэтай песьні.
Люлі, люлі, мой маленькі,
Набірайся моцы, сілы,
Як-жа вырасьцеш вялікім,—
Не забудзь маеі магілы.
Люлі, люлі, мой маленькі!..
.....
Сын павырас, на лес глядзя,
А ці помніць песьню маткі,—
Запытайся у суседзяў.

1919 г.

КАРОЛЬ

Я кароль над каралямі,
Пан я над панамі!
Што мне значаць і цары ўсе,—
Пасудзеце самі.

Тругу-гугу! Тру-гугу-гу!—
Дзвю я ў рог вайсковы:
Гэта знак даю падданым
З трубы берастовай.

Лясь-лясь! Лясь-лясь!—зброяй лясну
Ўправа, ўлева громка:
Гэта страшу я падданных
Пугай доўгай, ёмкай.

І сабраў сваіх падданных
І павёў, павёў я
Цераз горы, цераз доли,
За гай, за дуброўе.

Тругу-гугу! Тругу-гугу!—
Зноў трублю сярдзіта;
Лясь-лясь! Лясь-лясь!—сввішчу зброяй
Грозна, санавіта.

І усеўся я на троне—
На карчы яловым,
А падданыя падданыць,—
Ня буркнуць ні слова.

Толькі—скуб-скуб! Скуб-скуб траўку
Згодна ды пакорна
Ажно рэха ад скубанья
Коціцца прасторна.

Толькі часам мм-у, мм-у!—
Замычыць цялятка;
Бэ-э, мэ-э! Бэ-э, мэ-э!
Забляе агнятка.

Рох-рох, цох-цох! Кві-кві, кві-кві!—
Пісьне парасётка,
Ды гі-гі-гі!—адыйржэцца
Недзе жарабётка.

А я важна, а я пышна
Сяджу на пасадзе,
На падданных пааіраю,
Як дзе на парадзе.

Сонца косы млоснай сьпекай
Сьцелюцца на полі,
А ў дуброве штось шапоча
Ліст з лістком паволі.

Куку-куку! Куку-куку!—
Кукуе вязюля;
Піць-піць! Піць-піць!—каня кліча,
Як-бы посьле гуляў.

Ву-ву! Ву-ву!—загудзеў жук
Каля вуха сьмела;
Ззынь-ззынь! Ззынь-ззынь!—з мёдам з кветкі
Пчолка зазьвінела.

Сэрца мне затрапятала.
І я бяз прынукі—
Шась трубу сваю на плечы
Ды жалейку ў рукі!

Туль-туль-лілі! Туль-туль-лілі!—
Граю, не зважаю;
Туля-ляля! Туля-ляля!—
Птушкам падцінаю.

Гуля-ляля! Не кароль-жа
Я над каралямі?—
Я, мой статак, сонца, поле?..
Пасудзеце самі!

1922 г.

А ЗЯЗЮЛЬКА КУКАВАЛА..

Як на сьвет радзіўся Янка,
Як заплакаў многа-мала,—
Педа маці над калыскай,
А зязюлька кукавала:
Ку-ку, ку-ку, кінь дакуку!
Сьпі, саколік! Ку-ку, ку-ку!

Як падрое, падняўся Янка,
Як ганяць стаў ў поле стала,—
На жалейцы граў дзень цэлы,
А зязюлька кукавала:
Ку-ку, ку-ку, кінь дакуку!
Пасі статак! Ку-ку, ку-ку!

Як вялікім вырас Янка,
Як стаў сеяць шчыра, дбала,—
За сяўбою пеў аб долі,
А зязюлька кукавала:
Ку-ку, ку-ку, кінь дакуку!
Сей палетак! Ку-ку, ку-ку!

Як ні сеяў пільна Янка,—
Ўсё чагосьці не ставала:
Янка сеяў—людзі жалі.
А зязюлька кукавала:
Ку-ку, ку-ку, кінь дакуку!
Жаці будзеш, ку-ку, ку-ку!

Як старым-старым стаў Янка,
Як пазбыўся сілы ўдалай,—
Баіў байкі-казкі ўнукам,
А зязюлька кукавала:
Ку-ку, ку-ку! Кінь дакуку!
Годзі баіць! Ку-ку, ку-ку!

Як хавалі людзі Янку—
Галасілі многа-мала:
— А нашто ж памёр ты, сейбіт!..
А зязюлька кукавала:
Ку-ку, ку-ку! Кінь дакуку!
Сьпі, саколік! Ку-ку, ку-ку!

8 IX 1921 г.

Акопы

ДВА СЪВЕТЫ

1

ДЗЕД

Сёрбай, дзеду, сёрбай
Крупнік ды зацірку,—
Пабрыдзеш бо з торбай,
Э торбай дзірка і ў дзірку.

Закарбуй на бірку,
Што на гора спор быў,
Спорна год націркаў,
Дарабіўся горбу.

Высвiдраваў корбай,
Вырыў плугам-кіркай
Баразьністу ворбу
Тры аршыны шыркай.

Выцерпеў прыдзіркаў,
Што і мор ня сыцёр-бы,—
Стар і мал век гыркаў:
— Сёрбай, дзеду, сёрбай!

2

УНУК

Дзедаў ўнук-гарэза,—
Як чмель чапурыцца,
Ўсе-б платы парэваў,
Плот яму—макрыцца,

Ён не спакарыцца,
Як сам рымскі цэзар,—

Хто супроць—кастрыцай,
Бахне і з „абрэза“.

У руках жалеза
Жарам заіскрыцца,
Не ўпляде дзярмезаў
Яму і цямрыца.

Як ёсьць чым прыкрыцца—
Багацей ад Крэза...
Выйдзе ў сьвет крыніцай
Дзедаў ўнук-гарэза.

1926 г.

ПОЭТА І ЦЭНЗАР

Крыху баляда

Прысьвячаецца быўшым, цяперашнім і маючым быць цэнзарам.

Цяпер, ці калісьці—ня ўцямлю,
А толькі ня лгу ні на міг,—
Поэты пісалі поэмы,
А цэнзары рэвалі іх.

Поэмы (ужо-ж не поэтаў)
Сек цэнзар, як вецьце пастух,
Аж трэскі-паперкі ляцелі
У чыстае поле, як пух.

І доўга цягнулася гэта,
Як баіць народная вецьць,
На згубу бунтарскіх поэтаў,
На цэнзарскі гонар і чэсьць.

І шлі так гады за гадамі
Пад воклікі чорных імшоў,
Ішоў за поэтам poeta,
За цэнзарам цэнзар ішоў.

І трэба-ж—о, дзівы! О, чуды!
О, слаўны дваццаты наш век!
Поэта прыдумаў поэму,
А цэнзар яе не пасек.

А толькі... Паслухайце толькі,
Што з гэтага далей было:
Вы ўбачыце, людзі, як гэта
Ў дабры часам гнезьдзіцца зло.

Поэта пад потам кривавым,
Ня сплучы сто ночак паград,
Поэму згарусьціў, аж міла,
І цензару даў на прагляд.

А цензар меў добрае сэрца,
Што рэдка у нашым вяку,—
Поэмы ня сек і ня рэзаў,
А толькі... паглядзіў крыху.

ПОЭТА пісаў:

О, віхры, о вы, бураломы,
Свабодных нябёс жыхары!
Дрыгнуце разбэшчаным сьветам,
Збурэце парадак стары!

А ЦЭНЗАР пала дзіў

О, ветры, зэфіркі любыя,
Свабодных нябёс жыхары!
Галубце вы сьвет наш набожны,
Шануйце парадак стары!

ПОЭТА пісаў:

Звалеце кароны і троны,—
Ўжо досьць каралёў і цароў!
Хай будзе народу ўладарства
І панства зямлі жыхароў!

А ЦЭНЗАР паладзіў:

Шануйце кароны і троны...
О, чэсьць каралём і царом!
Патрэбна народу прынука,
Патрэбны бізун жыхаром!

ПОЭТА пісаў:

Ўжо досьць прыгону і зьдзеку
І панскага досьць ярма!

Хай будзе раб вольным навекі,
Ён векі цярпеў нездарма!

А ЦЭНЗАР паглядзіў:

Ўжо досыць нам з дэмосам ладзіць...
Замала йшчэ меў ён ярма,—
Хай будзе пан панам навекі,
Ён век панаваў нездарма!

ПОЭТА пісаў:

О, віхры, о вы, бураломы!
Ударце ў заснуўшы курган!
Хай волаты ўстануць да бітваў
І скрышаць закрэпы кайдан!

А ЦЭНЗАР паглядзіў:

О, ветры, эфіркі любыя!
Галубце ласкава курган,—
Там дрэмлюць патульныя душкі
Пакорных, паслушных хрысьцяян.

Увага ЦЭНЗАРА

Я крышку вам, пане поэта,
Паглядзіў ваш вершык слабы,—
Бо, бачыце, у ім я прыкмеціў
Залішне шмат грэшнай кляцьбы.

*

Як гэта poeta пабачыў,
Што цензар з поэмай зрабіў,—
Заплакаў, заліўся сьлязамі,
Ў кулак, як жабрак, затрубіў.

Адзін і другі дзень так плакаў—
На трэці ня вытрымаў ён,—
Узяў і памёр, як належа,
У вечны ахутаўся сон.

Прад сьмерцяю толькі пакінуў
Таку эпітаф'ю жывым:
„Памёр я праз цэнзара, браткі,
Мяне ня вінецце ні ў чым.

Пакуль мяне цэнзары секлі,—
Ах, то-ест, поэмы мае,—
Яшчэ я мог вытрымаць неяк,—
Пяць, аб чым думка пяе.

Але як пачалі мне *гладзіць*
Крывёю напісаны твор,
Ня вытрываў, браткі,—каб жыў так!
Узяў я сабе ды памёр“.

*

І сьпіць у магілцы поэта.
Вяночак на насьпе ляжыць;
То сонца магілку цалуе,
То дробненькі дожджык імжыць.

Вясною, у маі вясёлым,
Калі ўвесь сьвет у красе,—
Дзяўчынка ўздыхне над магілкай,
Хлапец кулаком патрасе.

А цэнзар,—чытач запытае,
Што сталася з цэнзарам тым?
Скажу, як мне людзі казалі:
Пайшоў у манастыр навусім.

Сядзіць там, нічога ня робіць.
Аловак свой выкінуў вон,
І моліцца, моліцца шчыра.
За цэнзараў моліцца ён.

14-X 1919 г. Менск.

ГУТАРКА АБ КЕПСКИМ ГАСПАДАРЫ

Кепска, калі кепскі
Ўдасца гаспадар,—
Сам у сваім доме
Ніякі ўладар.

У яго парадак—
Адпусьці ты грэх:
І сабе на гора,
І людзям на сьмех.

*

Хата ў яго хата—
Дзіркі на страсе,
З печы дым ня ў комін,
А пад столь нясе.

На курынай ножцы
Пуня і хлявок,—
Вецер ім салому
Закасаў на бок.

Зруб у студні зьехаў,
Гразь цячэ ў ваду,
І асьвер і вочап
Толькі на бяду...

А платы навокал—
Тын і частакол,—
Дзе гнілая жэрдка,
Дзе зламаны кол.

*

Чыста ў яго, чыста—
Лад вядзе стары;
Лому, гною кучы,
Хоць ты падбяры.

З гноем пад нагамі.
Граблі, вілы, крук,
Пад вакном у лужы
Рыецца парсюк.

Рыцьвіны ды ямы
Па дзядзінцы скрозь,
Ажно калі глянеш
Разьбірае млось.

Сам ён непамыты
Лета і зіму,—
Дзедаў дзед ня мыўся,
Дык чаму-ж яму?..

*

Статак яго, статак,
Не знайсці нідзе:
З поля і на поле
Чуць ідзе-брыдзе.

Конь сьляпы, з ахватам,
Ходзіць, абыяк,
Есьць адна карова
І ў таей кільчак.

Кашаль сьвіньню душыць,
Ног ня ўзьніме кныр,
„Матылі“ ў авечак—
Круцяцца, як вір.

Вылезла ў ягняці
Воўна дачыста,
А цялё за хлевам
Ходзіць без хваста.

*

Праца ў яго, праца—
Мабыць з гультаяў:
Рана спаць кладзецца,
Позна ўстае.

Дзе там нейкі трактар,
Дзе там нават плуг:
Ён сахой, як прадзед,
Гоні верне ў круг.

Паарэ наўзрэхі,
Куст расьце—расьці!
Церабіць ня варта,
Можна абыйсьці.

Бараны жалезнай
Неспанатрыў ён,—
Смыкам дапатопным
Ёрзае загон.

Сеяць-жа як выйдзе
Гэты свой узрэх:
Дзе насыпе кучу,
А дзе голы плех...

Збожжа ў яго, збожжа—
Дзякуй ні за грош:
Неабходных дзёран,
Як абходных больш.

Жыта паспляталі
Гірса ды званец,
У пшаніцы „сажа“,
Дурнап'ян-дурэц.

Вераб'ю авёсік
Толькі да калень.
Адно толькі вусьсе
Выпусьціў ячмень.

Бульба, як арэхі,
Па тры пад карчом,
Боб, гарох, капусту,
Збэрсала сьвінчо.

*

Возіць з поля, возіць,
Што ня згноіў дождж,—
Не зьбярэ ўмалоту—
Каласы, як хвошч.

Малацьба надыйдзе,
Бо патрэбен хлеб,
Нашто малатарня,
Балазе ё цэп.

Таксама на арфу
Ня прышла пара,—
Веелкай навее
Кубялок добра.

Млын хоць недалёка—
Ня прывык яшчэ:
Зьмеле ў жорнах жыта,
Ў ступе круп стаўчэ.

*

Сядзе есьці, сядзе
За кульгавы стол,
Траяногі зэдаць
Чуць ня рыне у дол.

Груда ды зацірка,
Цэд, цура, кісель,
Мілта, саладуха—
Амаль стравы ўсе.

Ані тэй закрасы,
Ані скваркі тэй,
Бульба з мундзірамі,
Хлеб нібы з пасей,

Бліны, верашчака—
На паўгода раз,
Нават чамяруха
Рэдка ў які час.

*

Едзе ў госьці, едзе—
Запрасіў камрат,—
На чым сьвет скаголіць
Кволы панарад.

Не падмазаў колаў,
Колы і скрыпяць,
Па вандолах скачуць
Ні ў дзесяць, ні ў пяць.

Загваздки, атосы—
Па аднэй няма,
З восі лезе шворан,
У гару старчма.

Конь той клыпу-клыпу,
Сем гадзін—вярста;
Вонкі хамуціна
Прэціца з хамута.

Пледеная вобраць—
Адны матузы,
Галаву шмальцуе
Горш ад дзермязы.

Што ні крок супоня
Рвецца як аб пень,
І гужы з дугою
Злазяць з аглабень.

Падсядзёлак зьехаў
Аж пад бруха ўніз,
А чарасьядзельнік
Пад калёсы зьвіс.

Набaдрыкі-зрыўкі
Шыты на вырост.
Ляйчыну з вузламі
Конь злавіў пад хвост.

Замест нейкай пугі
Стусіна дубец.
Але й той з двара ўжо
Сьцёбаны ў канец.

*

Едзе ў госьці, едзе...
Едзь-жа ў добры час!
.
Кепска, калі кепскі
Гаспадар хто з вас.

5-VII 1926 г.
Акопы

ГУТАРКА АБ КЕПСКАЙ ГАСПАДЫНІ

З кепскай гаспадыняй
Кепска жыць, вядома,—
Ані з ёю ў людзі,
Ані з ёю дома.

Ня жыцьцё, а мука,
Хоць скачы ты жабай,
Калі ды ня ўдасца
Табе твая баба.

Чалавек спакойны
Я па сваім складу,
Але-ж ня стрываеш,
Як няма дзе ладу.

Нават пабажуся,
Што ў ніякім чыне,
Не крану і пальцам
Добрай гаспадыні.

Але ўжо аб кепскай
Аніяк ня змоўчу,
Хоць мо' і дастану—
Ў вочы, ці за вочы.

Вось яна ў хаце,
Гаспадыня наша,
Выглядам, хадзьбою
Нават пеўня страша.

Як зірнуць, здаецца,
Ня брыдка з твару,—
І той стан, як трэба,
І ў грудзях шмат жару.

Але як там далей
Так і гэтак глянеш,—
Нікне ўся павабнасць,
Любіць перастанеш.

Вось пачнем мы знізу,
Па сваёй прастоце,—
Ногі за калена
У гразі, ў балоце.

А калі абута,
Каб ня секлі блохі,
З лытак без падвязак
Звехалі панчохі.

Перад у спадніцы
Ўвесь зафлюндран з долу,
Цыцалямі з заду
Цягнуцца брынзолы.

Чуць ліпіць на целе
З вузлоў паясьніца,
Ажно кожнай хвілі,
Валіцца спадніца.

А кафтан надзене
Плямы ад заціркі,
Дзіркі ў кожным локці
І на грудзёх дзіркі.

Гэтак і кашулю
Бачыш ты адкрыта
І яна ўся ў дзірках
Ды дзеён сто ня мыта.

Валасы страхою,
Ў валасох, як маку...
Век, знаць, не часаны,
Косаў ані знаку.

Глянь цяпер у хату
Гэтай гаспадыні,
Хто жыве—ня ўцяміш—
Ці людзі, ці свінні.

Па куткох і столі
Павуціньня густа,
Гразі на падлозе—
Ў паўаршына луста.

Зьбіта, як стог сена,
Ў качарэжнік сьмецьце,—
Вон ня выкідана
Мабыць в таголецця.

Пад нагамі венік,
Чапяла ў запеччы,
За парогам вілкі,
А ўсё недарэчы.

Кіснуць не памыты
Ў лыжачніку лыжкі,
Две папала—у нелад
Саганы і міскі.

На стале абрус той,
Як у бот ануча,
Не пасьцель на ложку,
А так—рызаў куча.

А пад ложкам важна
Хлеў цялё зрабіла,
Парасяты тут-жа,—
Проста глянуць міла.

Пад сталом скавыча,
Як-бы чаго плакаў.
З апараным бокам
Галодны сабака.

З перабітым задам
Кот начыньне ліжа,
Побач з ім і певень
Хлеб у дзюбу ніжа.

Дзеці пустапасам
Лазяць сабе самі,
Па вушы ў балоце,
З голымі пупамі.

Пад паўдня ўстала
Гэта гаспадыня,
Працірае вочы,
А сон і ня гіне.

Засланку адклала,
Пашчапала смолку,
Дроваў за чалесьнік
Кінула бяз толку.

Неяк падпаліла
У печы гэтак дровы,
Аж паплыў на хату
Пах смалы яловай.

Гаршкі паўстаўляла
І так варыць, варыць;
Каб хаця ўдалося,—
Ціха, сонна марыць.

Але як заўсёды,
Ня судзіла доля:
Як чэмер—капуста,
Зацірка—бяз солі.

Прыцягнула дзежку
З рошчынай на лаву,—
Ўкісла ці ня ўкісла—
Не яе тут справа.

Рук не закасаўшы,
Нават не памыўшы,
Месіць цеста, месіць,
А пот лье, як з мышы.

Потым гэта цеста
З вялікай бядою
Пасадзіла ў печку—
Сядзі на здароўе!

У каго закалец
Усяго на палец
Па яе-ж законе—
На ўсе дзеве далоні.

А пайшла карову
Падаіць да хлева,
Вымя не памыла,
Доіць права-лева.

Цягне цыцку, цягне,
Малако цурыцца—
Болей за даёнку,
Або на спадніцу.

Потым сабе села
З прасьніцай на зэдлі,—
Што пацягне нітку—
Рвецца ад кудзелі.

Так і гэтак тыцне
Ды кляне уголас,
Нітка-ж то як палец.
То цяней за волас.

Спрала, насукала
Пачынак за тыдзень,
Дый той змарнаваўся:
Зблытаў, мабыць, злыдзень.

Але-ж нейк за зімку
Са сьцяну напчала,—
Кужаль ды на врэб'е
Перамеркавала.

Удалося з часам
І паставіць кросны;
З пядзю за дзень вытча,
А болей дык млосна.

Выткаўшы, бяліла,
Але так на сьціркі,
Пашто бяліць надта,
І так будуць дзіркі.

Ну, а пойдзе ў грады,—
Поліць, як з пахмельля:
Вырве бурак, моркву,
А пакіне вельле.

У жніво таксама
Ўсё йдзе не па мыслі,
Як-бы падстаўляе
Хто нагу сумысьле.

Чуць сярпом ківае,
Праклінае гоні,
Вышай за калена
Вырасла іржоньне.

А сноп калі зьвяза—
Як пабэrsaў нехта:
Ніяк не згадаеш,
Дзе камель, дзе верх той.

Гэтак яна ў працы,
Гэтак яна ў хаце,
З языком затое
Не раўня, нам браце.

Ой, на гэту справу
Ня гультай, ня зломак,
І прыйсьці да слова
Век ня дасьць нікому.

А як створыць плёткі,—
Ўсіх пасварыць зводна:
З роднай жонкай—мужа,
Брата—з сястрой роднай.

.

Гэткіх гаспадыняў
Няма ў Беларусі,
Дык даруйце, цёткі,
Што крыху пахлусіў.

Ліпень 1926 г.
Менск

І ШТО Я ЁЙ ЗРАБІЎ ТАКОЕ?

І што я ёй зрабіў такое?
Душа ў душу жылі ўвесь час,
Цяпер-жа вышла безгалоўе,
Хоць не кажы аб ім пры нас.

Хлапец я здатны і дастатні,
Сякі-такі прыбытак ёсьць.
Таксама ў працы не астатні
І не ўпадаю вельмі ў влосьць.

Сустрэў яе (каб лепей—багнасьць),
Мо' за гумном, мо' і ў гумне,
І пацягнула раптам магнасьць
Да ёй мяне, яе ка мне.

З тых дат мы сталі, як у змове,
Страцацца з ёй—а дзе і як,—
Аб гэтым богу ды карове,
Як кажуць, ведаць так ці сяк.

Аб гэтым вам найлепей скажа
За ручаём зялёны лог,
Шумлівы лес, што лёс нам важыў,
Ды ў пуні ўтоптаны мурог.

А не адзін дзянёк і ночку
Мы правялі сярод пацех,
Мы нават ездзілі ўдваёчку
З зваёй красуняй на начлег.

Калі-ж бывала за работу
Якую бралася яна,—
Я памагаў ёй ў ахвоту,
Каб любасьць ня была дарма.

Зьвіваў ёй ніткі—для прынады—
На матавіла з верацён,
А як яна палола грады,
Выносіў зельле з баразён.

Калі на лузе грэбла сена,
Я за яе насіў пласты.
А як нагрэбла звыш калена,
Я сам варочаў вал таўсты.

Снапы ў жніво насіў у мэтлі,—
А ўсё, каб ласкавей была,—
Ня раз ёй комінак расьсьветліў
Калі вячэраць з поля йшла.

Выкручваць памагаў бялізну,
Ды шмат яшчэ чаго і ў чым...
І так характар яе вызнаў,
Што і ня сьніў аб чым благім.

Мяне стан звабіў перагібны,
Так да яе прыліп красы,—
Купіў пярсьцёначак ёй срыбны
Касьнік чырвоны да касы.

Купіў ёй хустачку і жычку,
Шнуроўку ў талю падабраў,
А раз паркалю на спаднічку
Ў коопэрацыі набраў.

Набраў ёй нават і тавару
На чаравічкі—напавер...
Аж тут як дасьць яна мне жару
Што й не да ног яе цяпер!

На ліха ў Менску ў „пішчытрэсьце“
Стаўляў ёй піва і сітро,
Каб гэта бліжай яе сесьці,
Каб ня нудзілася нутро!

За ўсе пяшчоты і празэнты,
За стрэчу першую ў гумне
Адным слаўцом, як тым лянцэтам,
Зарэзала ўсяго мяне.

Раз неяк тулю яе абмацкам
Чаму-ж, як туляць, ня туліць,—
А тут яна мне торк зьянацку:
— Час аліменты ўжо плаціць!

— Пашто ляменты нам з табою?—
Кажу, але які тут сказ?

.
І што я ёй зрабіў такое
Душа ў душу жылі ўвесь час.

24-VI—1926 г.

Акопы.

ДЛЯ НАСЬЦЕННАЙ ГАЗЭТЫ Б. Да. В.

1

ШТО ТЫ СЬПІШ

Па Кальцову.

Што ты сьпіш, Госіздат?
Бач, вясна на дварэ,
І суседзі твае
Ўжо працуюць даўно.

Ты збудзіся, устань,
На сябе паглядзі,
Чым ты быў, чым ты ёсьць,
І што будзе в цябе.

Ні шрыфтоў, ні прылад,
Ні тэй фарбы людзкой.
І паперу тваю
Даядае пацук.

Замест кніжак для школ
Блянкі шлёпаеш ты,
А пацехі ад іх
Ні табе, ні людзям.

Ты устань, Госіздат,
Пратры вочы, свае,
Бо інакш хтось другі
Скарыстае твой сон.

2

ДА НАШАГА ПРАЎЛЕНЬНЯ БЕЗНАДЗЕЙНАЕ МАЛЕНЬНЕ

Праз нашу бяспэнную
Газэту насыценную
Заносім маленьне,—

Зьвяртаемся з просьбаю
(Ды ўжо-ж—ня з грозьбаю)
К табе, праўленьне!

Бока ласкавае
Мей ты над справаю
Друку ўляпшэньня:
Для нашых сэктараў
Трэба, як нэктару,
Грошы, праўленьне!

Паперы белае
Кіп сотні цэлыя
Даць мей хаценьне,
І шрыфту ўсякага
Але нябыкага,
Падай, праўленьне!

Машыну сшывальную
І фальцавальную
Для палягчэньня,
Машыну наборную
І фарбу чорную
Дай нам, праўленьне!

І цынкаграфію,
Для поліграфіі
Нашай збаўленьне,
І стэратыпную
Болей дасьціпную
Падай, праўленьне!

Пад пераплётную
Больш паваротнае
Дай памяшчэньне;
Ад сьціску цеснага,
Як зла няўцешнага
Выбаў, праўленьне!

Хоць неактыўнае,
Але колектыўнае
Гэта маленькае
Зносім плачучы,
Прасьвету ня бачучы,
К табе, праўленьне!

1924 г.

БЕЛАРУСКАМУ ДЗЯРЖАЎНАМУ ВЫДАВЕЦТВУ

1924—1929 г.

Сталі ў рад складальнікі—
Ад таго той бліжэй,
Літару за літарай,
Як пацеркі ніжуць.

„Корпусы“ ды „цыцары“
І побач „пэтыты“
Дыванамі сьцелюцца
Згодна ў гранкі-пліты

.

Запела „ротацыя“,
А не без карысьці—
За аркушам аркушы
Сыплюцца як лісьце.

Пераплётня аркушы
Шые, рэжа ўволю,
Сьпяшыць літографія
З вокладкай у колер.

.

Кніга у кнігарні ўжо
Сядзіць на паліцы,
Людзі працавітыя
Сходзяцца дзівіцца.

А ля выдавецкае
Скупаватай касы
Аўтар з мінай скромнаю
Чакае авансу.

.

Паплыло паводкаю,
Загуло, як вецер,
Слова беларускае
Па вялікім сьвеце.

Дарма ня мінаюцца
Працы шчырай леты...
Грамада савецкая
Ушануе гэта.

1930 г.

АД МЕНСКИХ ДЗЯЦЕЙ

На прывітаньне IV Усебеларускага Зьезду Саветаў

1

Ад дзівячай згоднай, буйнай,
Зацьвітаючай Комуны
Чэсьць, прывет вам, дэлегаты
З беларускіх ніў і хатаў!

Гэй, работнікі, сяляне!
Мазыране, Бабруйчане,
Ѕгуменцы і Слуцчане,
Ды Барысаўцы й Мянчане!—

Беларусы вы бяз плямаў,
Беларусы мы таксама,—
Хай на нашым на загоне
Век ніхто нас не разгоне.

Вы ўжо сталы, мы—йшчэ малы,
А як вырасьцем, удала
Ўсе к вам пойдзем на падмогу
Церабіць к сьвятлу дарогу,—

За тым шчасьцем у дагонцы
Пойдзем, пойдзем аж да сонца.
Гэй, работнікі, сяляне,
Беларусі грамадзяне!

2

Таварышы дэлегаты!
Для нас сягоньня сьвята,
Што вы папрыяжджалі,
Каб жыў Савет наш далей.

Ад сэрца вас вітаем!
Кіруйце нашым Краем,
Каб нашай Беларусі
Жылося ня ў прымусе.

Дамоў-жа хто паедзе,
Скажэце там суседзям.
Што мы, Комуны дзеці,
Жыць хочам, на сьвеце.

Што хочам грэці плечы,
Як там, у вас ля печы,
Ды ласаваці часам
Яечню і каўбасы.

Што трэба нам сьвятлічкі
Кашулькі, чаравічкі,
Настаўнікі і кніжкі
Ды іншыя „ізішкі“.

Што як мець будзем гэта
То на другое лета
Вам прыдзем памагаці
Араць, касіць і жаці.

Дык не забудзьце дзетак,
З палеткаў вашых кветак,
Як вернецесь дахаты,
Сябrotchкі дэлегаты!

Менск, 1923 г.

ДЗІЦЯЧАЕ

1

ЛЯВОНІХА

Ой, лявоніха, гулянка, гульня!
Галасістая бяседа твая.
А мы, дзеткі, усе здольненькія
Пяём песенькі вясёленькія.

Як маленькай я ў матулькі жыла,
Як вішанька, у садочку цвіла,
Цвіла, цвіла ды пацвітывала
Лемантарык свой пачытывала.

Як прышла я ў дзіцячы садок,
Пайшла з дзеткамі ў танок, у танок.
Я гуляю тут пагуліваю
За работкай недакучліваю.

Як вішанька у садочку цвіту
І навукі ўсе лаўлю на ляту,—
Я рысую і пачытываю,
Раблю цацкі і папісываю.

ЮРАЧКА

1

Ой ты, Юрачка,
Што ня вучышся?
Так да невукаў
Ты далучышся.

А як вырасьцеш
Ты няўмекаю,
Усе высьмеюць
Недарэкаю.

А ў нашага Юрачкі
Зьелі сала шчурачкі,
Як пабег ён у лясок,
Каб схавацца ад кніжок.

А ў нашага Юрачкі
У капоце дзюрачкі,
Нарабіў ён іх сабе,
Як стаў лазіць па вярбе.

2

Ой ты, Юрачка,
Што лянуешся,
Хаткі нашае
Ня пільнуешся?

Толькі бегаш,
Забаўляешся,
Гэтак з кпінамі
Напаткаешся.

*

А ў нашага Юрачкі
Пагублены гузічкі,—
Ён тады іх пагубляў,
Як з садочку уцякаў.

А з нашага Юрачкі
Сталі кпіць і курачкі,
Што ня мыўся цэлы дзень
І бубніць, як авацзень.

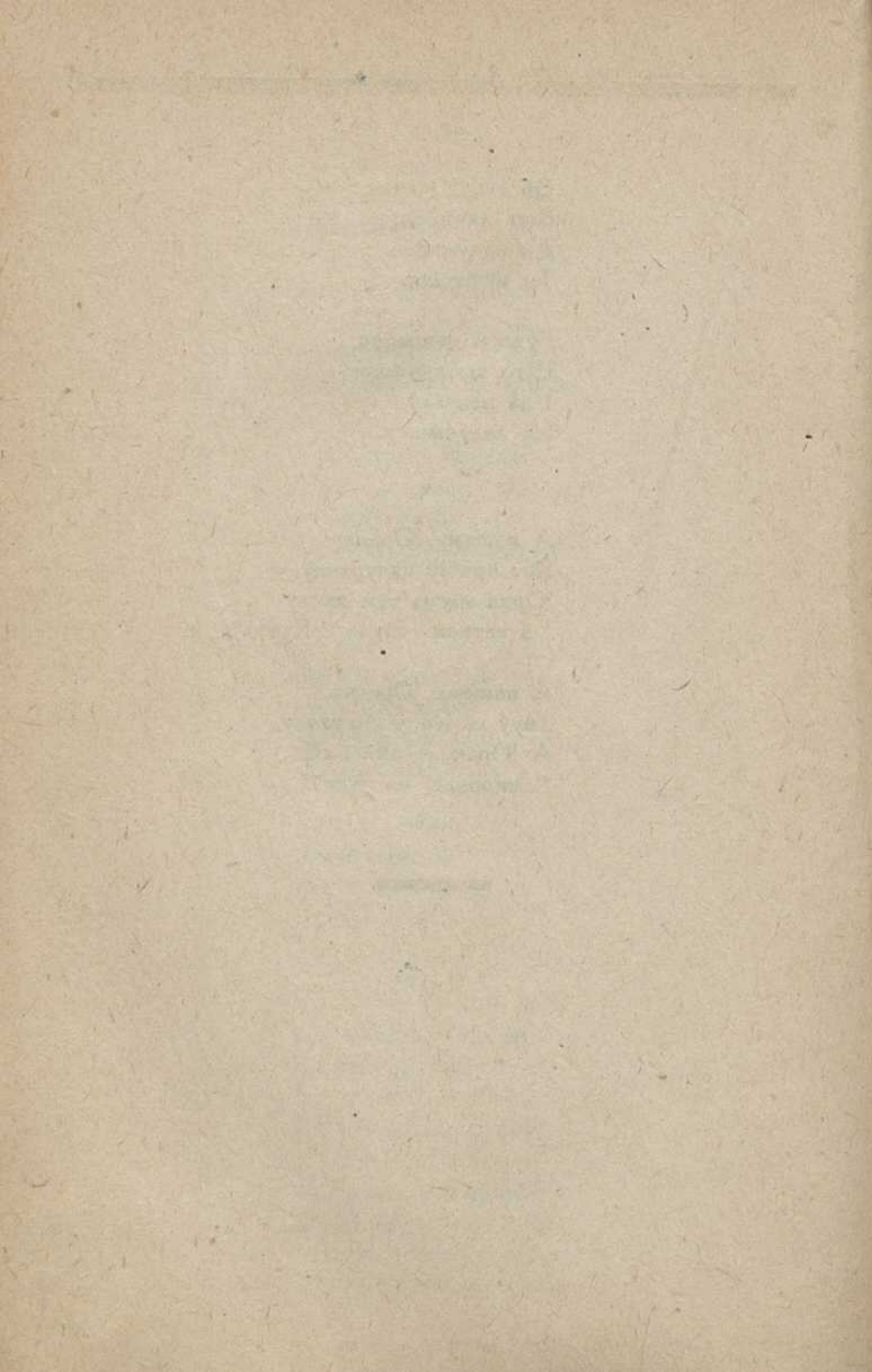
Ой ты, Юрочка,
Кінь ляніціся,
Ды надумайся
Ты вучыціся.

Будзем цешыцца,
Што ты вучышся,
І да невукаў
Не далучышся.

*

А нашаму Юрочку
Кот зрабіў пячурачку,—
Юрка месца там заняў
І з катком—курняў! Курняў!

А нашаму Юрочку
Тнуў камар у скурачку,
А Юрочка—ай-ай-ай!
Камарочак, ня кусай!

III

МІЖНАРОДНЫ ГІМН

(„ІНТЭРНАЦЫЯНАЛ“)

Напісаў Эжэн Пот'е. Пераклад з французскага арыгіналу

Гэта бой наш астатні
За працоўны народ,
Каб у лучнасьці братняй
Узьняўся людзі род.

1

Паўстань, пракляцьцем катаваны!
Паўстань, хто в голаду век пух!
Бурліць наш розум ўзбунтаваны,
Няволі кліча рваць данцуг!

Стары парадак мы зруйнуем
Магутным выбухам сваім
І сьвет на новы лад збудуем:
Хто быў нічым—той будзе ўсім!

2

Ніхто ня дасьць самохаць волі—
Ні бог, ні цар ні багатыр,
Даб'емся самі лепшай долі...
Дабро для ўсіх—наш правадыр!

Каб ня згібаці плеч пакорных,
Каб волі дух лунаў у нас,—
Адважна плаўма сталь у горнах,
Пакуль у кузьні жар ня агас!

3

Уласць гняце, закон хітруе,
Кроў з бедных ссуць падаткі, чымш.
Нішто багатых ня турбуе,
Правы гаротных—сьмех адзін!

Даволі жыць чужою ласкай,
Закон аб роўнасьці давёў:—
„Няма правоў без абавязкаў
І абавязкаў без правоў!“

4

Нікчэмны ў торжышчы ўсеўладным,
Капальняў, фабрыкаў паны,
Чужую працу толькі складны
Па-зьверску рабаваць яны.

У скрыні-склады сытай банды
Дабро працоўнае пайшло,
Хай-жа бядак даб'ецца праўды:
Каб што здабыў—яго было!

5

Цары паілі нас маною.
Дык нам спакой, а ім вайна.
Супроць вайны пайдзём вайною:
Душа ў салдаты ні адна.

Калі-ж уладзяць в намі гулі—
Пагоняць нас на бой за іх,—
То будуць знаць, што нашы кулі,
Пачнуць страляць па іх самых.

6

Мы ўсе работнікі, сяляне—
Сусьветны рой працаўнікоў—
Мець будзем на зямлі ўладаньне—
А дармаеды прэч! Далоў!

Жывіцца целама нашым годзе,
Усім трутнём і груганом!
Для нас паўстаўшых сонца ўсходзе,
Сьвяціць нам будзе век вяком!

Гэта бой наш аstatні
За працоўны народ.
Каб у лучнасьці братняй,
Узьняўся людзкі род!

1921 г.

КАВАЛІ

З рускага

Мы—кавалі, куём мы шчасьце
Для ясных будучых часін.
Для нас ня страшны бяда, напасьці,
Да сонца клічам мы з нізін.

Зьвінім, куём мы бязустанья,
Імчацца іскры на ўвесь сьвет,
У сэрцах сеюць агні змаганья,
Шлях асьвятляюць да пабед.

Мы—кавалі, ня знаем змогі,
Стагнаці нам няма калі,
К комуне слаўнай кладзём дарогі,—
Куём жыцьцё мы—кавалі

Дружней, званчэй грымі, наш молат
Пад абцугамі гніся, сталь.
Сагрэем холад, насыцім голад
І разьвяселім смутны жаль.

ПРОЛЕТАРСКАЯ КАЛЫХАНКА

З рускага

Сьпі, дзіце! У змроку ночы
Дай і мне пасапці.
Бацька твой чорнарабочы,
Парабчанка маці.

Шмат цярпелі гора, бедаў
Мы ў сваім жыцьці.
Сьпі, дзіце, бяды ня ведай!
Люлі, люлі сьпі!

*

Цяжка жыць было народу,
Путы, зьдзек вакол,
І змагацца за свабоду
Бацька твой пайшоў,

Каб у бойцы няспынянай
Ўладу здабылі,
І рабочы і сялянін.
Люлі, люлі, сьпі!

*

Бітвы будуць мо' ісьці годы,
Каб пазбыцца пут,
Але будзе мець свабоду
Увесь працоўны люд.

Прамінуцца ўсе нягоды
У людзкім жыцьці,
Будзе воля ўсім народам.
Люлі, люлі, сьпі.

1929 г.

ПЕРШАМАЙСКАЯ ПЕСНЯ

З рускага

Вось ідзе наш май вясёлы,
Сьвята сьветлае дзяцей,
У прасторы звоняць пчолы,
Мкнуцца з мёдам у вулей.

Звонка песню засьпяваем,
Дружна стрэнем весялей
Першы дзень вясёлы мая,
Сьвята сьветлае дзяцей!

Зелянеюць сенажаці,
Сонца ясна зіхаціць,
Сталі птушкі шчабятці,
З лесам, з сонцам гаманіць.

Звонка песню засьпяваем, і г. д.

Пад чырвоны сьцяг народы
Выйсьці з хат павінны ўсе,
Ўспомніць майскі дзень свабоды,
Сьвята згоды, гімн вясёлы.

Звонка песню засьпяваем, і г. д.

І бацькі і нашы брацьці,
Ўвесь працоўны люд пяс:
„Згіне цёмны сьвет пракляцця,
Праца ў волі зацьвіце!“

Звонка песню засьпяваем, і г. д.

Так пад сыцягам, пад чырвоным
Пролетары ўсіх краёў
Спатыкаюць май зялёны,
Што на радасьць к нам прыйшоў.

Звонка песню засьпяваем,
Спольна стрэнем весялей
Першы дзень вясёлы мая,
Сьвята сьветлае дзяцей!

* * *

З рускага—*Некрасава*

Што ні год, памяншаюцца сілы,
Стыне кроў, сьняцца думы чарней.
Зямля-маці! Няўжо-ж да магілы
Я ня ўбачу свабоды тваей?

А хацеў-бы ўміраючы ведаць,
Што ня згінеш у бітвах зусім,
Што араты твой, сеўшы абедаць,
Не застогне над горам сваім.

Каб мне вецер ад вёскі убогай
Адно рэха да слуху данёс,
У якім ня гудзела-б трывога,
Не дачуў крыві людзкай і сьлёз.

18-IV—1906 г.

ГАЛАДОЎЛІЦА

З рускага—*Некрасава*

Стаіць мужык—
Ківаецца,
Ідзе мужык—
Хісваецца.

Жыцьцё яму
Дакучыла,
Бяда яго
Замучыла.

Глядзіць вачмі
Сьлязьлівымі,
Сапе грудзьмі
Ўдушлівымі.

Ідзе, як цень,
Ідзе і сьпіць,
Прышоў, дзе шнур
З жытцом стаіць.

І скалай стаў,
Дзе шнур чарнеў,
хрыпла так
Завыў, запеў:

Пасьпей бардзей,
Жытца зярно,
Я жду цябе
Даўно, даўно!

Хоць-бы з гару
Акраец зьем

Дый праснакоў
Адразу з сем.

Ўсё адзін
Ўсё зьем сам,—
Прасі хоць сын
Хоць хто—ня дам!

22-VII—1905 г.

СОЛЕНАЯ

З рускага—*Некрасова*

Малы сынок
Ня есьць, ня п'е;
О, божа, мой,
Глядзі, памрэ!

Дала яму
Кусочка з пядзь,—
Ня есьць, крычыць,
Каб солі даць.

А солі тэй
Няма ані.
Пасып мукой,—
Так бог шапні.

Раз-два куснуў,
Скрывіў раток;
Яшчэ салі!—
Крычыць сынок.

Я зноў мукой,
А на кусок
Сьляза ракой...
Пачеў сынок.

Так часта лгаць
Сынку магла:
Салонай знаць,
Сьляза была.

1905 г.

У ЛЮДЗЕЙ І Ў НАС

З рускага—*Некрасава*

У людзей у хаціне—прастор, чыстата,
А ў нашай—курной—цёмната, цесната.
У людзей і ў пост сала повен гаршчок,
А у нас і ў нядзелю алей ды часнок,
У людзей кум з кумой падараюць дзяцей
А у нас яшчэ ім дай з бядноты сваей.
У людзей на вуме, каб з кумой пагуляць
А у нас—каб хаця не пайці жабраваць.

12-VI—1906 г.

НЯЗЖАТЫЯ ГОНІ

З рускага—*Некрасава*

Позная восень. Буслы адляцелі,
Лес абгаліўся, палі апусьцелі,
Толькі нязжатыя гоні адны,
Смутную думку наводзяць яны.

Шэпча, здаецца, там з коласам колас:
Нудна нам слухаці восені голас,
Нудна хіліцца да самай вямлі,
Сьпелае зерне купаць у ральлі.

Кожную ночку ў нас толькі начуюць
Дзікія птушкі і злосна руйнуюць,
Заяц нас топча, віхура нас б'е...
Дзе-ж гэта сейбіт? Чаму жаць ня йдзе?

Вецер даносіць адказ неўпапад:
Вашаму сейбіту моцы ня хват!

ГАСЬЦІНЕЦ

З рускага—*Кальцова*

Шлях—гасьцінец даўно
Прада мной лёг, ляжыць,
Дый па ім нельга мне
Ні лятаць, ні хадзіць.

Хто-ж трымае мяне,
Каго кінуць мне жаль
Што да гэтай пары
Ня пушчуся я ў даль?

Ці то доля на сьвет
Сірацінай прышла,
Ці са шчасьцем сьляпым
Звод разлуку ўзяла?

На гады я ня стар,—
Звонка песьні пяю,
Поўна дум галава,
Поўна сэрца агню.

Скарб нялічаны мой
Пад замкамі ляжыць
І хадун вараны
Асядланы стаіць.

Але волі няхват
Мне у сьвет паляцець,
У чужой старане
На людзей паглядзець.

Дзе падчас—у бядзе—
Сябе ў крыўду ня даць,

Продь благіх непагод
Грудзьмі сьмелымі стаць.

Быць вясёлым, скакаць
На бяздольлі сваём,
На загубу пайсьці,
Песьні пець салаўём.

Вільня 16-IX—1909 г.

СЕНЬ БАРАЦЬБЫ ЗА ВОЛЮ

З рускага—Дзьм. Цэнзара

Сьпеце, хто згінулі ў бойках за люд,—
Край за вас будзе маліцца..
Скора памінкі адбудуцца тут,
Маці-зямля адрадзіцца.

Бліснуць паходні Усходу й прыгон
Мучыць ня будзе народа,—
Будуць мінуўшыя бітвы, як сон,
Будзе вясна і свабода.

Толькі ня прыдуць на сьвята вясны
Тыя, што надта любілі..
Сьпеце, палеглыя, сьпеце, тут мы
Плачам на братняй магіле!

1905 г.

С Е Й Б І Т

З рускага

Сей-жа, сей, сямбіток,
Сей ды песеньку пей,—
Праца пойдзе спарней!
Сей ды песеньку пей,
Праца пойдзе спарней!

Стала жыта ўжо сьпець,
Час на поле з сярпом!
Будзем жаць, песьні пець,
Час на поле з сярпом,
Будзем жаць, песьні пець.

Ужо час малаціць,
Дык цапамі жыццо
Будзем дружна мы біць,
Па снапох, каласох
Мы цапамі так біць!

А цяпер-жа чарга
Прыйшла мельніка ўжо,
Намалоў ён мукі
У край поўны мяхі,
Намалоў ён мукі!

Будзем хлеб рашчыняць,
Цеста ў дзежцы мясіць,
Дый у печку садзіць,
Хай пячэцца хлябок,
Што прыдбаў сямбіток.

1924 г.

ЛІСЬЦЕ

З рускага

Мы, лісьце, лісточкі,
Цвіцём і блішчым,
Да часу дні, ночкі
На суччы вісім.

Праз цёплае лета,
Былі мы ў красе,
Гулялі з праменьнем
Ясьнелі ў расе.

Дый зьнікнуў час ласкі.
Птушыны сьціх сьпеў,
Пасохнулі краскі,
Луг зелен счарнеў.

Ну, што ж нам дарэмна
Вісець і жаўцець,—
Ляпей-жа з вятрамі
І нам паляцець!

О, буйныя ветры,
Хутчэй к нам з вышын!
Хутчэй нас сарвіце
З санлівых галін.

Сарвіце, памчыце,
На крыльлі сваім;
Ляціце, ляціце,
Мы з вамі ляцім!

1925 г.

* * *

З українскага — Т. Шаўчэнка.

Пажоўкнуў ліст... Прыгасьлі вочы.
Заснулі думы, сэрца сьпіць,
І ўсё заснула, і ня знаю
Ці я жыву, ці дажываю,
Ці так па сьвеце валачуся,
Бо ўжо ня плачу, не сьмяюся...

Дзе ты, доля? Дзе ты, доля?
Няма ніякой!

Калі добрай шкода, божа,
То дай хоць благой!

Ня дай спаць ты хадзячаму,
Сэрцам абмірацца,
І гнілою калодаю
Па сьвеце валяцца.

А дай жыць душою, сэрцам,
І цябе хваліць,
І твой сьвет нярукатворны,
І людзей любіць...

Страх упасьці у кайданы,
Мерці у няволі,

А яшчэ горш спаць бяздушна,
Ой, спаці на волі.

Каб, заснуўшы на век векаў,
І сьледу ня кінуў

Ніякага і такога:
Ці жыў, ці загінуў.

Дзе ты, доля? Дзе ты, доля?
Няма ніякой!

Калі добрай шкода, божа,
То дай хоць благой.

1906 г.

ПЕСЬНЯРУ

З українсага—Грыцькі Чупрыкі

Эй, ўжо годзе песень маркотных, пясняр!
Дай волю парывам гарачым,
Вясёлым, прывабным, як сонейка жар,
Каб бліснула яснасьць і сьпячым!

Каб бліснулі іскры ў прытухшых вачох
І вечнай свабоды раздолье,
Каб кожны пачуў сваю сілу ў плячох,
Каб кожны забыў аб нядолі!

Каб хлынула полымя праўды з грудзей,
Што ў думках здаўна мы гадуем;
Старым і малым такой песьняй запей,—
Хоць раз хай аб шчасьці пачуем!

1908 г.

* * *

З українскага—Грыцькі Чупрынкі

Не каханак чорнавокіх,
Што скрозь сеюць дзіўны чар,—
Я—пясняр стапоў шырокіх,
Краю вольнага пясняр!

Той, хто волю занядбае,
Хоць у золаце хай сьпіць,
Хоць царэўну хай кахае,
А ня будзе ў шчасьці жыць.

Хто забудзе край свой родны,
Аб такім так і пішы:
Ён, як дрэва, корч нягодны—
Ні ў ім сэрца, ні душы.

Чым краем не шамоча
Ні няволя, ні бяда,
Хай жыве, як сабе хоча,—
Хоць як труцень, як нуда.

Хто-ж маўчыць, чый край бяз волі
Стогне ў горы сіратой,—
Той благое зелье ў полі,
Між людзьмі скаціна той.

1908 г.

МУЖЫК І ВУЖАКА

З польскага — А. Міцкевіча

Раз неяк зімовай парой
Мужык сеч бявеньне пайшоў,
І ў лесе пад елкай гнілой
Вужаку чуць з духам знайшоў.

Ён з добрага сэрца ў мароз,
Як толькі вужаку наўрэў,
Узяў і да хаты прынёс,
На печы ў цяпле адагрэў.

Адхухала гадзіну печ,
Кусацца паўзе к мужыку,
Але той давай яе сеч,
Узяўшы тапор у руку.

На сьмерць ён гадзію засек,
Шпурхнуў, дзе больш сьнегу мяло,
І згінула ў сьнегу навек,
Навек за няўдзячнасьць і зло.

Навуку тут маем у тым,
Ёсьць прыклад такі для людзей:
Што хто за дабро плаціць злом, —
Як гадзіна, сам прападзе.

23/VII-1905 г.

З КОНРАДА ВАЛЬЕНРОДА

А. Міцкевіча

В Ы Б А Р

(Урывак)

З Мальборскай вежы званы загудзелі,
Бубны, гарматы ў тахт загрымелі:
Ў Крыжацкім брацтве дзень важны сягонья;
Зусюль камтуры ў сталіцу сьпяшацца,
Дзе, ў капітульным засеўшы законе
І ўзваўшы духа сьвятога навукі,
Ўраюць, каму крыж вялікі аддасца,
І меч вялікі ў чые зложуць рукі.
Дзень і другі дзень нарада спывае—
Шмат мужоў першым быць робіць заходу:
А кожны з іх роўна высокага роду,
Кожны заслугі высокія мае;
Толькі адна ўсё-ж між брацьцяю ўгода:
За ўсіх стаўляе вышэй Вальенрода.

Хоць сам ня з прусаў, хоць ён чужаніца,—
Славай напоўніў сваёй заганіцу:
Ці вёў па горах за маўрам ганітву,
Ці біўся з туркай на водным прасторы,—
Першы на сушы і моры у бітвах,
Першы у крэпасьці ломіць запоры.
Дзе-ж сілай можна ў гульні паказацца,
Няхай ён толькі надлобнік падыме,—
Ніхто ня важыцца з ім мацавацца,
Яму прышынства даецца усімі.

Ня толькі ў бітвах крыжацкія роты
Праславіў лет маладых сваіх славай:

Красюць яго хрысьціянскія цноты—
Ціхасьць, пакора, ўніканьне забаваў.

Конрад ня слынуў у хорамным блыску
З гутаркі гладкай, з лісьлівых паклонаў,
А так-жа меча для подлага зыску
Не запрадаў ён за ласкі баронаў;
Век малады пасьвяціў манастыру,
За німашто меў чыны і пачоты,
Ня гнаўся нават за ўцехаю шчырай,
Мінстрэляў гімны, дзявочы залёты
Не весялілі сьцюдзёнага духу,—
Ён мімаходам пахвал усіх слухаў,
Здаля ад пекных паненак трымаўся
І з імі гутаркі як-бы стыдаўся.
Ці ён нячулым такім ўрадзіўся,
Ці век зьмяніў так—бо хоць яшчэ молад,
А ўжо сівы быў, з вачэй веяў холад,
І цень цярпеньня па твары ўсім віўся—
Трудна згадаці. Ну, часам, бывала,
І ён дзяліў з маладзежай бяседу,
Нават дзяўчат ня чураўся німала,
Спрыт меў за кпінкі адцяцца суседу,
І складна, з важнасьцяй сыпаў няўзнакі
Пахлебствы паням, як дзецям забаўкі.
Але хвіль гэткіх бывала ня многа,
І чуць хай толькі слаўцо не такое—
Хоць для другіх і ня значыць нічога—
Яму знаць многа хадзіла аб тое:
Памяць к айчызне... Кахана дзяўчынка,
Путы, вайна, аб Літве успамінка,
А ўжо Канрад паглядае іначай:
Перастае быць вясьлым, забаўным,
Зноў, як нічога ня чуе, ня бача,
І аддаецца сваім думам тайным...
Мусіць як стан свой законны успомніць,
Сам сабе ўцехі земскай бароніць.

ПАРЫСКАЯ КОМУНА

З польскага—Уладыслава Бронейскага

Чуючы, губы затні да крыві аж,
Голаў ня зьвешвай ніжай.
Вось вам аповесьць аб днёх тых апошніх
Комуны места Парыжу.

I

Бубны, ўсё бубны ноччу вурчэлі,
Покуль ня глянула раніца здрадай,
Грымнулі ў месьце першыя стрэлы
Сталі, як мур, барыкады.

Брамы здабыты, узяты і форты,
Сьмерць ужо блізка,
З вуліцы кожнай, нібы з аорты,
Кроў палілася парыская.

Але Комуна так не паддасца,
Сьмяецца з сьмерці і кары!
Парыж гняўлівы, кінь вокліч грозны,
„Да зброі, комунары!

Да зброі, народзе рабочы,
Дзеці, кабеты і хлопцы!
Па вуліцах кроў цячэ рэчкай,
Сягоньня крыві яшчэ хопіць!

Покуль іх бандаў рынецца плойма,
Покуль на трупах нашых хто стане.
На барыкады комуна,
Да зброі, грамадзяне!“

II

Чырвоных з прадмесцяў адпхнулі,
 За імі ўслед, сьвецячы стальлю,
 Па вуліцах цесных Монмарту
 Збліжаецца войска з Версалью.

І там, дзе ў марцы казьнілі
 Генэралаў Томаса з Лякомтам,
 Палкоўнік з паднятаю шабляй
 Надскочыў і крыкнуў прад фронтам:

„Жаўнеры! Нам вынішчыць трэба
 Скот гэты! Палонных тож рэзаць!“
 Жаўнеры паслушныя сьлепа
 Стаўляюць да муру па дзесяць.

Трашчаць глуха залпы за мурам
 І кроў пад нагамі плюскоча;
 Панурыя твары жаўнераў,
 Іх кэпі спаўзаюць на вочы.

III

На магілках Пэр-Ляшэз цвітуць каштаны,
 Маём пахне трава здратаваная,
 У траве ляжаць трупы расстрэляных
 „У імя працы, парадку і права“.

Генэрал Галіфэ, аддавай загады,
 Хай жаўнерам ад люф гараць рукі!
 Ну, па сорак! Па дзвесьце адразу!
 Тысяч пяць! Дзесяць тысяч! На мукі!

Генэрал Галіфэ, за расстрэлы
 Ёдзячнасьць Францыі будзе й мэдалі!
 Генэрал Галіфэ, у крыві твае боты!
 Генэрал Галіфэ, ты падлей ад шакаля!

На магілках Пэр-Ляшэз зьвечарэла,
 Мур бялее ў змрок агідай;
 Не травы гэта пах—гэта кроў пахне сьвежа,
 І ня могількі гэта, а крэпасць прывідаў.

IV

Вогнішчам сьведіцца ночка,
Гняце, як каменьне,
Хмарамі па-над Комунай
Вісіць паражэньне.

Ня многа ўжо засталося
І барыкад, і надзеі.
„На сьмерць, грамадзяне,
Пайдзем па калеі!“

Дамброўскі згінуў ад кулі,
Паў Рауль Рыго пад сьценкай,
На скрыжаваньнях вуліц
Па сто расстрэльвалі цэльна.

Бярэ свалата верх над людам,
Крывёю кормяцца шчыра
Паны, ксяндзы, генэралы,
Жандары, банкіры.

Па помсту над паўшым Парыжам
Ідзе ўжо зграя злых катаў,
Са штыхам, золатам, крыжам
Праз грудзі пролетар'яту.

Але Парыж ўмее згінуць,
Комуна ня дасца прыгону!
Свабода, жыці ты будзеш,
Струмень твой чырвоны...

V

„Грамадзянін Далеклюз, схавайцеся долу!
Барыкада мусіць пасыць, а ўжо сьмерць там будзе!“
Абапёрты на палку стаяў над барыкадай
Сівы старац з істужкай чырвонай праз грудзі.

Пляц Шато-До здабыты. На беразе правым
Грамадзяцца астаткі, паў левы, ня дыша.
„Грамадзяне наперад!“ А побач нікога.
Старац сам. Валасы, як лён, вецер калыша.

Звольна, ўспёрты на палку пайшоў к барыкадзе,
На якой комунараў сто вораг уходаў,
Нібы той капітан на пакінутым судне,
Дэлегат ад Комуны на брук паў ля сходаў.

А за рогам шум, стрэлы. Ідзе вэрсальская банда.
Шлях свабодны ўжо, труп толькі гэты ля рыны,
Бязуладны, як сыяг з дрэўца зьдэрты, стаптаны,
Пад ім сыяг бруку, вокал Парыж-дамавіна.

VI

Пажары, пажары, пажары
І ў дыме пажарышчаў стрэлы.
Парыж не паддасца да скону,
Скрываўлены, жудасны, смелы.

А ўжо калі ўмерці ён мусіць,
Калі ўжо сябе сам ня збавіць,
За сьмерць Далеклюза, Мільера
Заложнікаў к сыяцы паставіць:

Банкіра, купца, архірэя,
Жандараў, шпікоў, езуітаў...
Няроўны рахунак у трупах:
Сорак васьмёх недабітых.

VII

Слабей абарона,
Сьмерць не марудзіць:
Багнэт салдацкі
Ў рабочыя грудзі...

Брук, як грязь, мокры
Ад людзкай крыві,
Дваццаты вокруг
Даўжэй грыміць.

А стрэл апошні
Яшчэ ня хутка,
А кулі сьвішчуць
Злавесна жудка.

Набі! Палі!
Штыхом калі!
Крывавы бой—
Да сьмерці стой!

VIII

Ваюй, барыкада!
Гінь, барыкада!
Парыская песня
Бушуй віхрамі!
Чырвонакрылай
Птахаў грамадай
Ляці на кулях
Панад трупамі.

Ваюй, барыкада!
Гінь няўгнёна!
А перамога
Будзе за гэта.
Народ рабочы
Глядзі і помні!
Гэй, пролетары
Францыі й сьвету!

Гінь барыкада!
Ўзьнімі сьцяг вышай!
Вольнай да рэшты,
Рынь і сканай так,
Грознай, апошняй
Ў мёртвым Парыжы,
Непераможнай,
Непераможнай!

IX

Расстрелялі так тысяч за трыццаць
Тысяч сто закулі ў ланцугі,
Больш ня мае крыві ўжо і сілы
Амярцьвелы Парыж і глухі.

На рагох вуліц ліпнуць адозвы:
„Парыжане, па бойках крывавых
Да сталіцы здабытай вяртае
Ваша праца, парадак і права“.

Барыкадамі брук паўзрываны
Дзіка зубы каменныя шчэрыць,
Трашчаць залпы, бразгочуць кайданы,
Маршыруюць атрады жаўнераў.

Буржуазія, вяртайся з Вэрсалю,
І па-свайму дзякуй богу...
Йшчэ апошнія тлеюць пажары,
На завулках няма ўжо нікога...

1930 г.

ПЕСНЯ АБ ВАЙНЕ ГРАМАДЗЯНСКАЙ

З польскага—Уладыслаў Бронейскі

УСТУП ДА ПОЭМЫ

О, глянь! праз небы шлях панура
Цяжкім галёпам прад віхурай
Ўцякае войска хмар разьбіта,
Надыходзіць дзень з разьвеўным сьвітам,
А сонца—вой з злацістай каскай—
Стрэл першы выпускае бляску.

А долам, краем горызонту,
З імглы ўспывае цёмны контур.
Як прывід, з жудкімі вачыма,
Бязуладны ў мгле, скаваны ў дыме,
Як човен сонных акіянаў,
Абліты пенай вадатканай.
Плыве, ўзрастае, нібы з цеста,
У каменны, просты вобраз места.

Ня раз, ня раз, о, плыў я гэтак
Вянкамі дымнымі адзеты.
Каменнай, нярухомай явай
Над сьпячай Прагай і Варшавай.
І мае словы вырасталі,
Як карабель імглісты з сталі,
Як места простае з каменяня,
Як ноч бяссонная з цярпеньня,
Расьлі ў паходзе гэты словы
Штодзень, ясьней, штодзень сталёвей.
Я іх у вулічным чуў груку,
Я чуў жывое сэрца бруку,
Той шум балесны і фатальны,
Той крык на пляцы Тэатральным,

І плюск крыві ля сьцен цагляных,
І подых бітых, катаваных.
Чуў сэрца места зблізка—й сёння
Рву словы з бруку, хай гамоняць!

Я знаю, што бег колаў кажа,
Чым вуліца дрыжыць пад сажай,
Як з фабрык вострых сырэн сьвісты
У шыбы ўдараць сьвітам мглістым,
Як пойдучь людзі ў сьвіт шарэгам
Прав места злых, чырвоных цэгел,
З праклятым лёсам, з цьвёрддай доляй
У мглу, ў лянівы дым над Воляй...

Ў фабрычнай празьвінеўшы нетры,
Завіснуць молаты ў паветры
рынуць разам з дзікім рэзам,
Сплятуцца іскрамі з жалезам,
Пад гнётам сілы без палёгкі.
Націскам рук, уздымам лёгкіх;
Разгону трэба, ўдараў верных
Крутым трансмісьям і шасьцернам,
Націску трэба цьвёрдым шынам,
Хай бліснуць сталяй цёмна сінняй,
Хай мкнуцца смела, проста ў сьветы,
Вязучы для мастоў шкілеты,
З агню хай вырве стальны розум
Стальныя сэрцы паравозам,
Махавіком, турбінам—сьпіцы,
Пяруназводы—бліскавіцам,
Вуглі і дымы—печным грудзям,
А гордасьць і магутнасьць—людзям!

Ў фабрычным склепе жару поўна,
Ў фабрычным склепе труд бязмоўны,
Машыны, з гону ашалеўшы,
Глядзяцца ў сьцены, дух запершы,
Б'юць лапамі навосьлеп, хутка,

Зубамі давяць, грозяць рухам,
Дрыжаць і пружацца ў варотнях,
І мусяць свой разгон усотніць,
І—сільныя—ўгнуцца прад сілай,
Бы ўсьцяж гримела, бы ўсьцяж біла
Грукотам молатаў расьпетых
Жалезнае права ўсясьвету.
Штодня ў змаганьні, у незабаўцы
На машын горлах млеюць пальцы,
Штодня, зьяданы печаву пеклам,
Крывёй заліты вочы блекнуць,
Штодня ў змаганьні трэба падаць,
Сьпеў заглушыць, забыцца радасьць;
Высяцца комінаў чалесьні
Над чалавечым шчасьцем, песьняй
І дымы сноўдаюць жалобай
Каменным месцам—жывым гробам...

Ў машынным груку—ніжай, вышай,
Ці чуеш, песьню—громка, цішай,
Прыціхла... Зноў тут... цісьне ціскам,
Для вуш—далёка, для сэрц—блізка...
Нічога... гэта сталь сыкоца,
А ў сыку сталі—шорах мрочны;
Чуваць яе ў такарнях, гутах...
Як польмя, паўзе раскута,
Плыве, як воды, ціха, глуха,
Як ведер, круціцца ў падмухах,—
Аж раптам з цемры рукі ўздойме,
Аж раптам дзьверы ўсе паломе,
Над вуліцамі завагніцца,
Кривой, чырвонай бліскавіцай!

О, песьня гневу! Сьмела выплынь!
Рві грудзі подыхам ахрыплым,
І вейні, вейні па-над клумам
Шырокіх, вольных крыльляў шумам,
Над гоманам машын і месцаў

Ўздымай сваіх крыльляў шалестам
Выдзёрты з цела сэрцы сонных;
Ты—стравай жыўнай слоў штодзённых,
Кривавым сьвітам ў ночы дзях,
О, песьня гневу—ты надзея!
Вей, пралятай над маім краем
І расцьвітай зялёным маем,
Віхром плаві над шляхам польным,
Дзе сэрцу—сьмела, вочам—вольна,
Збажовым шнурам, борам, Віслай,
Над ворным полем блісьні іскрай,
Ідзі да фабрык, гут мазольных,
Як громы, крыкні:—Устаньце вольны!
Удар у молат:—Рвецце краты!
Удар сарцамі:—Дзень расплаты!

.
Як цяжка сёньня пець мне з вамі,
Як баляць грудзі пад славамі,
Але калісь з сьлёз, пакуль высохнуць,
Я песьню радасную высьню
І тое, што любіў так з болям,
На сэрцы вашы ляжа доляй,
Як кветкі першых дзён маёвых...
Але гнеў сёньня ў маіх словах,
І калі йду да вас са сьпевам,
То каб уплесьці сваім гневам
У адно сэрца сэрц мільёны
І ў лёс піргнуць—
як гром натхнёны.

1927 г.

ХАЎТУРНЫ МАРШ

З польскага—*Корнэль Уейскі*

Гэтак звоняць! А так званы
Рвуць мазгі балесьне!
А ксяндзы—куды пручь роем
З гругановай песняй?
Тут-жа блізка, прада мною
Чорны воз туркоча...
Як мне цёмна! Воз той чорны
Зацяміў мне вочы.

Недзе ў высі крыж ясьнее.
Мігаюць паходні...
А мяне вядуць пад рухі,
Так іду выгодне:
Самі ногі йдуць, здаецца,
Скачанеўшы ногі,
Добра, што вядуць мяне так, —
Ня зблуджу з дарогі.

Так іду, плыву, як сьпячы,
Бяз чуцьця, бяз волі;
Галаву ды сэрца толькі
Страшна мучаць болі,
Капцюры іх рвуць якіясь
Вострыя, крывыя;
А званы тут цягам звоняць,
Вараньне ўсьцяж вые.

Чую музыку якуюсь,
Водгульле нясецца;
Б'е з вачэй жар, а па твары
Штось зімное льецца.

На мяне глядзяць, а блізка
Падысьці ня сьмеюць;
Мабыць, ё ў маім штось твары—
Што так страхам веець.

А воз цягне дзэве пар коні
У жалобным строю,
А мяне якась сіла
Цягне за сабою.
Ах, мой божа! Ка мне пхнецца
Дамавіна-скрыня!
Там майго загадка быту,
Там—у дамавіне.

За што так мяне скараў ты.
Богам называны?
Ах за што, за што?
Уладар вямлі і неба,
Сонцаў і курганаў,
Згнеў мяне ў нішто?!
Дзе той бог,
Што так змог?

Ці яго звон гэты весьціць
І той крык варон?
Хай тут стане прада мною
У постаці сьмяячай,
Ён страшней за ўсё!..
Бо вялікшы я цярпеньнем—
Хоць нішто ня значу—
Чымся моц яго!
Ой, злы ён!
Ой, злы ён!

Гэтым словам б'е звон, вые...
Як вароны тыя!
Як-жа мучыць гэты звон,
Гэты звон! Звон!

*

На атласе заламала
Ручанькі на крыж,
Усьміхаецца спрасоньня...
Ах, ты ўжо ня сьніш!

Ня ўздыхнеш па белых рожах
На вянку ў жальбе,
Пацалункамі ў галоўку
Ня збуджу цябе.

Не глядзіш, што за табою
Йду я—труп бляды,
Што вяду туды з жалобай,
Скуль ня прыдзеш ты.

Ці-ж на то хавала маці
Не адну вясну
І кахаў я да астатку,
Каб клаў у труну?

Вось якое мне вясельле?!
І я ў гэткі дзень
Жыці мушу?—Божа! Божа!
Што пачну я, цень?

*

Дабраты была анельскай,
А любіла як!..
Быццам песняй, быццам казкай
Дні плылі нам так.

І пры ёй ня знаў я грэху,—
Дабрату я знаў,
Бо з яе вачэй і ўсьмешкі
Бласлаўленьне браў.

Для мяне была скарбніцай
Творчых дум і цнот,
Вёў мяне яе стан гібкі
Да сьвятых яснот.

Дзе-ж мяне завёў, урэшце,
Посьле цяжкіх спроб?
К апраметнай шоў я ў сонцы.
Праз надзею—у гроб!

Вось якое мне вясельле?!
І я ў гэткі дзень
Жыці мушу? Божа! Божа!
Што пачну я, цень?

*

Паднялі труну на плечы,
Панясьлі пасьпешна;
Мяне ўдзержаць хочуць сілай—
Ха, ха! Вось пацешна!
Прэч з дарогі, разявякі.
З хлысьцьбаю дасужай!
Бо я молад і сярдзіты,
А кулак мой дужы...

Я адзін к ёй маю права,
А вы прэч, насланьне!
Чорны збродзе! Толькі роўны
Хай да бойкі стане.
З вас ніхто майго цярпеньня
У грудзёх ня зьмесьце!..
І ўцяклі ўсе,—сам іду я.
Грозны цар балесьці!

Сярод гоману і звону
Ўсіх званоў бяз ладу,
Сам іду я к дамавіне—
Да свайго пасаду.

Ты, грабар, на гэтым насыпе
 Ўспёрты на лапаце,
За дол для цара такога,
 Колькі хочаш, браце?

А капай мне дол глыбока,
 Бо сьвет мне—горш нетраў;
Ад тваёй цяжэй зямлі тут
 Гнець мяне паветра.
Прэч з крапілам! І сьвятая
 Яе капля спляме;
Я адзін тут маю права—
 Пакраплю сьлязамі.

Здань-рука ка мне вылазе
 З-пад манашых полаў,
Ясна-моцная такая!
 Дух гняце мой кволы.
І мяне яна кранула!
 Пахіліўся, ўпаў я...
І ўзялі мяне й панесьлі,
 А куды—ня знаю.

Ах, за колькі капляў шчасьця
 Плацяць людзі сьвету
 Цэлым морам сьлёз!
Ой дурны сьвет, і нашто ты
 Створаны ў цьму гэту?
 Дзе твой скон? Дзе ўзрос? —
 Яго рух,—
 То ж мой дух!

Я-ж як сэрца, што ў ім б'ецца,
 Ён—пусты, як звон!
Ці каго аб тым прасіў я?
 Без маёй хто волі!
 Мне сказаў прыйсьці?

Хоць-бы там мяне схавалі—

Не сяджу ў няволі:

Маю моц пайсьці.

Ой, злы ён!

Ой, злы ён!

Гэтым словам б'е звон, вые...

Як вароны тыя!

Як-жа мучыць гэты звон,

Гэты звон! Звон!

9-VI 1920 г.

* * *

З польскага—*М. Канапніцкай*

Збудзіўся лес, азваўся лес
Ад плачу маёй песьні,—
Галосіць рой, птушыны рой
Па ўсёй пустыні леснай.

Ударыў звон, ударыў звон,
Як сэрца над магілай,
А сонных хат, дзе люд, дзе брат,
Збудзіць ня маю сілы..

Вільня, 1-XI—908 г.

ДОЛЯ НАША

З польскага—*М. Канапніцкай*

Пад якой ідзеш зарою,
Ой, ты, доля наша—
Ці пад хмарнай, пад бурлівай,
Што віхрамі страша,

Што над сумнаю зямелькай
Ходзіць ды ня сьвеціць,
І сумліва пазірае,
І крывёй сьвет квеціць?

Ці ідзеш ты, наша доля,
Пад тэй зоркай яснай,
Што варожыць нам дзянёчак
Сонечны і шчасны.

Што ў красу загон аздобіць,
Ў суме засяваны.
Пазалоціць хатаў чорных
Стрэхі саламяны?

Ці ідзеш ты, наша доля.
Пад тэй зоркай яснай,
Што варожыць нам дзянёчак
Сонечны і шчасны?

Менск
5-III 19 г.

САСОНКА

З польскага—*М. Канапніцкай*

А хто-ж, хто сасонку
Гэту ў лесе сеяў?
Ой, засеяў яе ветрык,
Што над хатай вее.

А хто-ж, хто сасонку
Напаіў вадзіцай?
Ой, паілі яе сытна
Росы і крыніцы.

А хто-ж, хто сасонку
Грэў у сонным боры?
Агравала яе сонца
З наднебных прастораў.

А хто-ж, хто сасонку
Выхаваў з зярняці?
Выхавала яе гэта
Наша зямля-маці.

КАВАЛЬ

З польскага

Звонам звяніць, іскры гоніць
Молат мой агністым зьмеем;
Рук я ў працы не жалею,
Бо гультайства сіле шкодзіць,
Толькі праца шчасьце родзіць.
Я люблю свой дар,
Я ў ім гаспадар!

Каб папала на кавадла
Гультаў сто, дык қаваў-бы
І зусім не шкадаваў-бы,
Бо гультайства сіле шкодзіць,
Толькі праца шчасьце родзіць.
Я люблю свой дар,
Я ў ім гаспадар!

Гляньце, дзеці, як сталь сьвеціць...
Малаты б'юць па кавадле:
Будуць колы і вухналі,
Для сялянiна—плуг новы,
А для коніка—падковы.
Я люблю свой дар,
Я ў ім гаспадар!

1924 г.

ПАВУК і МУХА

З польскага

Муха лётае па хаце
І шукае стравы,
А павук снуе ўжо сетку,
У куце над лавай.

Малачка ці крошку хлеба,
Знайсьці муха хоча,
І вось беленькага цукру
Ўбачыла кусочак.

Села, хобацік уткнула,
Цукер сьсе паволі,
А наеўшыся, ўзнялася,
Лётае у волю.

Муха лётае навокал,
У куток імкнецца,
І ня ўспела азірнуцца,
Як ужо у сетцы.

Дарма тузаецца муха,
Парваць сетку хоча,
Ўжо нічога не паможа,
Ўжо павук засмокча.

1924 г.

ЛЕТА ЦЕПЛАЕ МІНАЕ

З польскага

Лета цёплае мінае
З сваім сонцам, з сваёй сушай,
Толькі ў садзе на галінах
Сьпеюць яблыкі ды йгрушы.

З назублёнымі сярпамі
Шчыра ў полі гнуцца жнеі;
Селявін зьбірае ябожжа
Ды зноў зерне сее, сее.

Во і скончана ўсё жніва,
Ўжо дабро ўсё пад страхою,—
Ажно міла паглядзеці
На багацьце на такое!

1924 г.

ЗІМКА

З польскага

Ой, зімка благая,
Не страшна ты!
На што-ж у нас печка
І лес густы?..

На полі сьнег сьцежку
Беліць усьлед;
Мы коніка ў санкі—
Ды ў поле, ў сьвет!

Застыла, замёрзла
Паверхня вод,
Гэй, хлопцы, дзяўчаткі,
Жывей на лёд!

Як зоркі заблыснуць
На небе там,—
Пачуем мы казку,
Раскажуць нам.

Аб дзеду-марозе,
Аб долі злой,
Аб беднай сіротцы
Сказ будзе той.

1923 г.

ЖАЛЬБА ДЗЯЎЧЫНЫ

З польскага—Яскулі

Эй, ты, доля залатая,
Дзе ты запрапала?
Без цябе-ж во сірата я
На век векаў стала.

Над маёю ты калыскай
Зорачкай ясьнела,—
Як-бы раю была блізкай—
Шчасьце я так мела.

Запаліла ты мне сонца
Над маёй галоўкай,
Як пачула я бясконца
Міласнае слоўка.

Усё тады а навакола
Мне здалося граньнем,
Бо было мне так вясёла
З тым маім каханьнем!

Мела шытую з аблочкаў
Сукню і хвальбону
І зьвітую з васілёчкаў
Княжnavу карову.

Свае слала нада мною
Вясёлка дарогі,
Зямля кветкамі, расою
Клалася пад ногі.

Ой, ты, доля мая міла,
Твая тут прычына,

Што мне шчасьцем увяціла
Сьцежачкі-пуціны!

Бо аб гэткім шчасьці самі
Ня сьнілі народы
І ня выкажаш славамі,
Хіба песьняй, одай...

.

Ой, ты, доля залатая,
Дзе ты запрапала?
Без цябе-ж во сірата я
Па век векаў стала.

1905 г.

НА ПАЛЕСЬСІ

З польскага—Л. Кандратовіча

Сярод багнаў і бораў,
На пясочку на рыжым
Села вёска ў пакоры,
Як убогі пад крыжам.

Шумяць тонкія сосны,
Нуды ў шуме тым многа:
Выгляд вёскі нявносны,
Выглядае убога.

Людзі ў зрэбных сярмягах,
Лапці ногі ім вяжуць,
У ваччу голад, смага.
Б'е ад іх дым і сажа.

Тарчаць пуняў і хатаў,^н
Ломам сьдены-шкілеты—
Замест гонтаў на латах—
Лахманы з ачарэтаў.

Гняздо-ж бусел бясъпечна
На страсе пачаў класьці:—
Селянін верыць вечна,
Што яго ў гэтым шчасьце.

Не пляці гэтых божбаў...
Жывуць буслы пустынна,
Калі-ж слухаць варожбаў,—
Шчаснай ваша краіна.

О, жывем мы шчасьліва!..
Трудна хлеба век меці,

Глядзіць пусткаю ніва,
Пустка ў пуні і клеці.

Думкі скрыты памрокай:
То прасьветласьць, то цьма там;
Удыхаеш глыбока
Над сабою, над братам.

Нікне з сэрца надзея,
Праўдзе верыць марудзіш...
Надта ж гора дадзене—
На сьвет цэлы забудзеш.

Сьцежкі росіш сьлязою,
Гляне труд без патолі,
Варажба варажбою,
А нядоля нядоляй.

Недзе ў далі палае
Наша сонца-багацьце,—
Бусел стуль вылятае
Бедакоў прывітаці.

Людзі бусла пусьцілі
Чысьціць сьвет з брыды ўсякай,
Дый ці-ж птушынай сіле
Усіх зьнішчыць вужакаў.

Зводзімся забабонам,
Як бяду напаткаем,
Няма долі даўно нам,—
Варажбой намагаем.

Чалавеку бясконца
Шчасьце ў прышласьці сьніцца,
Покі-ж выгляне сонца,
Грызе вочы расіца.

1905 г.

НЯДЗЕЛЯ

З польскага—Л. Кандратовіча

Маеце з нядзелі
Песні тут чатыры—
Часам сьніць ня сьмеліў,
Што ліецца з ліры.

Як грывне нудою,
Уцякаў-бы недзе!—
Пісьне, як пілою,
Сэрца пераедае.

Ліра адпявае:
Дзе-ж душу схавалі?
Аб чым доля грае,—
Мушу падцінаці.

I. РАНІЦА

На поўнае гора
Людзкое прысельле
Спусьцілася з гораў
Сьвятая нядзеля.

З-за хмар плыве сонца,
Шуміць ніваў колас,—
Па ціхай старонцы
Разносіцца голас.

Далінам, дзе кветкі,
Іграе, вяселіць...
Гэй, цешцеся, дзеткі:
Сягонья нядзеля!

*

Расіста травінка
Чакае на стада,
Рыкае скацінка
Насыціцца рада.

Вялік луг—ні слова!—
Траву з мохам родзіць;
Труба пастырова
На чым сьвет заводзіць.

За вёскай пад грушкай
Відаць крыж між зелья,
На ім пяе птушка:
Сягонья нядзеля!

*

Пры Яйкавай хаце
Скрыпнулі калёсы,
Дзяцей крык чуваці,
Ён сам снуе босы.

Адпер свой сьвіронак,
І на торг з усімі,
Што меў застаронак,
У мех усё вымеў.

Час блізкіх дажынак
Яго так асьмеліў
Сабрацца на рынак
Вось гэтай нядзеляй.

*

Жыцьцё ў гаспадарцы,—
Гняце во патрэба,—
Ня кінуў і гарца
На лусьціну хлеба.

Няма ў жонкі солі,
Чытаць хочуць дзеці,
Яму-ж трэба болей—
На ўсё трэба меці.

Гасьцінцамі з крамы
Усіх ён надзеліць...
Эх, дзеці, бог з вамі!
Сягонья нядзеля!

*

Сеў, выехаў Янка,
Махаючы пугай,
Ад самага ганку
Бяжыць дзятва кругам.

Вот зьехаў між гоняў
Абсеяных ніваў,
Дзятва ўслед гамоніць:
Едзь, бацька, шчасьліва!

Трушком чапурыцца
Кабылка да цэлі,
Ёй таксама сьніцца
Сягонья нядзеля.

*

Як скінуці вокам,
Знаць сьвята ў сьвятліцах,
Звон гулам далёкім
Нясецца з бажніцаў.

Як звон грыміць сьвету
Нудлівым выразам,—
Сава ў хвілю гэту
Заводзіць з ім разам.

Хто ёй пазваляе
Так выць над прысельлем?
Вясёлка гуляе,
Сягонья нядзеля.

II. ЗВАРОТ ЯНКІ З КІРМАСУ

Я сягонья падпілы:
Адна чарка для сілы,
З рукі свата другая—
Ці-ж ня ўзяць выпадае?
Пайшло далей ня жартам:
Ня было ліку квартам,—
Аж сьвет замарачыла!
Гэй, імчыся, кабыла!

На бок, пан, бо я п'яны!
Табе стыд дамаатканай
Сьвіткі беднага хама...
Эй, няма на ёй плямаў!
Во, ў сваёй ты саеце,
Глядзі, каб на тым сьвеце
Пекла брам не адкрыла.
Гэй, імчыся, кабыла!

Тыц, карчма пры дарозе,—
Ці-ж уседзіш на возе?
Пыкнуць люльку ўбягаю,
Жару ў копцы шукаю,
А чорт вабіць з-за печы:
Запі жаль, чалавечал.
Зьвяла чортава сіла...
Гэй, імчыся, кабыла!

Крычы, лайся, Марыся,
Есьць бяз солі бярыся,
Ўтаргаваў небагата
А соль дорага надта.

Вьяжджаў, думаў гэтак
Купіць кніжку для дзетак...
Бяды кніжка ня змыла.
Гэй, імчыся, кабыла!

Грыміць. Блыснула ў далі,—
Пярун хвойку, знаць, паліць;
Чаму ж карчмаў ня ўмора,
З якіх грэх наш і гора?
Эх, бо іх напладзілі
Чуць ня дзесяць на мілі!
Кроў іх наша ўзрасьціла.
Гэй, імчыся, кабыла!

Вось і вёска, знаць—наша,—
Рве кабыла за пашай,
Падцяла мне снасьціну,
Глядзь, і ў роў нейкі рынуў,—
Ня ўстаць за цемнатою,
А чорт стаў нада мною.
Зубы шчырыць няміла,
Адна мчыцца кабыла.

III. НАРАКАНЬНЕ ШЫНКАРА

Янка сьпіўся, як Бэля,
Сьпіць, як мёртвы, дый годзе!
Праўда, часам нядзеляй
Чарку выпіць ня шкодзіць.
Ты будзь весел часінку,
Грош прыбудзе мне ў хаце...
А ты-ж сьпіўся на рынку,
Мне ня даў таргавачі,—
Ты мне ўкраў, як з кішэні.
Гвалт, ратуйце, згубленьне!

Ці ж ня злодзей—скажэце?
Як, з чаго пражыву я?
За шынк трэба-ж, ващэці,

Плату выбраць такую:
Рублёў дзэвесьце гатоўкі,
На якіх пяць „прыпеўкаў“,
Расход хатні—кароўкі,
Жонка, дзеці і дзеўка...
Ці-ж прадам я сумленьне?
Гвалт, ратуйце, згубленьне!

Чым і як прахаваю
Коні, козы, авечкі?—
Кантракт сьпісаны-ж маю
Ясьней полымя сьвечкі,
І ён піша бяз зносак,
Вузлавата, каротка:
„Мужыкі з маіх вёсак
Усе ўп'юцца тут водкай“.
Янка-ж п'ян, вып'е меней.
Гвалт, ратуйце, згубленьне!

Піша далей так, строга:
„Хай усе знаюць хаты,
Ня мінуўшы нікога—
Бабы, хлопцы, дзяўчаты—
Піць гарэлку крыў, божа,
У чужой дзе карчомцы,—
Хай п'е кожны, хто можа,
У сваёй толькі вёсцы,³
Бо плаціць будзе пені“...
Гвалт, ратуйце, згубленьне!

Чытай, што піша [гэта!
Ці-ж мужык прачытае?
Хоць далёка йшчэ лета,
На торг рэшткі зьбірае;⁴
Аўса, жыта па чвэрці—
Злотых з дваццаць мо' варта...
Мог ты піць [да паўсьмерці,—
Што-ж? Якая там кварта!
Їцка торбы не надаене,
Хоць тут гвалты, згубленьне.

Ну, вось рэшты, мой браце,
Я табе не дарую,—
Памагу з рову ўстаці
І ў карчомку скірую.
Гэй, устань! да кішэнькі
Глянуць дай, мой харошы!
Што, лайдак? Ні капейкі?
Нехта выцягнуў грошы!
Я-ж к ім меў так хаценьне.
Гвалт, ратуйце, згубленьне!

Што-ж рабіць? ну, прыгода!
От, зьмірым гэту справу;
Мне цябе ўжо і шкода,—
Хадзі, дам на ваставу.
Янка, Янка, ты слабы!
Выпі з кварту і квита;
Не сьпяшыся да бабы—
Яна дужа сярдзіта.
А ты выйдзеш з цяргеньня—
Будуць гвалты, згубленьне.

IV. ВЕЧАР

Папіўшы расінкі,
Кветкі прыснулі,—
Вясёлай дзянінкі
Кончацца гулі.

Пакуль апыніцца
За лесам сонца,
Як золатам льсьніцца
Дзіўна ў ваконцах.

Агонь блыснуў з хатак,
Ўсплыў дым кудзеляй...
Такі во канчатак
Нашай нядзелі.

*

Жывёла пужліва
З поля пляцецца,
Пастыр жаласьліва
Дзьме на жалейцы.

Канькоў у пракосе
Чутна пагудка,
Кабета галосе
Пад крыжам жудка.

На жаль не папрасны
Людзі глядзелі;
Балесны няшчаснай
Вечар нядзелі.

*

А ўцеха ня сходзіць,
Граюць на скрыпцы;
Па некім заводзяць
Звон у капліцы.

Сягонья—мне можа,
Заўтра—табе мо'...
Гуляў ты, нябожа,
З ранья з усема.—

Пад вечар-жа людзі
„Вечны“ запелі.
Згадай, хто жыць будзе
Ў тую нядзелю?..

1906 г.

ЦІ ТЫ ЗНАЕШ СТАРОНКУ?

З польскага

Ці ты знаеш старонку,
Край магілаў, курганаў,
Дзе па небе ў дагонку
Ходзяць хмары, туманы;

Дзе крывёю, сьлязамі
Рэчка рэчаньку гоніць;
Поле ўкрыта касьцямі,
Лес магільна гамоніць?

Край бяды, край напасьцяй
Вабіць люд свой бадзячы;
Ён мілей нам ад шчасьця,
Мы з ім, ён з намі плача.

Менск, 5/III-19 г.

З Ь М Е С Т

Стар-

1

Мая доля	5
Маладая Беларусь	7
Што ты сьпіш?...	9
Там...	12
З песень аб няволі.	14
Перад вісальняй	15
Перад бурай	18
Для куска хлеба	19
Хлеб	20
Ня тужы	21
На службе	22
Ня дружы...	23
Устань...	25
З песень бедака	24
Даўней і цяпер	26
Пакуль сонца ўзыйдзе	28
* * (Дзе ты схавалася...)	29
Злажыўшы рукі...	03
Не чакай...	13
* * (Пакіньма папуста...)	32
Пойдзем...	33
Зашумёў лес разгуканы...	34
Праз вайну	36
Згінула сонца...	38
Доля ўдавы	39
Дапевак	40
Водклік з 29 кастрычніка 1905 г. ў Менску	41
Каршун	43
Крыўда	44
Памаліся	45
Далей і болей...	46
На новы 1914 год	47
Па дарозе	48
Перад сёмухай	49
Замчышча	50

** (Цемната і слата...)	51
Я не для вас...	52
Слугам аўтарным	54
** (Каб я меў...)	55
З людзьмі	56
Думкі перад вясной	57
Бываюць хвілі	59
** (Калі ў сьвет я ні гляну...)	60
Вы кажаце...	61
Не клянеце мяне...	62
З маркотных думак	65
Думы маркотныя	66
Замаўчэце, думы...	68
За што?	70
З бяды і нуды	72
З надзей гаротнай	74
** (Цяжка мне...)	76
Ня дайце згінуць...	77
** (Грымну я, грымну...)	78
Спраба октавы	79
** (Я ня плачу...)	81
Мая малітва	82
Паліліся мае сьлёзы...	83
Пэстам	84
Да №	85
Тасей даўгажданай	86
На адвітаньне	88
Зыйду...	90
Маладым на вясельлі	92
У зялёным садочку	94
Шуміць шуменька гаёк.	95
Не чапайся, панічок...	96
„Шуман“.	97
Нібы казка.	98
Усё саюзы...	99
Ісьцінна-чорнае трюмо	100
Янка і свабода	102
Калатуха.	103
З думак мімаходам	104
Ваякі	105
Эпіграмы.	106
Мая эпітафія	110
Тканьне намёткі.	111
Лясная царэўна	114
С о н	117
Уступ да поэмы.	119

	Стр.
Урывак з поэмы	121
Урывак з драматычнай поэмы	129
Нікому	140
Калека	149

II

Зыходзіш, вёска, з яснай явы...	159
Дыктатура працы	161
За усё...	162
Шляхам гадоў	163
І прыдзе...	166
З павяўшай славы...	168
Беларускія сыны	169
На нашым	170
Новы год	171
Каб...	172
Дзе сталі двор панскі...	174
Дзве сестры	175
Цішку Гартнаму	177
Ці хто думаў...	178
На сьмерць Сцяпана Булата	179
Летапіснае	180
З угодкавых настрояў	184
Акоў паломаных жандар...	190
У вырай	192
З новым годам	193
Безнавоўнае	194
1. Спачатку яно шалясьцеда...	—
2. Масты старыя спалены...	195
3. Ой, была-ж бяседа...	—
4. Было яно калісьці...	196
5. Мы ўсталі песьняй-казкаю...	197
6. І пайшла, і пайшла...	199
7. Зручна, гучна грай нам, грайка...	200
8. Трэба далей славу...	201
9. Яшчэ ня ўся работа зроблена...	—
10. Пакінем спадчыну...	202
Арлянятам:	
1. Гэй, узьвейце свім крывалем...	204
2. Вам на памяць серп і молат...	—
Піонэрскае:	
1. Будаў гатоў...	207
2. Заўсёды гатоў...	208
Сей, вольны сейбіт...	210
* * (Вяртаюцца з выраю...)	211
Улетку	212

	<i>Стар.</i>
Вецер	213
Па Даўгінаўскім гасьцінцы	214
У лесе	217
Крым:	
1. О, Крым, нязведаная казка...	219
2. На ўзбярэжжы крымскіх вод...	—
3. Гаспра, мілы мой прыпынак...	220
Лясное возера	221
Груган	222
Восень	223
Мароз	225
Голад	226
Маладая ачуняла	228
Песьня і казка	231
Бай	232
Над калыскай	234
Кароль	235
А вязюлька кукавала...	238
Два сьветы:	
1. Дзед	240
2. Унук	—
Порта і цэнзар	242
Гутарка аб кепскім гаспадары	246
Гутарка аб кепскай гаспадыні	252
І што я ёй зрабіў такое?..	259
Для насьценнай газэты Б. Дв. В.	
1. Што ты сьпіш?	262
2. Да нашага праўленьня безнадзейнае маленьне	—
Беларускаму Дзяржаўнаму Выдавецтву.	265
Ад менскіх дзядей на прывітаньне IV Усебеларускага зьезду Саветаў:	
1. Ад дзіцячай згоднай, буйнай...	267
2. Таварышы дэлегаты...	—
Дзіцячае:	
1. Лявоніха	269
2. Юрочка	—

III

Міжнародны гімн. З францускага— <i>Эжэн Пот'е</i>	275
Кавалі. З рускага	278
Продетарская калыханка. З рускага	279
Першамайская песьня. З рускага	280
* * (Што ні год...) З рускага— <i>Некрасава</i>	282
Галадоўца. З рускага— <i>Яю-ж</i>	283
Солёная. З рускага— <i>Яю-ж</i>	285
У людзей і ў нас. З рускага— <i>Яю-ж</i>	286

	Стар.
Нязжатыя гоні. З рускага— <i>Яю-ж</i>	287
Гасьцінец. З рускага— <i>Кальцова</i>	288
З песень барацьбы за волю. З рускага— <i>Дзём. Цэнсара</i>	290
Сейбіт. З рускага.	291
Лісьце	292
** (Пажоўкнуў ліст...) З украінскага— <i>Т. Шайчэнькі</i>	293
Песьняру. З украінскага.— <i>Грыцькі Чупрынкі</i>	294
** (Не каханак чорнавокіх...) З украінскага— <i>Грыцькі Чупрынкі</i>	295
Мужык і вужака. З польскага— <i>А. Міцкевіча</i>	296
З Конрада Вальденрода. З польскага— <i>А. Міцкевіча</i>	297
Парыская Комуна. З польскага— <i>У. Бранеўскага</i>	299
Песьня аб вайне грамадзянскай. З польскага— <i>У. Бранеўскага</i>	305
Хаўтурны марш. З польскага— <i>Корнэля Уейскага</i>	309
** (Збудзіўся лес...) З польскага— <i>М. Канапніцкай</i>	315
Доля наша. З польскага— <i>М. Канапніцкай</i>	316
Сасонка. З польскага— <i>М. Канапніцкай</i>	317
Каваль. З польскага	318
Павук і муха. З польскага	319
Лета цёплае мінае... З польскага	320
Зімка. З польскага	321
Жальба дзяўчыны. З польскага— <i>Яскулкі</i>	322
На Палесьсі. З польскага— <i>Л. Кандратовіча</i>	324
Нядзеля. З польскага— <i>Л. Кандратовіча</i>	326
Ці ты знаеш старонку?... З польскага.	334

ТВОРЫ ЯНКІ КУПАЛЫ

ЗБОР ТВОРАЎ, том I-ы, 280 стар. Менск, 1925 г.

ЗБОР ТВОРАЎ, том II-і, 354 стар. Менск, 1926 г.

ЗБОР ТВОРАЎ, том III-і, 298 стар. Менск, 1927 г.

ЗБОР ТВОРАЎ, том IV-ы, 226 стар. Менск, 1928 г.

ЗБОР ТВОРАЎ, том V-ы, 273 стар. Менск, 1928 г.

ЗБОР ТВОРАЎ, том VI-ы.

БЕЗНАЗОЎНАЕ, збор вершаў. Менск.

АПАВЯДАНЬНІ ВЕРШАМ, кніжка 1-я, 48 стар., Менск,
1926 г.

АПАВЯДАНЬНІ ВЕРШАМ, кніжка 2-я, 48 стар., Менск,
1926 г.

МАГІЛА ЛЬВА, поэма, 44 стар., Менск, 1927 г.

АДЦЬВІТАНЬНЕ, вершы, Менск, 1930 г.

ЗАШТО, поэмы, 56 стар., Менск, 1930 г.

ПЕСЬНЯ-БАЙКА, вершы, 64 стар., Менск, 1930 г.

У перакладзе на рускую мову:

ЯНКА КУПАЛА, беларуский поэт. ИЗБРАННЫЕ
СТИХОТВОРЕНИЯ В ПЕРЕВОДАХ РУССКИХ ПОЭТОВ,
112 стар. Москва, 1919 г.

ЯНКА КУПАЛА. ЗБОРНИК СТИХОВ, 184 страницы,
Москва, 1930 г.

+

10

Бел.
1964

1964

Бел. 1964

+

100
0
300
42

B00000002 14 16 1